

Valtakunnallinen saaristopoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
Alueiden kehittäminen
30/2012

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Valtakunnallinen saaristopoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Alueiden kehittäminen

30/2012

Tekijät Författare Authors Saaristoasiain neuvottelukunta Puheenjohtaja, kansanedustaja Mikaela Nylander Pässihteeri, neuvotteleva virkamies Jorma Leppänen	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Syyskuu 2012 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title Valtakunnallinen saaristopoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015		
Tiivistelmä Referat Abstract Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi 26.6.2012 valtakunnallisen saaristopoliittisen toimenpideohjelman vuosille 2012–2015. Hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä puolsi 20.6.2012 ohjelman hyväksymistä. Toimenpideohjelman laatiminen sisältyi valtioneuvoston 15.12.2011 hyväksymiin valtakunnallisiin alueiden kehittämistavoitteisiin 2011–2015, joita toimenpideohjelma täydentää ja täsmentää. Toimenpideohjelmalla pyritään hyödyntämään saaristoisuutta, merta ja vesistöisyyttä erityisesti seuraavilla painopiste-aloilla: Kunta- ja aluepolitiikka, Elinkeinot ja työllisyys, Vakituinen ja vapaa-ajan asuminen, Liikenne ja tietoliikenneyhteydet sekä Ympäristö, luonto ja kulttuuri. Ohjelman toimenpiteillä edistetään saariston liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä, saariston asemaa alue- ja kuntapolitiikassa, peruspalvelujen turvaamista, meriklusterin toimintaedellytysten turvaamista, saaristo- ja vesistömatkailun tuotekehitystä ja markkinointia, ammattikalastusta, asumisen kasvua vapaa-ajan asunnoilla, vapaa-ajan asumisen kehittymistä ykkösasumiseksi ja tähän liittyvää rakentamisen ohjausta, Itämeren ja vesistöjen suojelua, poikkeuksellisiin luonnonilmiöihin varautumista ja turvallisuutta sekä virkistykseen, luonnonsuojelun ja kulttuurin tarpeisiin vastaamista. Ohjelman toteutuksesta vastaavat ministeriöt, ELY-Keskukset, maakunnan liitot, saaristokunnat ja saaristo-osakunnat sekä järjestöt ja yritykset vuosittain käytettävissään olevin tarkoitukseen osoitettavin valtion, EU:n, kuntien ja yksityisen sektorin varoin. Saaristoasiain neuvottelukunta antaa määräajoin hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministeri-työryhmälle selvityksen ohjelman toteutumisesta. Julkaisu on saatavilla myös ruotsinkielisenä (Det nationella skärgårdspolitiska åtgärdsprogrammet 2012–2015) ja englanninkielisenä (National action plan for island policy 2012–2015).		
Työ- ja elinkeinoministeriössä yhteyshenkilönä: Neuvotteleva virkamies Jorma Leppänen, puh. 040 074 4900		
Asiasanat Nyckelord Key words saaristopoliittinen toimenpideohjelma, saaristopoliittikka, saaristo, aluekehitys		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-608-7	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 103	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish	Hinta Pris Price 22 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Arvoisa lukija

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi 26.6.2012 valtakunnallisen saaristopoliittisen toimenpideohjelman ”Saaret, meri, järvet joet ja rantavyöhyke aluekehitystekijöinä” vuosille 2012–2015. Hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä oli puoltanut tätä ennen 20.6.2012 ohjelman hyväksymistä. Ohjelma koskee periaatteessa kaikkia kuntia maassa.

Toimenpideohjelman laatiminen sisältyy valtioneuvoston 15.12.2011 hyväksymiin valtakunnallisiin alueiden kehittämistavoitteisiin 2011–2015, joita toimenpideohjelma täydentää ja täsmentää.

Saaristopoliittisella toimenpideohjelmalla pyritään hyödyntämään saaristoisuutta, merta ja vesistöisyyttä erityisesti seuraavilla painopistealoilla: kunta- ja aluepolitiikka, elinkeinot ja työllisyys, vakituinen ja vapaa-ajan asuminen, liikenne ja tietoliikenneyhteydet sekä ympäristö, luonto ja kulttuuri.

Suomessa on 76 000 saarta, 53 000 km² merta, 56 000 järveä, 647 jokea ja 314 000 kilometriä rantaviivaa. Vapaa-ajan asukkaita on kaksi miljoonaa ja vesikulkuneuvoja 700 000. Kotimaan vesiliikenteen matkustajamäärä rannikolla ja sisävesillä on 4,3 miljoonaa. Virkistyskalastajia on 1,7 miljoonaa. Saaristo koskettaa useimpia suomalaisia eri yhteyksissä. Myös monet viranomaiset toimivat meri- ja vesistöalueilla.

Ohjelman toimenpiteillä edistetään saariston liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä, saariston asemaa alue- ja kuntapolitiikassa, peruspalvelujen turvaamista, meriklusterin toimintaedellytysten turvaamista, saaristo- ja vesistömatkailun tuotekehitystä ja markkinointia, ammattikalastusta, asumisen kasvua vapaa-ajan asunnoilla, vapaa-ajan asumisen kehittymistä ykkösasumiseksi ja tähän liittyvää rakentamisen ohjausta, Itämeren ja vesistöjen suojelua, poikkeuksellisiin luonnonilmiöihin varautumista ja turvallisuutta sekä virkistyksen, luonnonsuojelun ja kulttuurin tarpeisiin vastaamista.

Ohjelman toteutuksesta vastaavat ministeriöt, ELY-keskukset, maakunnan liitot, saaristokunnat ja saaristo-osakunnat sekä järjestöt ja yritykset vuosittain käytettävissään olevin tarkoitukseen osoitettavin valtion, EU:n, kuntien ja yksityisen sektorin varoin. Valtion osalta rahoituksesta päätetään vuosittain talousarvioiden hyväksymisen yhteydessä.

Saaristoasiain neuvottelukunta antaa määräajoin hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmälle selvityksen ohjelman toteutumisesta.

Saaristopoliittisella toimenpideohjelmalla on omalta osaltaan hyvät mahdollisuudet luoda maailman suhteellisesti suurimpaan vesistömaahan elämystyöpaikkoja, joita tarvitaan korvaamaan muualla tapahtuneita työpaikkamenetyksiä.

Tiukkenevista rahahanoista huolimatta uusi EU-ohjelmakausi 2014-2020 antaa hyviä välineitä myös saaristopoliittiselle kehittämistyölle.

JYRI HÄKÄMIES
Elinkeinoministeri

Sisältö

Arvoisa lukija	5
1 Alkusanat	9
2 Lähtökohdat saaristopoliittiselle toimenpideohjelmalle	10
2.1 Saaristopoliittikka	10
2.2 Saariston nykytila	12
2.3 Saariston uhkat ja mahdollisuudet	12
2.4 Elinkeinot ja työllisyys	14
2.5 Asuminen	15
2.6 Liikenne ja tietoliikenne.....	16
2.7 Peruspalvelut ja kuntarakennehanke.....	17
2.8 Ympäristö, luonto, kulttuuri ja turvallisuus	18
2.9 Saariston kehittämisresurssit	19
3 Toimenpide-esitykset	20
3.1 Kunta- ja aluepolitiikka	20
3.1.1 Kuntaudistushanke	20
3.1.2 Saaristopoliittikka.....	20
3.2 Elinkeinot ja työllisyys	21
3.2.1 Saaristo-, vesistö- ja rannikkomatkailu ja palvelutyöpaikat.....	21
3.2.2 Meriklusteri.....	23
3.2.3 Valtion ja kuntien työpaikat	23
3.2.4 Pendelöinti ja paikasta riippumaton työ	23
3.2.5 Maa- ja metsätalous.....	24
3.2.6 Kalastus ja vesiviljely	24
3.3 Liikenne ja tietoliikenneyhteydet	25
3.3.1 Tietoliikenneyhteydet.....	25
3.3.2 Liikenneyhteydet	25
3.4 Vakituisen ja vapaa-ajan asuminen.....	27
3.4.1 Kaavoitus ja rakentaminen rannoille.....	27
3.4.2 Vakituisen asuminen.....	27
3.4.3 Vapaa-ajan asuminen	28
3.5 Ympäristö, luonto ja kulttuuri.....	29
3.5.1 Ympäristönsuojelu	29
3.5.2 Yhdyskuntatekniikka ja energia	29
3.5.3 Luonnonsuojelu ja virkistys.....	30
3.5.4 Maisemansuojelu ja kulttuuriperinnön hoito.....	31
3.5.5 Kulttuuri	32
3.5.6 Turvallisuus	32

3.6	Toimenpiteiden rahoitus ja toteutus.....	32
4	Toimenpideohjelman ympärivaiikutusten arviointi	34
4.1	Ekologiset vaikutukset.....	34
4.2	Kulttuurivaikutukset.....	36
4.3	Sosiaaliset vaikutukset.....	36
4.4	Taloudelliset vaikutukset.....	37
5	Toimenpideohjelman valmistelu	39
6	Käytetyt tausta-aineistot	40
6.1	EU:n politiikat saaristossa	40
6.1.1	EU:n alue- ja rakennepolitiikka.....	40
6.1.2	Alueellinen kilpailukyky ja työllisyystavoiteohjelma	40
6.1.3	Ahvenanmaa	41
6.1.4	Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoite ja Euroopan naapuruus- ja kumppanuusinstrumentti.....	41
6.1.5	Maaseudun kehittämissstrategia ja -ohjelma 2007–2013..	42
6.1.6	Kalatalouden strategia ja toimintaohjelma 2007–2013.....	42
6.1.7	EU:n rannikkopolitiikka	43
6.1.8	EU:n meripolitiikka.....	43
6.2	Kansalliset ohjelmat saaristossa.....	44
6.2.1	Kansallinen kestävä kehityksen strategia.....	44
6.2.2	Kansallinen rannikkostrategia	44
6.2.3	Vesienhoitosuunnitelmat.....	45
6.2.4	Osaamiskeskusohjelma.....	45
6.2.5	Maakuntaohjelma	45
6.3	Valtioneuvoston periaatepäätöksen saariston kehittämisestä 2010–2011 toteutuminen.....	46
Liite	Tilastotietoja.....	51

1 Alkusanat

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi kesäkuussa 2012 saaristopoliittisen toimenpideohjelman vuosille 2012–2015, sen jälkeen kun hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä oli kokouksessaan 20.6.2012 puoltanut ohjelman hyväksymistä. Valmistelun aikana valtion ja kuntien viranomaisilla sekä alan järjestöillä oli mahdollisuus tehdä esityksiä toimenpideohjelmaan sisällytettävistä asioista sekä esittää lausuntonsa valmistuneista luonnoksista. Suureen toimenpideohjelmaseminaariin 25.4.2012 säätytalolla osallistui noin 70 henkilöä.

Toimenpideohjelman laatiminen sisältyy 15.12.2011 annettuun valtioneuvoston päätökseen alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista, joita toimenpideohjelma täydentää ja täsmentää.

Toimenpideohjelmalla pyritään hyödyntämään saaristoisuutta, merta ja vesistöiä erityisesti seuraavilla painopistealoilla:

- Kunta- ja aluepolitiikka
- Elinkeinot ja työllisyys
- Vakituinen ja vapaa-ajan asuminen
- Liikenne ja tietoliikenneyhteydet
- Ympäristö, luonto ja kulttuuri

Ohjelman toimenpiteillä edistetään saariston liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä, saariston asemaa alue- ja kuntapolitiikassa, peruspalvelujen turvaamista, meriklusterin toimintaedellytysten turvaamista, saaristo- ja vesistömatkailun tuotekehitystä ja markkinointia, ammattikalastusta, asumisen kasvua vapaa-ajan asunnoilla, vapaa-ajan asumisen kehittymistä ykkösasumiseksi ja tähän liittyvää rakentamisen ohjausta, Itämeren ja vesistöjen suojelua, poikkeuksellisiin luonnonilmiöihin varautumista ja turvallisuutta sekä virkistykseen, luonnonsuojelun ja kulttuurin tarpeisiin vastaamista.

Toimenpideohjelman toteuttaminen ratkaistaan valtion vuosittaisten talousarvioiden laadinnan yhteydessä valtioneuvoston hyväksymien kehysten puitteissa.

Tilastoaineisto on laadittu pääosin maakuntajaon pohjalta. Ohjelma sisältää saaristokuntia ja saaristo-osakuntia sekä kokoaikaisesti ja osa-aikaisesti asuttuja saaria kaikissa kunnissa koskevia tilastoja. Ohjelman toimenpide-esitykset eivät koske itsehallintomaakunta Ahvenanmaata.

Toimenpideohjelmatyön konsulttina toimi FCG Finnish Consulting Group Oy, edustajinaan Sanna Antman, Heli Kotilainen ja Mari Kovanen.

Saaristoasiain neuvottelukunta esittää parhaimmat kiitokset kaikille valtion ja kuntien virkamiehille ja luottamusmiehille, alan järjestöille ja konsulteille ja saariston asukkaille, jotka osallistuivat toimenpideohjelman valmisteluun.

Saaristoasiain neuvottelukunta

2 Lähtökohdat saaristopoliittiselle toimenpideohjelmalle

2.1 Saaristopoliittika

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman tavoitteena on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi kunkin alueen erityispiirteet huomioiden.

Valtioneuvoston 15.12.2011 hyväksymien valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden 2011-2015 mukaan ”hallinnolla on tarpeen olla ohjausväline, jolla määritellään vakiintuneiden, osin lainsäädäntöön perustuvien aluepolitiikan lohkojen, kaupunki-, maaseutu- ja saaristopoliitiikan, keskeiset tehtävät ja toimenpiteen vaalikaudella. Tällaisia välineitä ovat mm. kaupunkipoliitiikan ja maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmien sekä saaristoasiain neuvottelukunnan valmistelemat, ministeriöiden ja alueiden yhteistyönä vaalikaudeksi laaditut toimenpideohjelmat, jotka hyväksyy työ- ja leinkeinoministeriö hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän käsittelyn jälkeen.”

Valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden mukaan ”saaristo- ja vesistöalueiden kehittämisessä korostetaan saariston vetovoimaa ympärivuotisessa ja osaaikaisessa asumisessa sekä matkailussa ja muussa virkistyskäytössä. Saaristopoliitiikalla vähennetään meren ja vesistöjen rikkoman rakenteen aiheuttamia haittoja ja lisäkustannuksia elinkeinoelämälle ja saaristoyhdyskunnille. Siinä otetaan huomioon saariston kulttuuri-, virkistys-, luonto- ja ympäristöarvot.”

Vuodesta 1981 voimassa ollut saaristolaki (494/81, 1138/93) velvoittaa valtiota ja kuntia toimimaan saariston elinkeinojen, liikenneyhteyksien ja muun infrastruktuurin, palvelujen ja ympäristön turvaamisen puolesta. Saaristolain mukainen saaristokäsité sisältää paitsi ilman kiinteää tieyhteyttä olevat saaret myös kiinteän tieyhteyden saaria ja muita saaristomaisia vesistöjen rikkomia alueita. Saaristolaki ei koske Ahvenanmaata.

Saaristopoliittika on maan vanhin järjestäytyneen aluepolitiikan muoto. Saaristoasiain neuvottelukunnan edeltäjä, saaristokomitea, asetettiin vuonna 1949.

Saaristolain pohjalta valtioneuvosto on nimennyt valtioneuvoston asetuksella saaristokunnista ja kuntien saaristo-osista (1296/2011) kahdeksan saaristokuntaa ja 38 saaristo-osakuntaa, jotka edustavat suurimpia saaristoalueita maassa. Saaristokunnissa asui vuoden 2010 lopussa 37 205 pysyvää asukasta ja saaristo-osakuntien saaristo-osilla 29 270 pysyvää asukasta (yhteensä 66 475 asukasta). Tämän lisäksi saaristoa on lähes kaikissa muissakin maan kunnissa.

Saaristopoliitiikan tuella on sähköistetty suurimmat saaristoalueet, järjestetty saaristoliikenne lautoin, yhteysaluksin, yksityistein ja maantein suurimmille saaristoalueille, annettu saaristolle korotettu aluetukiasema elinkeinoelämän kehityksen

tukemiseksi sekä saaristolisiä kuntien valtionosuuksissa peruspalvelujen tuotannon turvaamiseksi ja perustettu saaristo- ja vesistöalueille kansallispuistoja, suoje-lualueita sekä virkistysalueita saaristoluonnon ja -maiseman suojelemiseksi ja kan-salaisten virkistysmahdollisuuksien turvaamiseksi.

Saaristoalueiden nostaminen ympäröivää aluettaan korkeampaan yritystukiase-maan on perustunut saaristolain 4 §:ään ja alueiden kehittämisestä annetun lain (1651/2009) 31 §:ään ja saaristolaiset valtionosuuksissa saaristolain 6 §:ään ja lain kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009) 7 §:ään (yleinen osa), 15 §:ään (sosiaali- ja terveydenhuolto), 22 §:ään (esi- ja perusopetus), 23 §:ään (yleiset kirjas-tot) ja 27 §:ään (saaristokunnan lisäosa).

Saaristopolitiikan kehittämistyötä tekee saaristolaissa ja asetuksessa saaristo-asiain neuvottelukunnasta (387/1987) säädetty valtioneuvoston vaalikaudeksi ker-rallaan asettama saaristoasiain neuvottelukunta sihteeristöineen.

Saaristoasiain neuvottelukunnan toimintamääräraha on ollut viime vuosina 250 000 euroa. Saaristolaiset kuntien valtionosuuksissa ovat vuonna 2012 noin 17,5 miljoonaa euroa. Saariston yhteysalusten, maantielossien ja lauttojen sekä yksityis-tielossien rahoitukseen osoitettiin vuonna 2012 noin 65 miljoonaa euroa.

EU:n perussopimuksen 174 artiklan mukaan unioni pyrkii erityisesti vähentä-mään alueiden välisiä kehityseroja sekä muita heikommassa asemassa olevien alueiden jälkeenjääneisyyttä. Erityistä huomiota kiinnitetään maaseutuun, teol-lisuuden muutosprosessissa oleviin alueisiin sekä vakavista ja pysyvistä luon-ton tai väestöön liittyvistä haitoista kärsiviin alueisiin, kuten pohjoisimpiin alueisiin, joiden väestöntiheys on erittäin alhainen, ja saaristo-, rajaseutu- ja vuoristoalueisiin.

Saaristoisuus ei ole ollut tavoitealueisiin nimeämisen muodollinen kriteeri, mutta saaristoalueita on nimetty Suomessa ja muissa Euroopan maissa EU:n tavoitealuei-siin korkeampaan tavoitealueeseen, kuin mitä sosioekonomiset mittarit välttämättä olisivat suoraan edellyttäneet.

Saaristopolitiikan lähtökohtana on taloudellisesti, ympäristöllisesti ja sosiaa-lisesti kestävä aluekehittäminen. Saaristopolitiikalla tuetaan ilmastopoliittisten tavoitteiden saavuttamista.

Saaristoasiain neuvottelukunta ja työ- ja elinkeinoministeriö ovat valmistel-leet yhdessä muiden ministeriöiden, maakunnan liittojen sekä muiden toimijoi-den kanssa saaristopoliittisen toimenpideohjelman vuosille 2013-2015. Toimenpi-deohjelmalla etsitään keinoja hyödyntää järviä, merta, saaria ja rantaviivaa alue-kehityksen tukemiseksi saaristossa sekä rannikon ja vesistöalueiden saaristomai-silla alueilla.

Saaristopoliittinen toimenpideohjelma korvaa aiemman valtioneuvoston periaa-tepäätöksen saariston kehittämiseksi. Toimenpideohjelma kohdistuu kaikkiin kun-tiin, joissa on saaristoa. Osa esityksistä koskee vain 46 saaristokuntaa ja saaristo-osakuntaa ja pysyvästi asuttuja saaria muissa kunnissa. Esitykset saivat tuen asiaa koskeneissa lausuntokierroksissa.

2.2 Saariston nykytila

Saaristoisuus ja vesistöisyys on Suomelle tyypillinen laaja ilmiö. Suomessa on 314 000 kilometriä rantaviivaa, 53 000 km² merta, 76 000 saarta (koko yli puoli hehtaaria), 56 000 järveä (koko yli hehtaarin) ja 647 jokea. Vesistöisyys koskettaa kaikkia kuntia maassa.

Monet maan asutuskeskukset sijaitsevat saarilla, joihin on kiinteä tieyhteys. Ilman kiinteää tieyhteyttä olevia pysyvästi asuttuja saaria on Ahvenanmaan ulkopuolella noin 560. Ne sijaitsevat 113 kunnassa. Osa-aikaisesti asuttuja ilman kiinteää tieyhteyttä olevia saaria on noin 19 600 noin 250 kunnassa.

Maassa on noin 500 000 vapaa-ajan asuntoa, joilla on noin kaksi miljoonaa säännöllistä käyttäjää. Vapaa-ajan asunnot sijaitsevat lähes kokonaan haja-asutusalueilla ja 85 prosenttisesti rannoilla. Haja-asutusalueilla asuu noin 800 000 vakinaista asukasta, joten vapaa-ajan asutuksen merkitys maaseudun kehitykselle on suuri.

Saaristoalueilla toimivat monet viranomaiset kuten metsähallitus (kansallispuistot, luonnonsuojelualueet, valtion retkeilyalueet, muut valtion metsäalueet), ELY-keskukset (elinkeinoasiat kuten kalastus ja maatalous, liikenneasiat kuten tie- ja saaristoliikenneasiat, ympäristöasiat sekä rakentamisen ohjaus), liikennevirasto (mm. merenkulku), rajavartiolaitos, puolustusvoimat, liikenneturvallisuusvirasto, riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sekä museovirasto.

Vesillä liikkuu 700 000 vesikulkuneuvoa, joista 169 804 on rekisteröityjä veneitä sekä noin 22 miljoonaa laivamatkustajaa. Kotimaan vesiliikenteen matkustajamäärä rannikolla ja sisävesillä oli vuonna 2010 yhteensä 4,3 miljoonaa. Ulkomaan matkustajaliikenne meritse vuonna 2011 oli yhteensä 17,7 miljoonaa. Tästä noin 9,1 miljoonaa Ruotsiin ja 7,3 miljoonaa Viroon sekä noin 271 000 Venäjälle ja 223 000 Saksaan.

Vesillä liikkuvat myös ulkomaankaupan ja kotimaan kaupan rahtilaivat (liikenne 102 623 691 tonnia) sekä vajaa 1 000 ammattikalastajaa ja noin 1,7 miljoonaa vapaa-ajan kalastajaa. Satamaverkko (34 Suomen satamaliiton jäsensatamaa ja noin 1300 veneilyn käyntisatamaa) on maan tärkeä infrastruktuuri. Saaristo on luonnonsuojelun painopistealueita. Kansallispuistoissa ja virkistysalueilla käy noin 2,3 miljoonaa kävijää vuodessa. Vesistöisyyttä on runsaasti useimmissa kansallispuistoissa ja virkistysalueilla.

Saaristolla, vesistöillä ja merialueilla on tärkeä merkitys koko maalle.

2.3 Saariston uhkat ja mahdollisuudet

Perinteisten elinkeinojen, kuten kalatalouden, maatalouden, jalostuksen ja palvelusektorin, jatkuva sopeuttaminen globaaliin, EU:n sisämarkkinoista johtuvaan ja kotimaiseen kilpailuun ovat saariston kehityksen suurimmat haasteet. Työpaikkojen väheneminen jatkunee. Maatalouden ja kalatalouden loppuminen ja sen myötä tapahtuvat toiminnalliset muutokset uhkaavat hävittää saaristokulttuuria, jolla on merkitystä muun muassa matkailun kehittymiselle. Kuntaliitokset, toimintojen

tehostaminen ja elinkeinoelämän rakennemuutos saattavat vähentää myös julkisen ja yksityisen sektorin palvelutyöpaikkoja.

Saaristokunnissa on yleensä tarjolla vain vähän omistus- ja vuokra-asuntoja ja tontteja. Erityisen vähäistä tarjontaa on ilman kiinteää tieyhteyttä olevassa saaristossa, jossa myös rakentamista ohjaavien viranomaisten suhtautuminen uuteen saaristoasumiseen on paikoitellen varauksellista. Satunnaisesti tarjolla olevien tonttien hinta on korkea, mikä rajoittaa uusien asukkaiden muuttoa saaristoon.

Väestö on saaristossa keskimääräistä vanhempaa ja huoltosuhde keskimääräistä huonompi. Veronmaksajien vähäisyys heikentää kuntien mahdollisuuksia pitää yllä riittävää palvelutasoa. Tämä vähentää saaristokuntien vetovoimaisuutta asuinkuntana.

Ruotsinkielisen väestön olennainen väheneminen saaristossa saattaa vaikuttaa ruotsinkielisen saaristokulttuurin säilyttämisen edellytyksiin ja palvelujen saamiseen omalla äidinkielellä.

Saaristoliikenteen lauttoja ja yhteysaluksia ei ole uusittu, mikä on heikentänyt saaristoyhdyskuntien suorituskykyä ja liikenteen palvelutasoa. Vanhentunut kalusto on myös turvallisuusriski. Nopeitten kohtuuhintaisten tietoliikenneyhteyksien puute saattaa asettaa saariston asukkaat epätasa-arvoiseen asemaan maan muuhun väestöön nähden ja heikentää paikasta riippumattoman työn tekemisen ja vapaa-ajan vieton mahdollisuuksia.

Paikkaan sitomattoman työn lisääntyessä sekä informaatioteknologian ja liikenneyhteyksien kehityksen myötä saaristoon syntyy uusia yritystoiminnan sekä kokotai osa-aikaisen työnteon mahdollisuuksia. Saaristo on matkailun vetovoimaisimpia alueita meillä ja kaikkialla maailmassa. Matkailun kasvu tärkeäksi elinkeinoksi avaa mahdollisuuksia rakentamisen, kuljetusten, kaupan, henkilökohtaisten palvelujen ja liike-elämää palvelevien palvelujen sekä jalostuksen uusille työpaikoille. Matkailun kehittämisessä voidaan tukeutua laajojen valtion omistamien kansallispuistojen ja virkistysalueiden parempaan hyödyntämiseen.

Asuminen vapaa-ajan asunnoilla kasvaa suurten ikäluokkien eläköityessä ja mökeillä tehtävän etätöön kasvaessa. Vapaa-ajan asukkaiden ostovoimaa ja osamista voidaan hyödyntää kunnan kehittämisessä määrätietoisella toiminnalla.

Laadukas ympäristö tekee saaristosta halutun vakituisen asuinpaikan kaikille ja etenkin ostovoimaisille ihmisille. Tätä voidaan hyödyntää kehittämällä uusien asukkaiden vastaanottovalmiutta ja markkinoimalla tätä sekä mahdollistamalla vapaa-ajan asuntojen joustava muuttaminen vakinaisiksi asunnoiksi.

Riittävän laajojen vapaiden rantojen, luonnon monimuotoisuuden sekä maisema- ja kulttuuriarvojen turvaaminen vahvistavat saariston vetovoimaa elinkeinotoiminnan, asumisen, mökkeilyn ja matkailun sijaintialueena. Ulkomailta tuleva matkailuun ja mökkeilyyn kohdistuva kysyntä tuovat rahaa saaristoalueille koko maassa, keskimääräistä enemmän Itä-Suomessa.

Erilaiset sään ääri-ilmiöt kuten myrskyt, tulvat ja kuivuus lisääntyvät ja voimistuvat ilmastomuutoksen myötä. Merenpinnan nousu lisää rantoihin kohdistuvaa

eroosiota ja hävittää maapinta-alaa. Lisääntynyt laivaliikenne ja alusten kasvannut koko sekä voimakkaasti kasvaneet öljy- ja kemikaalikuljetukset aiheuttavat erilaisia ympäristö- ja turvallisuusriskejä saaristoalueilla. Itämeren tilan huononeminen vaikeuttaisi saariston kehitystä asuin-, mökkeily-, matkailu- ja yritysten toiminta-alueena.

Kulutusvimman hillintä on ilmastopolitiikan kannalta ensisijaisen tärkeää koko maapallolla. Saaristoasuminen ja saaristolainen elämäntapa ovat hyvin sopusoinnussa ilmastopolitiikan tavoitteiden kanssa. Saariston elämäntapa perustuu vähäiseen kulutukseen, luonnonmukaisuuteen, uusiutuvan puun käyttöön rakennus- ja polttoaineena sekä energialähteenä, lähiruuan kasvattamiseen, luonnonantimien kuten kalan, riistan, marjojen ja sienten hyödyntämiseen ja ravinteiden kierrätykseen. Elämäntapaa on syytä pitää jatkossakin yllä saaristossa ja edistää koko maassa.

2.4 Elinkeinot ja työllisyys

Saariston väestökehitys noudattelee muun maaseudun laskevaa väestökehitystä. Syynä on maatalouden, kalatalouden, jalostuksen sekä valtion työpaikkojen väheneminen. Luotsi-, merivartio- ja puolustusvoimien toimintoja sekä myös verohallinnon, poliisin, maantiestön ylläpidon ja työhallinnon työpaikkoja on siirretty saaristosta mantereelle.

Valtion hallinnonaloista ainoastaan ympäristöhallinto on Metsähallituksen kautta luonut saaristoon uusia työpaikkoja, joilla on vähäiseltä osin korvattu valtion muita työpaikkavähennyksiä.

EU:n maaseuturahaston tuista yli 30 prosenttia on kuluvalle kaudella kohdentunut erilaisten palvelualan yritysten aloitus-, investointi- ja kehittämishankkeisiin.

Matkailu ja yksityiset palvelut sekä kokoaikainen ja osa-aikainen etätyö yhdistettynä pendelöintiin ovat saariston kasvavia elinkeinoja. Saaristoasiain neuvottelukunta on verkostoinut saaristo- ja vesistömatkailun toimijoita viime vuosien aikana. Työssäkäynti muualla tuo toimeentulon monille saaristolaisille. Merenkulun parissa, muun muassa ulkomaan ja kotimaan laivoilla, ELY-keskuksen rahoittamalla lautoilla, yhteysaluksilla, veneveistämöillä ja telakoilla työskentely on saaristolaisien tärkeä, perinteinen toimeentulolähde. Saariston omatoimisuuden perinne näkyy työttömyyslukuissa, jotka ovat kohtuulliset.

Suomen pienimuotoisen kalatalouden sopeutuminen EU:n yhteiseen kalatalouspolitiikkaan ei ole sujunut ongelmitta. Ammattikalastajien määrä on pudonnut alle 1000:een ja lasku jatkuu.

EU:n kalatalouspolitiikkaa on tarpeen kehittää edelleen maantieteelliset erot huomioivaan suuntaan läheisyysperiaatteen mukaan. EU:n tavoitteena on uudella vuonna 2014 alkavalla ohjelmakaudella tiukin ottein kieltää ylikalastettujen lajien ylikalastus. Kun Suomen kalavarat ovat alikalastettuja luonnon lohta ja villiä siikaa lukuun ottamatta, on lähiruokana pyydetyllä kotimaisella kalalla uusia rohkaisevia

näköaloja. Kokonaisuudessaan ulkomaisen kalan osuus kalan kulutuksesta on kasvanut viime vuosina, mikä kehitys on mahdollista kääntää.

Suomi on virallisesti sitoutunut viimeaikaisessa EU-politiikassa kannattamaan ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden kannalta kestävää kalastusta ja merten biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien sekä kalakantojen suojelua.

Pienimuotoisen maatalouden säilyttäminen saaristossa suosiotaan kasvattavan lähiruuan tuottamiseksi tukee matkailuelinkeinon kehittämistä. Lähiruuan kestävä tuottamisen ja jalostamisen haasteina ovat pienyrittäjien välisen yhteistyön ja verkostoitumisen puute sekä tuotannon pieni volyymi ja pienten määrien kuljetusten kustannukset.

Monipuolistuvat ja vaihtelevat työajat ja työpaikat ovat osa työelämän muutosta.

Paikasta riippumattoman työn monet mahdollisuudet ovat suurelta osin vielä hyödyntämättä. Asumisen ja työnteon joustava yhdistäminen ei ole mahdollistunut riittävällä tavalla. Valtion, kuntien ja yksityisen sektorin on yhteistyössä luotava edellytykset paikasta riippumattomalle työlle. Tämä edellyttää tieto- ja viestintäteknologiainfrastruktuurin kehittämistä saaristossa hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti.

Puolustusvoimien vuonna 2012 julkistettu uudistus karsii yhteensä noin 100 työpaikkaa Kotkan Rannikopataljoonasta (joukkoyksikkö), Skinnarvikin tukikohdasta Kemiönsaarella ja Gyltön valvonta-asemalta Paraisten kaupungista. Korvaavat työpaikat on luotava yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä, mikä on haastava tehtävä.

Saaristossa sijaitsevat vakinaisesta käytöstä vapautuneet tai vapautuvat puolustusvoimien rakennukset rapistuvat käyttämättöminä varsin nopeasti. Rakennusten uusiokäyttö edellyttää pikaisia toimia, jotta kiinteistöt saadaan kustannustehokkaasti hyödynnettyä.

Hallituksen tavoitteena uudella 2014 alkavalla rakennerahastokaudella on tehostaa EU-rahastojen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä Suomessa. Rakennerahastovarojen käytössä korostetaan niiden pysyvää elinkeinopoliittista vaikutavuutta, kasvu- ja työllisyysnäkökulmaa sekä alueiden elinkeinorakenteen ja toimintaedellytysten kehittämistä kestäväällä tavalla. EU:n rakennerahasto-ohjelma-uudistuksessa turvataan myös voimavarojen käytön mahdollisuus koko maassa.

2.5 Asuminen

Rannat ovat maaseudun tärkeä resurssi uusien kokoaikaisten ja osa-aikaisten asukkaiden hankkimiseksi. Rantojen kaavoitus on kohtuullisen hyvin käynnissä, mutta vie pitkän ajan, ennen kuin maan rantaviiva on kaavoitettu. Nyt rannoista on kaavoitettu 20 % ja kymmenen vuoden kuluttua ehkä 30 %. Käytettävissä olevien kaavoittajien määrä sekä kuntien taloudelliset resurssit asettavat rajoja kaavoitusvauhdin nostamiselle.

Poikkeamispolitiikkaa tarvitaankin pitkälle tulevaisuuteen edellä mainituista syistä, mutta myös siksi, että vanhentuneita kaavoja on paljon. Nyt rantaraken-

tamisesta lähes puolet tapahtuu poikkeamisluvilla. Tästä huolimatta vapaa-ajan asuntojen uudisrakentamisen määrä on pudonnut puoleen huippuvuosista. Kohtuullinen rakentamisen määrä väliaikoina, jolloin kaavoja ei vielä ole, voidaan turvata riittävän joustavilla poikkeamiskäytännöillä. Ne on toteutettava niin, että laadukas kaavoitus ja riittävän laajojen vapaiden rantojen säilyminen voidaan turvata.

Vapaa-ajan asumisen ja vakituisen asumisen välinen raja on hälvenemässä. Mökkien koko kasvaa ja varustetaso nousee vakituisten asuntojen tasolle ja mökillä asuminen muuttuu intensiivisemmäksi ja osin ykkösasumiseksi. Jo noin 20 000 ihmistä asuu 12 000 vapaa-ajan asunnolla vakinaisesti. Sekä etätö että työssäkäynti mökiltä on Mökkibarometrin 2009 mukaan kasvussa. Muutos ei yleensä tapahdu vyöhykkeittäin, vaan pisteittäin siten, ettei siitä ole aiheutunut yhdyskuntarakenteellista ongelmaa.

Yllä kuvattu kehitys vahvistaa saariston elinvoimaa. Kaavoituksessa ja poikkeamismenettelyissä on kuitenkin esteitä, jotka vaikeuttavat mökkien aktiivisempaa käyttöä ja niiden muuttamista osin ykkösasunnoiksi. Mökin sijaintipaikan kelpoisuuden arviointi vakinaisen asumisen paikaksi ottaen huomioon kuntien palveluvelvoitteet kuuluu kuntien tehtäviin.

Vapaa-ajan asukkaiden mahdollisuudet saada kunnallisia peruspalveluja mökkikunnasta ja mökkikuntien taloudelliset mahdollisuudet tuottaa näitä palveluja ovat rajalliset.

Tärkeä asiaryhmä on mökkiläisten tarvitsemien terveyskeskuspalvelujen laajentaminen kiireellistä hoitoa edellyttävistä palveluista sellaisiin terveyspalveluihin, joiden noutoa kotikunnasta ei voida pitää kohtuullisena eikä tarkoituksenmukaisena. Asteittain vaikuttavuuttaan lisäävä terveydenhuoltolaki tuo asiaa merkittävästi parannusta.

2.6 Liikenne ja tietoliikenne

Saaristoliikennettä hoidetaan suurimmilla saaristoalueilla yleisen tien lautoin ja lossein, yksityistielossein sekä valtion järjestämin yhteysaluksin. Suomenlinnan liikennettä hoitaa Pääkaupunkiseudun joukkoliikenteen osaksi liitettynä Helsingin kaupungin ja valtion omistama Suomenlinnan liikenne Oy.

Yksityiset saaristoliikenneyrittäjät järjestävät maksutuloihin perustuvaa liikennettä saariin kesäisin mahdollisesti osaksi kunnan avustamina. Suurimmalle osalle kokovuotisesti asutuista saarista ja lähes kaikille osa-aikaisesti asutuista saarista (19 600) järjestävät saaristolaiset liikenteen itse omatoimisesti omin venein ja omin kustannuksin mm mahdollisia omien lasten koululaiskuljetuskosvauksia lukuunottamatta.

Saaristoliikenteen haaste on se, miten liikenne voidaan hoitaa pitkäjänteisesti, suunnitelmallisesti, kustannustehokkaasti ja turvallisesti ja miten vanhentuneet lautat ja yhteysalukset saadaan uusittua.

Hiljattain toteutettu matkailijoiden ja saariston kakkosasukkaiden vapauttaminen yhteysalusmaksuista on saattanut saariston matkailuyritykset yhdenvertaiseen kilpailuasemaan maantielauttojen varrella sijaitseviin ja mantereen yrityksiin verrattuna. Kuinka vakinaisten asukkaiden liikennöinti kysynnän huippuaikoina turvataan matkustajien määrän kasvaessa useista syistä, on arvioitavana ja järjestettävissä oleva asia.

Hallituksen joulukuussa 2008 tekemän laajakaistaohjelman toteuttamista koskevan periaatepäätöksen mukaan nopeat 100 Mb/s-tiedonsiirtoyhteydet rakennetaan koko maahan. Tarkoitusta varten varataan 66 miljoonaa euroa vuosille 2010 - 2015.

Tietoliikenteen kehittämishankkeita ei kuitenkaan ole saaristoalueilla ja muilla syrjäisimmillä alueilla lähtenyt liikkeelle toivotussa määrin, mitä asiaa on pyritty korjaamaan muun muassa asianomaisessa laissa olevia rahoitusmenettelyjä parantamalla.

Hallituksen 29.3.2012 tekemä taajuuspoliittinen periaatepäätös mahdollistaa 26 Mb/s tiedonsiirtonopeuden käyttöönoton useimmilla saaristoalueilla, mitä tulee edistää. Periaatepäätöksen mukaan toimiluvat laajakaistaisen 800 megahertsin niin sanotun 4 G matkaviestinverkon käyttöön myönnetään taajuushuutokaupalla. Huutokaupan tavoitteena on laajentaa mobiililaajakaistan saatavuutta erityisesti taajamien ulkopuolella sekä mahdollistaa valtakunnallisen laajakaistaisen matkaviestinverkon nopea käyttöönotto.

Mobiilipalvelujen tarjonta on kasvamassa, kun matkapuhelimet ja langattomalla verkkoyhteydellä varustetut kannettavat tietokoneet ja tabletit yleistyvät. Mobiilipalvelujen yleistymistä on kuitenkin haitannut niiden kalleus, langattoman tiedonsiirtokaistan rajoitukset sekä laitteiden käytön hankaluus.

2.7 Peruspalvelut ja kuntarakennehanke

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen kuntapolitiikan tavoitteena on turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut asiakaslähtöisesti koko maassa, luoda edellytykset kuntien taloutta vahvistavalle kehittämiselle ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi sekä vahvistaa kunnallista itsehallintoa ja paikallista demokratiaa. Hallituksen esitys kuntarakennelaksi on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2013 lopulla. Kuntarakennelaki tulee voimaan viimeistään 1.5.2013 mennessä. Valtionosuusuudistus on käynnistynyt ja kuntalain kokonaisuudistus käynnistetään kesäkuussa 2012. Molemmat uudistukset tulevat voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Saaristoalueilla on tehty vuoden 2008 jälkeen lukuisia kuntaliitoksia. Niiden seurauksena muun muassa saaristokuntien määrä laski 13:sta kahdeksaan. Kuntaliitoksissa syntyivät useista aiemmista saaristokunnista tai osakunnista koostuvat kaksi saaristokuntaa (Parainen ja Kemiönsaari) sekä neljä saaristo-osakuntaa (Naantali, Salo, Loviisa ja Raasepori). Itsenäisinä kuntina ovat jatkaneet saaristokunnista Hailuoto, Maalahti, Kustavi, Enonkoski, Puumala ja Sulkava ja saaristo-osakunnista muut kuin aiemmin mainitut saaristo-osakunnat.

Kuntaliitokset ovat parantaneet kuntien mahdollisuuksia turvata myös saaristo-alueilla asuvien palvelut. Toisaalta palveluja on myös vähennetty saaristoalueilta. Monet saaristokunnat ja saaristo-osakunnat kuuluvat edelleen maan pieniin kuntiin. Vaikka ne ovat selvinneet tehtävistään varsin hyvin ja harjoittavat osin aktiivisesti yhteistyötä naapurikuntien kanssa, on tarve hallinnon ja palvelujen kehittämiseen edelleen ilmeinen.

Saaristolisilla kuntien valtionosuuksissa on haluttu turvata peruspalvelujen tuottaminen ja saatavuus saaristo-oloissa. Saaristolisien suurin ongelma on ollut saaristo-osakuntien saaristolisien pienuus suhteessa saaristoisuuden aiheuttamiin kustannuksiin. Saaristo-osakuntien (38 kuntaa) saaristolisat vuonna 2012 ovat 5 537 008 euroa ja saaristokuntien (8 kuntaa) 11 923 337 eli yhteensä 17 460 345 euroa.

Yhdistyneissä ja yhdistyvissä suurissa kunnissa on tärkeää palvelujen saatavuus ja saavutettavuus. Saariston erityisolosuhteet kuten pitkät ja vesistöjen rikkomat etäisyydet, sääolot, talviliikenne sekä suuri vapaa-ajan asukkaiden ja matkailijoiden määrä tuovat omat haasteensa palveluiden tehokkaalle ja laadukkaalle järjestämiselle.

Palvelujen saavutettavuus edellyttää palvelupisteiden riittävän verkon lisäksi nykyaikaisia liikkuvia palveluja (monipalveluautot ja veneet) sekä edistyneitä sähköisiä interaktiivisia etäpalveluja.

2.8 Ympäristö, luonto, kulttuuri ja turvallisuus

Saaristolain yksi tavoite on saariston luonnon-, maisema- ja kulttuuriarvojen suojeleminen. Näihin kuten vapaiden rantojen riittävään virkistyskäytön turvaamiseen pyritään rantojen suunnittelulla.

Luonnonsuojelua on toteutettu perustamalla kansallispuistoja ja luonnonsuojelualueita. Uusien maisemansuojelualueiden perustaminen voi olla joillakin saaristo-alueilla harkinnanarvoinen asia.

Edellä mainitut alueet palvelevat myös päätehtävänsä asettamissa rajoissa ihmisten virkistystarpeiden tyydyttämistä yhdessä retkeilyalueiden ja kuntien perustamien virkistysalueiden kanssa. Kaikkien kansallispuistojen ja retkeilyalueiden yksi tärkeimmistä elementeistä on vesi. Kansallispuistoissa ja retkeilyalueilla käy vuosittain noin 2,3 miljoonaa ihmistä.

Tärkein merkitys ihmisten virkistystarpeiden kannalta on ns. jokamiehen oikeudella, jonka mukaan kaikilla kansalaisilla on oikeus liikkua metsissä ja vesillä piha-piirien välittömän läheisyyden ulkopuolella siten, ettei tuoteta haittaa maa-alueiden pääasialliselle käyttötarkoitukselle, kuten maataloudelle ja asumiselle.

Kansallispuistojen sekä luonnonsuojelu- ja retkeilyalueiden reitistöjen, polkujen, leirikatosten ja -alueiden, laitureiden ja opastuskeskusten rakentamiseen ja ylläpitoon tarvitaan riittävästi panostuksia, jotta kunnat saavat suojelluista alueista riittävästi tukea aluekehitykselleen. Kansallispuistojen käyttäjien oikealla valistuksella rajoitusten lisäksi minimoidaan haitat luonnolle.

Itämeren suojeluohjelmaan liittyvä ympäristöministeriön vedenalaisen luonnon inventointiohjelma edellyttää monien ministeriöiden tukea ympäristöministeriölle asiantuntija-apuna, kuljetusapuna sekä mahdollisena muuna apuna.

Haja-asutusalueiden uudet säädökset jätevesien käsittelystä tulivat voimaan keväällä 2011. Asetuksen mukainen jätevesijärjestelmien parantaminen edellyttää vahvaa koulutusta ja viestintää, sillä 500 000 vapaa-ajan asunnon ja 300 000 omakotitalon omistajan tuli tehdä itselleen selvitys jätevesien käsittelystä ja laitteiden hoidosta. Asetuksen edellyttämät selvitykset sekä käyttö- ja huolto-ohjeet ovat osittain tekemättä. Asetuksen toteutukseen tähtäävää tehostettua tiedotusta on syytä jatkaa.

2.9 Saariston kehittämisresurssit

Saariston kehittämisrahoituksen tarve on tarkoitus hoitaa valtion talousarvioon sisältyvillä normaaleilla määrärahoilla, maakunnan kehittämisrahalla sekä kuntien, yksityisen sektorin sekä EU:n rahoituksella. Saaristopoliittisen toimintaohjelman linjaukset ja hankkeet huomioidaan maakunta-ohjelmien ja niiden toteuttamissuunnitelmien laadinnassa aluekehityslain ja saaristolain mukaisesti.

3 Toimenpide-esitykset

Toimenpiteet on jaettu viiteen toimintalinjaan ja yhdeksääntoista toimenpidekokonaisuuteen. Toimintalinjoja ovat seuraavat:

- Kunta- ja aluepolitiikka
- Elinkeinot ja työllisyys
- Vakituinen ja vapaa-ajan asuminen
- Liikenne ja tietoliikenneyhteydet
- Ympäristö, luonto ja kulttuuri

3.1 Kunta- ja aluepolitiikka

3.1.1 Kuntaudistushanke

Saariston erityisolosuhteet vesistöjen rikkoman rakenteen ja tästä aiheutuvien etäisyyksien sekä palvelujen saatavuuden sekä kieliolojen osalta otetaan huomioon kuntarakenteen ja kunnallisten palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Samalla huomioidaan väestön ikääntymisen aiheuttamat lisääntyvät palvelutarpeet. Tavoitteena on luoda toimivat palvelujen tuotannon yksiköt ja tavat saaristo-, rannikko- ja vesistöalueille.

Uudistus toteutetaan kuntien ja valtion yhteisen tahdon pohjalta.

- VM ja muut ministeriöt

3.1.2 Saaristopolitiikka

Saaristopolitiikkaa jatketaan saaristolain edellyttämällä tavalla. Kuntarakenteen olennaisen muutoksen vaikutukset saaristolakiin ja valtioneuvoston asetukseen saaristokunnista ja kuntien saaristo-osista selvitetään.

Saaristoisuuden, harvan asutuksen, kaksikielisyyden ja vapaa-ajan asumisen aiheuttamat lisäkustannukset sekä haitat kunnille ja elinkeinoelämälle otetaan huomioon valtiosuusjärjestelmän kehittämistyössä ja aluepoliittisissa ratkaisuisa saaristokuntien ja saaristo-osakuntien sekä soveltuvin osin muun asutun saariston osalta.

Valtioneuvoston asetuksessa saaristokunnista ja saaristo-osakunnista määritelty saaristoalueet ja pysyvästi asutut saaret muissa kunnissa nostetaan Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan sosiaalirahaston ohjelmissa ja vastaavasti kansallisissa tukialuejaoissa aluekehityslain 31 §:n mukaisesti ympäröivää aluetta vahvemmat edut antavaan asemaan poikkeuksellisen haasteellisina alueina.

Saaristoalueyhteistyötä toisaalta Suomen, Ruotsin ja Viron välillä Etelä-Suomessa ja toisaalta Suomen ja Ruotsin välillä Merenkurkussa jatketaan uudella alkavalla ohjelmakaudella nykyiseen tapaan Euroopan Unionin Euroopan alueellinen yhteistyötavoitetta vastaavan uuden tavoitteen alla ja muilla tarpeellisilla tavoilla.

Leader-tyyppiseen paikalliseen kehittämistyöhön osoitetaan uudella alkavalla EU-ohjelmakaudella riittävät voimavarat maaseudun kehittämisrahastosta, meri- ja kalastusrahastosta, Euroopan sosiaalirahastosta ja Euroopan aluekehitysrahastosta ja saaristo huomioidaan tässä toiminnassa.

EU:n Itämeristrategian ja meripolitiikan toteutuksessa huomioidaan saariston elinkeinon edellytysten turvaaminen.

Toteutetaan EU:n rannikkoalueiden käytön ja hoidon suosituksen mukaan laaditun kansallisen rannikkostrategian ja alueellisten rannikkostrategiaprosessien toimenpiteitä.

Saaristo-osakuntien saaristolisien riittävyyden arviointi ja saaristolisien sisällyttämisen tarve sosiaalitoimen valtionosuuksiin muidenkin kuin vain Hailuodon kunnan osalta sisällytetään valtionosuusjärjestelmän tarkistustyöhön.

Varaudutaan ilmastomuutoksen saaristo-, rannikko- ja ranta-alueille aiheuttamiin vaikutuksiin kansallisen ilmastomuutoksen sopeutumisstrategian mukaisesti. Otetaan muun muassa lisääntyvät sateisuus, myrskyt ja tulvat sekä energiakysymykset huomioon kaavoituksessa ja rakentamisessa. Huolehditaan elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä, energiataloudesta, ympäristön turvallisuudesta, ympäristön-suojelusta sekä kulttuuriarvojen säilyttämisestä muuttuvissa olosuhteissa.

Luodaan saarille sosiaalisen median avulla sähköiset saarikohtaiset ympärivuotiset vuorovaikutteiset kohtaamispaikat, "saaritorit", joissa saarten kokoaikaiset ja osa-aikaiset asukkaat, matkailijat, veneilijät, virkistyskalastajat, luonnon ystävät ja muut saarella asioivat voivat saada tietoa, keskustella ja sopia saarta koskevista kehittämishankkeista ja muista asioista.

Saariston markkinointia yrittämisen, kokoaikaisen ja osa-aikaisen asumisen ja matkailun alueena jatketaan.

- VM, TEM, YM, STM, VM

3.2 Elinkeinot ja työllisyys

3.2.1 Saaristo-, vesistö- ja rannikkomatkailu ja palvelutyöpaikat

Saaristo- ja vesistömatkailuyritysten verkostoitumista, tuotekehittelyä ja markkinointia jatketaan. Tavoitteena on kehittää saaristo- ja vesistömatkailusta Euroopassa tunnettu ja eurooppalaisten suosima vetovoimatekijä. Verkostoitumista alan muiden toimijoiden kanssa tehostetaan tuotekehityksessä ja markkinoinnissa. Matkailupalveluita

ketjutetaan laajempien palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Ulkomaan markkinoinnissa keskeinen yhteistyökumppani on Matkailun edistämiskeskus.

Valtakunnallisen matkailustrategian kehittämisen painopisteet huomioidaan myös saaristo- ja vesistömatkailun kehittämisessä. Saaristoon sopivien pienimuotoisten matkailukeskusten, verkostoituneiden teematuotteiden ja ohjelmalvelujen (jään ja lumen hyödyntäminen, laivamatkailu, kalastus, metsästys, kulttuuri), matkailukeskittymien ketjujen sekä venesatamaverkostojen kehittämistä ja yhteismarkkinointia tuetaan.

Kansallisen rannikkostrategian mukaiset tavoitteet otetaan huomioon maakuntaohjelmissa ja -suunnitelmissa sekä alueellisissa elinkeinostrategioissa.

Saaristossa sijaitsevat vakinaisesta käytöstä vapautuneet tai vapautuvat puolustusvoimien linnakkeet ja muut alueet, rajavartiolaitoksen merivartioasemat ja merenkulkulaitoksen majakat ja muut mahdolliset toimitilat pyritään saamaan matkailulliseen käyttöön mahdollisimman nopeasti niiden kulttuuriperintö- ja ympäristöarvot huomioiden tukemaan saariston elinkeinojen kehitystä. Tarkistetaan Senaattikiinteistöjen hinnoitteluperusteet.

Selvitetään mahdollisuudet myöhäistä koulujen kesälomien päättymistä. Tällä parannettaisiin koululaisperheiden lomapalvelujen saantia ja pidennettäisiin tärkeällä tavalla matkailuyrittäjien kesäsesonkia ja yritysten kannattavuutta.

Valtion ja kuntien palvelut järjestetään saaristossa erityisesti yhtyneissä laajoissa kunnissa kiinteillä yhteispalvelupisteillä, liikkuvilla monipalveluautoilla ja -veneillä sekä sähköisillä interaktiivisilla etäpalveluilla erityisesti terveydenhuollossa ja opeuksessa. Virkamiesten aiempaa kattavampaa langattomiin tietoyhteyksiin perustuva kenttätyöskentelyä edistetään. Yksityisen ja kolmannen sektorin tarjoamien palvelujen liittämistä monipalveluautojen ja -veneiden palveluvalikkoon selvitetään. Postipalvelut saaristossa turvataan. Alueelliset pelastuslaitokset laativat haja-asutusalueille turvallisuusohjelmat.

Yksityisiä kauppa-, kuljetus-, rakentamis- ja muita palvelutyöpaikkoja kehitetään saaristossa vahvistamalla vakituisille asukkaille ensisijaisesti tarkoitettujen palvelujen markkinointia vapaa-ajan asukkaille ja matkailijoille. Luodaan mökkitalonmies-tyyppisiä palveluja. Yksityisten palvelujen markkinointiyhteistyötä sekä yksityisten ja julkisten palvelujen verkostoitumista parannetaan. Hoivapalvelujen ja vanhusten hoidon kehitykselle luodaan edellytyksiä.

Veneilyä kehitetään parantamalla internet- ja mobiilipohjaisia karttapalveluita ja muita palveluja. Edistetään mobiilipohjaisen ennakkovarausjärjestelmän kehittämistä satamien venepaikkavaraukseen. Venäjältä Suomeen suuntautuvan pienveneilyn kasvua hyödynnetään muun muassa veneiden talvisäilytys- ja huoltopalveluja kehittämällä.

- TEM, MMM, LVM, YM, VM

3.2.2 Meriklusteri

Turvataan meriklusterin (varustamotoiminta, laivan- ja veneenrakennus, satamat, venesatamat ja väylät, tutkimus ja koulutus, vakuutustoiminta) toiminta luomalla alalle kilpailijamaihin verrattavat toimintaedellytykset sekä tarkoituksenmukaisilla väylä- ja satamainvestoinneilla. Merialan huippuosaamista ja yhteistyötä kehitetään teknologiajohtajuuden ja kustannuskilpailukyvyn parantamiseksi. Merikuljetusten ja merenkulkualan toimintaedellytysten turvaamista linjataan vuosina 2012 - 2013 laadittavassa meriliikennestrategiassa.

Suomen, Ruotsin ja Norjan kanssakäymiselle merkityksellisen ja Pohjanmaalle tärkeän Merenkurkun laivaliikenne ja matkustajaliikenteen palvelujen laatu turvataan.

- LVM, TEM, VM

3.2.3 Valtion ja kuntien työpaikat

Valtio pyrkii säilyttämään työpaikkansa saaristossa saaristolain tavoitteiden mukaisesti.

Puolustusvoimien ja muut valtion työpaikkavähennykset saaristossa pyritään korvaamaan etsimällä yksityisen sektorin korvaavia työpaikkoja työ- ja elinkeinohallinnon tukemin erityisprojektein ja siirtämällä valtion muita työpaikkoja saaristoon silloin kun siihen on mahdollisuuksia. Kuntien työpaikat saaristossa pyritään niin ikään säilyttämään sijoittamalla uusien kuntien tehtävien hoidon kokonaisuuksia lakkautettujen kuntien tiloihin saaristo-osiin.

Saaristosta pyritään kehittämään työpaikkavarannoltaan mahdollisimman oma-varaisia alueita.

- TEM, VM, muut ministeriöt

3.2.4 Pendelöinti ja paikasta riippumaton työ

Edistetään paikasta riippumattoman työn tekoa saariston vakinaisissa ja vapaa-ajan asunnoissa sekä työpisteissä luomalla työelämässä ja yhteiskunnassa paikasta riippumattomaan työhön myönteisesti suhtautuvaa ilmapiiriä työelämän vaatimukset huomioiden.

Paikasta riippumattoman työn teko sisällytetään julkisen hallinnon organisatoriseen kehittämiseen.

Työmatkakulujen verovähennysoikeus säilytetään riittävän korkeana saariston elinvoiman turvaamiseksi ja työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi.

Tuetaan niin sanottujen call center - tyyppisten toimintojen syntymistä saaristoon.

- VM, TEM

3.2.5 Maa- ja metsätalous

Suomi pyrkii siihen, että uudella alkavalla EU-ohjelmakaudella maaseudun kehittämishastoon ohjelmilla turvataan saariston pienimuotoisen, ympäristölle, maisematarvoille ja matkailulle tärkeän maatalouden elävänä säilyminen.

Saariston lisäkustannuksia aiheuttavat erityisolot otetaan huomioon maatalouden tuissa erillisinä saaristolisinä.

Lähiuokaa suositaan kuntien ja valtion hankinnoissa ja hankintakriteereissä kestäväan kehitykseen, ravinnon laatuun ja maaseudun kehittämiseen liittyvistä syistä. Luonnonvarojen kestäväan käytön edellytykset turvataan hoitamalla ja käyttämällä niitä siten, että ne säilyvät uusiutumisen- ja tuotantokykyisinä.

- MMM, YM

3.2.6 Kalastus ja vesiviljely

Vaikutetaan Euroopan Unionin yhteiseen kalastuspolitiikkaan ja kansalliseen kalatalouspolitiikkaan siten, että turvataan suomalaisen meri- ja järvikalastuksen sekä kalanviljelyn edellytykset ottaen huomioon uhanalaisten kalalajien suojele ja kestävien kalakantojen säilyttäminen:

- a) kehittämällä EU:n kalastuspolitiikkaa, jonka sisältö painottuu suurimittaiseen valtamerikalastukseen, enemmän maantieteelliset erot huomioivaan suuntaan läheisyysperiaatteen mukaan,
- b) kehittämällä kalastustuotteita merkituotteiksi, nostamalla niiden jalostusasetta, parantamalla markkinointia, kouluttamalla kalastajia pienimuotoiseen jalostukseen ja suoramyyntiin, kehittämällä kalamarkkinatapahtumia suoramyyntin ja saaristokulttuurin edistäjinä, tukemalla kalatalousohjelmalla mestari-oppipoika -ammattiin harjaantumisjärjestelmän aikaan saamista, kehittämällä yleiskalastusoikeuksia saariston virkistyskäyttöä ja matkailua tukemaan, parantamalla kalavesien ja kalastusoikeuksien saatavuutta ammattikalastajille, huomioimalla kalatalouden tarpeet rakentamishankkeissa vesialueilla, luonnonmukaisten kalakantojen kestäväällä hyödyntämisellä ja turvaamisella, minimoimalla hylkeiden ja merimetsojen kalastukselle ja kalankasvatukselle aiheuttamat haitat pyyntivälineiden kehityksellä sekä riittäväällä metsästyksellä.
- c) kehittämällä Saimaan norpalle turvallisia pyyntivälineitä haitattoman kalastuksen mahdollistamiseksi sovittuina ja säädettyinä aikoina,
- d) tukemalla kalasatamien ja saaliin purkupaikkojen kehitystä ja kunnossapitoa sekä kehittämällä kalastusmatkailusta kalastajien kokonaistoimeentuloa tukeva osa,
- e) kehittämällä kalankasvatuksessa päästöjä vähentäviä kalankasvatusaltaita, rehuja, ruokintatekniikoita ja sijoituspaikkavalintoja sekä uusien lajien kasvatusta, pidentämällä kasvatuslupien voimassaoloaikoja, edistämällä alan

yrittäjäyrityksien kehitystä ja torjumalla EU:n yhteisellä politiikalla epäterveen ulkomaisen kilpailun haittoja.

- f) Suomi pyrkii siihen, että uudella 2014 alkavalla EU-ohjelmakaudella säädetään EU:n meri- ja kalatalousrahastoasetuksessa, että
 - 1) uutta pienimuotoista rannikko- ja sisävesikalastusta harjoittavaa kalastustoimintaa voidaan tukea ehdolla, että kysymys on yrityksen kalastusyrityksen sukupolvenvaihdoksesta tai että tämä on perusteltua muutoin kalastuksen turvaamiseksi alueella ja ettei tämä ole ristiriidassa kalakantojen kestävästä hyödyntämisen periaatteen kanssa,
 - 2) EMKR:n tukea voidaan myöntää vaeltavien kalalajien lisääntymisalueiden ja vaellusreittien ennallistamiseen, kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jalostamista koskeviin investointeihin, joissa on kysymys pienimuotoista kalastusta harjoittavan rannikko- ja sisävesikalastajan itsensä harjoittamasta pienimuotoisesta jalostustoiminnasta.
 - 3) hylje- ja merimetsovahinkojen torjuntaan erikoispyydyksillä, karkoittimilla ja muilla keinoilla myönnetään investointitukea.
- MMM, YM, OKM, TEM

3.3 Liikenne ja tietoliikenneyhteydet

3.3.1 Tietoliikenneyhteydet

Nopeat ja käyttäjilleen kohtuuhintaiset yhteydet turvataan mahdollisimman kattavasti myös saaristoalueilla. Hallituksen kansallista toimintasuunnitelmaa tietoliikenneinfrastruktuurin parantamiseksi 100 Mb/s-tiedonsiirtoyhteyksien osalta ja 4G verkkoa 26 Mb/s koskevat periaatepäätökset toteutetaan myös saaristossa mahdollisimman nopeasti. Mikäli laajakaistan rakentaminen ei etene saaristossa suunnitellusti, selvitetään tarve turvata tämä erityistoimenpitein.

Etsitään ja levitetään viranomaistiedotuksella parhaita käytäntöjä, jotka koskevat sekä kiinteän valokuituverkon että mobiiliverkon rakentamista saaristoon. Tiedotusta kansalaisten tietoliikenneyhteyksiin liittyvistä perusoikeuksista parannetaan.

Pyritään huomioimaan mahdollisuuksien mukaan myös vapaa-ajan asumisen tietoliikennetarpeita laajakaistan rakentamishankkeissa ja aktivoimaan mökkiläiskysyntää hankkeiden kannattavuuden parantamiseksi.

- LVM, MMM, TEM

3.3.2 Liikenneyhteydet

Tehdään päätös saaristoliikenteen palvelutasosta ja osoitetaan siihen tarvittava rahoitus.

Liikennöinti ostetaan edistyneillä hankintamenettelyillä ja valtion talousarviossa annettavin sopimusvaltuuksin kilpailutetuilla pitkäkestoisilla liikennöintisopimuksilla. Sopimuksiin sisällytetään aluskannan uusiminen nykyisen liikenteen ja ympäristön vaatimusten mukaisiksi osoitetun rahoituksen puitteissa. Selvitetään mahdollisuudet hankkia lisää yhteysaluksia ja maantielautoja, jotka voivat tarvittaessa toimia myös öljynkeruualuksina öljyonnettomuuksissa.

Hankintamenettelyjä kehitetään edelleen siten, että liikennöinnin kustannustehokkuutta ja pitkäjänteisyyttä pystytään parantamaan. Yhtenä vaihtoehtona tarkastellaan mallia, jossa valtio omistaisi alukset ja kilpailuttaisi niiden operoinnin. Kartoitetaan mahdolliset lyhyiden maantielautojen silloittamiskohteet, joissa silta on vesiliikenteenkin kannalta hyväksyttävä, ja selvitetään sopivia rahoitusmalleja.

Saariston maantieverkon laajuus, kuntotaso ja peruskorjaus- ja ylläpitorahoitus määritetään saariston erityisolot huomioiden. Turun saariston Rengastie välillä Iniö-Houtskari muutetaan maantiekseksi. Tieverkon palvelutasoa saaristossa parannetaan tielaitureilla sekä matkailua palvelevilla varusteilla kuten reittiopastus, pysäköintialueet ja tieympäristön hoito erityiskohteissa. Laaditaan yhteysalus-, maantielautta- sekä matkailuliikenteen tarvitsemien laitureiden kunnostus- ja kehittämissuunnitelma.

Päivitetään sisävesiliikenteen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia koskeva arviointi hallituskauden loppuun mennessä. Tässä yhteydessä selvitetään mahdollisuudet kehittää Pielisen itä- ja länsipuolen yhdistävä yksityinen Koli-Lieksa-autolauttayhteys Koli-Lieksa-Vuonismahti-autolautta-yhteydeksi.

Liikenneverkkojen luokittelu uudistetaan ja valtion, kuntien sekä yksityisten toimijoiden vastuita selkiytetään. Selvitetään mahdollisuudet nostaa postin jakelutiheyttä ympärivuotisesti asuttuun saaristoon.

Saaristoliikenteen palvelutason määrittämisen yhteydessä turvataan saariston vakinaisten asukkaiden liikennöinti- ja kuljetuspalvelujen ensisijaisuus.

Kevyen liikenteen väyliä pyritään saamaan suurimmille saaristoalueille, pyrkien erityisesti mahdollistamaan pyörämatkailun kehittyminen saaristossa. Saariston palvelutarpeet huomioidaan joukkoliikenteen kehittämisessä ja rahoituksessa. Turvataan nykyisten talviteiden ylläpito ja selvitetään uusien yhteyksien tarve.

Selkiytetään ja yksinkertaistetaan erilaisten yksityisteiden avustusjärjestelmät ja -periaatteet ja päivitetään lainsäädäntöä. Turvataan yksityistielosseja ylläpitävien tiekuntien valtion rahoitus, ja pyritään varmistamaan riittävä yksityistierahoitus myös muilta osin. Selvitetään mahdollisuus sisällyttää yksityistielosseja ylläpitävien tiekuntien hallintokulut valtion avustuskelpoisiin menoihin.

Veneilyn tarpeet otetaan huomioon siltojen sekä ilmajohtojen rakentamisten sekä perusparannustöiden yhteydessä.

- LVM

3.4 Vakituinen ja vapaa-ajan asuminen

3.4.1 Kaavoitus ja rakentaminen rannoille

Kehitetään kaavoitusta ja poikkeamismenettelyjä niin, että luodaan mahdollisuudet pitkäaikaiselle asumiselle vapaa-ajan asunnoilla ja vapaa-ajan asuntojen muuttamiselle vakituiseksi asumiseksi ympäristönäkökohdat huomioiden. Päivitetään vanhentuneet kaavat vastaamaan muuttuneen ajan ja tulevaisuuden tarpeita.

Kunnat saavat maankäyttö- ja rakennuslaissa edellytetyllä tavalla päättää, missä laajuudessa ranta-alueita käytetään vapaa-ajanasumisen ohella vakituiseen asumiseen.

Kannustetaan kuntia soveltamaan ympäristöministeriön rantasuunnitteluoppaan ohjeita siten

- että kaavamerkintöjä voidaan käyttää pysyvästi asutussa saaristossa sekä vapaa-ajanasumisen että vakituisen asumisen sallimiseksi samalla rakennuspaikalla ja
- että rakennusoikeus on rakennuspaikkakohtaisesti riittävä vapaa-ajan asumisen ja vakituisen asumisen tarpeisiin.

Vapaa-ajan asuntojen uudisrakentaminen turvataan kaavoitusta tehostamalla ja riittävän joustavalla poikkeamispolitiikalla jo kaavojen laatimisen aikana silloin, kun kaavan laatiminen ei ole välittömässä näköpiirissä. Kehitetään rakentamisen ohjausta siten, että se mahdollistaa vapaa-ajan asuntojen muuttamisen ympärivuotiseen käyttöön.

Tuotetaan rakennusvalvonnan ja rakentajien käyttöön tietoa ympärivuotiseen käyttöön soveltuvista, ekotehokkaista ja helppokäyttöisistä vapaa-ajan asuntojen energia-, jäte- ja vesihuoltojärjestelmistä. Varaudutaan tehostuvan ympäristönsuojelun edellyttämien uusien palveluiden järjestämiseen esimerkiksi jätevesihuollon osalta ja rakennusten energiatehokkuuden parantamiseksi.

- YM

3.4.2 Vakituinen asuminen

Saaristokylien infrastruktuurin parantamista tuetaan saariston pysyvän asutuksen edistämiseksi. Sähköverkko ulotetaan pysyvästi asuttuihin saariin, joissa sähköä ei vielä ole.

Kannustetaan kuntia soveltamaan ympäristöministeriön kyläkaavoitusopasta niin, että taajamiin ja kyliin kehitetään vakituisen asumisen uusia vetovoimaisia malleja, joissa rantoja hyödynnetään kestäväällä tavalla.

Vakituisten ja vapaa-ajan asuintonttien riittävän tarjonnan turvaamiseksi saaristossa selvitetään, onko perusteltua muuttaa verolainsäädäntöä niin, että maanomistajan myydessä vahvistettuun yleiskaavaan kuuluvan tontin jäljelle jääneet kaavoitetut tontit eivät siirry kiinteistöverotuksen piiriin.

Käynnistetään omistus- ja vuokra-asumista edistäviä selvitys- ja kehittämishankkeita. Hankkeilla parannetaan saarten tonttitarjontaa sekä uudis- ja korjausrakentamisen edellytyksiä.

- TEM, YM, VM, MMM

3.4.3 Vapaa-ajan asuminen

Vapaa-ajan asumista kehitetään huomioiden vuonna 2009 julkaistun mökkibarometrin tulokset.

Käynnistetään vapaa-ajan asumisen hyödyntämistä edistäviä selvitys- ja kehittämishankkeita kunnissa ja seuduilla. Hankkeet tähtäävät:

- tasaisen riittävän mökkilotittarjonnan ja uudisrakentamisen turvaamiseen,
- vapaa-ajan asuntojen peruskorjauksen aktivointiin,
- energia-, vesi- ja jätehuollon sekä liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen,
- mökkiläisten osallistumisjärjestelmien luomiseen ja mökkiläisten osaamisen hyödyntämiseen,
- mökkillä asumisen kasvun tukemiseen ja mökkiläisissä olevan ostovoiman hyödyntämiseen,
- mökkien vuokralle annon edistämiseen, ja
- kylämäisten mökkialueiden sekä vakituisen asutuksen lomassa olevien vapaa-ajan asumistonttien riittävään tarjontaan ja muiden ympäristöystävällisten mökkeilyn mallien luomiseen.

Vapaa-ajan asukkaiden mahdollisuuksia saada kunnallisia peruspalveluja vapaa-ajan asunnon sijaintikunnasta sekä kuntien taloudellisia mahdollisuuksia tuottaa näitä palveluja parannetaan. Selvitetään kuntien valtionosuusuudistuksen yhteydessä, onko tarvetta ja mahdollisuuksia huomioida vapaa-ajan asuminen kunnan tehtäviä lisäävänä asiana. Selvitetään, onko perusteltua siirtää pitkällä tähtäimellä osa vapaa-ajan asukkaiden maksamista kunnallisveroista mökkikuntaan.

Selvitetään kaukaa tulevien ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden tarvitsemien terveyskeskuspalvelujen laajentamisen ja rahoituksen mahdollisuudet kiireellistä hoitoa edellyttävistä palveluista sellaisiin terveyspalveluihin, joiden noutoa kotikunnasta ei voida pitää kohtuullisena eikä tarkoituksenmukaisena. Mökkikuntien terveydenhoitohenkilöstön resursointiin ja yksityisten terveyspalvelujen käytön mahdollisuuksiin kysynnän huippuaikoina kiinnitetään erityistä huomiota.

Selvitetään Venäjältä Suomeen kohdistuva vapaa-ajan asumisen kiinteistöjen ja osakkeiden kysyntä erilaisilla taloudellisilla ja sosiaalisilla lähtökohtaennustella vuoteen 2030.

- VM, TEM, YM, MMM, STM

3.5 Ympäristö, luonto ja kulttuuri

3.5.1 Ympäristönsuojelu

Itämeren ja sisävesien suojelua edistetään tehostamalla kansainvälisten suojelusopimusten vaikuttavuutta, tukemalla Pietarin jäteveden käsittelyjärjestelmien rakentamista sekä vähentämällä maatalouden, metsätalouden, teollisuuden, yhdyskuntien, haja-asutuksen ja veneilyn päästöjä, rajoittamalla laivaliikenteen päästöjä sekä pienentämällä öljy- ja kemikaalionnettomuuksien riskejä. Itämeren tilan tutkimukseen osoitetaan riittävät voimavarat.

Rehevoitumisen torjumiseksi, merenkulun turvallisuuden kehittämiseksi, vaarallisten aineiden aiheuttaman vaaran vähentämiseksi sekä meriluonnon monimuotoisuuden ja suojelun toteuttamiseksi toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen Suomen Itämeren suojeluohjelmasta, Vesiensuojelun suuntaviivojen 2015, meristrategiadirektiivin sekä HELCOMin Baltic Sea Action Plan (Itämeren suojelun toimenpideohjelma) mukaisia toimia.

Hyödynnetään maaseudun kehittämisohjelmaa ja erityisesti maatalouden ympäristötukea ja niitä vastaavia välineitä uudella EU-ohjelmakaudella kohdentamalla vesiensuojelutoimenpiteitä erityisesti kriittisille alueille vesienhoitosuunnitelman esitysten mukaisesti.

Merenkulun ympäristöturvallisuutta parannetaan. Tavoitteena on satamien jätevesien vastaanottokyvyn lisääminen ja pitkällä aikavälillä päästökielto saaristossa kaikkien alusten jätevesipäästöjen osalta. Pyritään ottamaan käyttöön ympäristöystävällisempiä polttoainetekniikoita ja polttoaineita. Puolustusvoimilta vapautuneet alueet, tilat ja laiturit huomioidaan öljyntorjuntakaluston sijoittelussa. Selvitetään mahdollisuuksia kehittää satama- ja väylämaksuja ympäristöperusteisiksi.

Tiepenkereiden vesistöhaittoja poistetaan virtausaukkoja rakentamalla ja suurentamalla. Liikenteen päästöjä torjutaan edistämällä joukko- ja kutsujoukkoliikennettä. Erityishuomiota kiinnitetään turvallisten pyöräilymahdollisuuksien lisäämiseen. Liikennejärjestelmäsuunnitelmilla luodaan edellytykset saaristoliikenteen kestäväälle kehittämiselle.

Kerätään merialueiden luonnon tilaa ja käyttöä koskevaa tietoa saariston asukkailta ja kävijöiltä. Hyödynnetään tietoa valtakunnallisessa vedenalaisen luonnon VELMU - inventointiohjelmassa. Kehitetään tiedotusta sekä lisätään opasteita ympäristöystävällisistä teoista ja valinnoista matkailun solmukohtiin.

- YM, MMM, LVM, VM, SM, PLM

3.5.2 Yhdyskuntatekniikka ja energia

Saariston luonnonolot huomioivia jätevesien ja kuivakäymälöiden käsittelytekniikoita ja hyviä käytäntöjä selvitetään ja kehitetään. Toteutetaan asiaa koskeva

kehittämishanke valitulla alueella. Laaditaan kansallinen haja-astutusalueiden viemäröintiohjelma. Jatketaan veneilyn käymäläjätevesien tyhjennysverkoston rakentamista saariston satamiin.

Osa vesihuoltoavustuksista ohjataan tukea tarvitseville haja-asutusalueiden asukkaille kiinteistökohtaisten jätevesien puhdistusjärjestelmien parantamiseen. Haja-asutusalueiden vesihuoltoavustusten myöntämisessä huomioidaan saaristoalueiden erityisolosuhteet avun tarvetta lisäävänä tekijänä. Kehitetään edelleen tietoutusta hajajätevesien käsittelyn tehostamisesta sekä kuivakäymälöistä haja-asutusalueiden pysyville ja osa-aikaisille asukkaille.

Pohjaveden ja juomaveden saantiin kiinnitetään erityistä huomiota uusien alueiden kaavoituksessa ja rakentamisessa sekä varaudutaan ilmastomuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin pohjaveteen.

Jätehuoltoa parannetaan saaristo- ja vesistöalueilla riittävän tiheällä jätteenkeräyspisteiden verkolla sekä satamien jätehuoltopalveluiden parantamisella.

Ilmastopolitiikan tavoitteiden mukaisesti edistetään tuuli-, aurinko-, maalämpö- ja bioenergian käyttöä ja energiasäästöjä saaristossa organisoimalla asiaa koskevia hankkeita sekä tukemalla niitä valtion avustuksin tavoitteena energiaomavaraiset saaristoyhdyskunnat ja rakennukset. Käynnistetään paikallisen energiatuotannon pilottihanke saaristossa.

Poistetaan tuulivoiman rakentamiseen liittyvät perusteettomat hallinnolliset esteet selvitysmies Tarastin raportin pohjalta siten, että tuulivoimaloita voidaan rakentaa joustavasti Ruotsin ja Tanskan tavoin kuitenkin siten, etteivät maisema-, kulttuuri- ja ympäristöarvot ja luonnon monimuotoisuus, luonnon rauha sekä matkailun ja kalastuksen harjoittamisen edellytykset kärsi.

- YM, MMM, TEM

3.5.3 Luonnonsuojelu ja virkistys

Varataan asukkaiden, vapaa-ajan asukkaiden ja matkailun tarpeisiin riittävät virkistysmahdollisuudet ja kehitetään virkistykseen liittyviä palveluita yhteistyössä kuntien ja yrittäjien kesken. Varataan alueita, jotka palvelevat veneilyä, virkistyskalastusta, uintia, retkeilyä, talviaktiiviteetteja ja muita virkistyskäyttötarkoituksia jäällä ja rannoilla.

Edistetään virkistysalueyhdistysten ja kuntien virkistysalueiden perustamista vesistö- ja merialueille. Kannustetaan kuntia toimittamaan ja pitämään tiedot virkistys- ja liikuntapaikoista sekä -reiteistä ajan tasalla kansallisessa LIPAS-liikuntapaikkarekisterissä.

Saariston kansallispuistojen ja muiden luonnonsuojelualueiden sekä valtion retkeilyalueiden palvelujen kehittämiseen ja ylläpitoon osoitetaan riittävät määrärahat tehdyn luonnon virkistyskäyttöä ja luontomatkailua koskevan ohjelman (VILMAT) pohjalta.

Kansallispuistojen ja luonnonsuojelualueiden hyödyntäminen kytketään matkailun kehittämiseen maakunnallisessa suunnittelussa.

Veneilyreitteihin liittyviä retki- ja luonnonsatamien verkostoa kehitetään kuntien ja valtion (Metsähallitus ja muut valtion organisaatiot) yhteistoimintana. Pyritään luomaan kylien yhteisiä laituri- ja laituripaikkoja.

Ministeriöt ja niiden alaiset laitokset antavat ympäristöministeriölle tukea asiantuntija-apuna, kuljetusapuna sekä mahdollisena muuna apuna Itämeren suojelun toimenpide-ohjelmaan liittyvän Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelman (VELMU) toteuttamisessa. Ohjelman rahoitus turvataan. Myös sisävesialueilla turvataan vesiluonnon monimuotoisuuden säilyminen.

- YM, MMM, VM, PLM, LVM

3.5.4 Maisemansuojelu ja kulttuuriperinnön hoito

Saariston ympäristönhoitoavustusten tehokasta kohdentamista varten kartoitetaan kunnostettavaksi ja rahoitettavaksi soveltuvat kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Toteutetaan avustusten kohdentamisen, hallinnoinnin ja koordinoinnin tehostamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi aihepiiriä koskeva ympäristöministeriön koordinoima tiedotushanke ELY-keskuksissa.

Kunnostetaan perinnemaisemakohteita kuten rantaniittyjä ja nummia saaristo- ja rantamaiseman monimuotoisuuden ja perinteen elvyttämiseksi sekä perinnebiotooppien säilyttämiseksi. Luodaan edellytyksiä lampaiden ja muiden tuotantoeläinten käytölle maisemanhoitajina nykyistä enemmän.

Rakennettuja kulttuurimaisemia kunnostetaan niin, että saariston ja ranta-alueiden arvokkaat ja viihtyisyyttä lisäävät erityispiirteet kuten maa- ja karjatalouden sekä kalastuksen ja merenkulun rakennusten ja rakennelmien näkyvyyttä maisemassa parannetaan. Näin voidaan lisätä muun muassa alueiden matkailullista vetovoimaisuutta. Metsähakkuissa noudatetaan metsätalouden ympäristönhoito-ohjeita. Luodaan taloudellisia edellytyksiä ja koulutusta myös asukas- ja kylätoiminnan avulla tehtäville rakennetun kulttuurimaiseman hoitotoimille.

Hyödynnetään em. toimenpiteiden toteuttamisessa maaseutuohjelmaa, maatalouden ympäristötukea ja niitä vastaavia välineitä uudella EU-ohjelmakaudella sekä saariston ympäristönhoitoavustusta. Tuen määrässä otetaan huomioon saariston erityisolosuhteiden aiheuttamat lisäkustannukset, kuten laiduneläinten kuljetuksista aiheutuvat kustannukset.

Laaditaan rahoitusohjelma saaristoalueiden kansallispuistojen ja Unescon maailmanperintöalueen Merenkurkun toiminnan turvaamiseksi.

- MMM, YM, OKM, VM

3.5.5 Kulttuuri

Tuetaan saaristo- ja vesistökuulttuurin kehittämishankkeita. Ruotsinkielisen saaristo- ja rannikkokulttuurin vaalimiseen vähemmistökuulttuurina osoitetaan erityistä huomiota.

Luodaan kulttuuritoimintaa ja matkailua yhdistäviä hankkeita. Hyödynnetään kulttuuria matkailun kehittämisessä. Luodaan saaristoon laadukkaita saaristokulttuuritapahtumia, jotka myös vahvistavat paikallista yhteisöllisyyttä ja identiteettiä.

Unescon maailmanperintökohteiksi nimettyjä Merenkurkun saaristoa ja Suomenlinnaa, Svartholmaa, Olavinlinnaa sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita muita linnonitussaaria kehitetään valtakunnallisiksi saaristonähtävyyksiksi osoittaen niiden kehittämiseen riittävät voimavarat.

- OKM, MMM, TEM

3.5.6 Turvallisuus

Huomioidaan saaristo- ja vesistöalueet erityispiirteineen, joihin kuuluu usein alttius myrskyille ja tulville, pitkät vesimatkat, talviliikenne, aluksiin pääsyn turvallisuus ja suuri vapaa-ajan asukkaiden, matkailijoiden ja veneilijöiden määrä, kehitettäessä onnettomuustilanteisiin ennalta varautumisen, tuhojen korjauksen, pelastamisen, tiedonvälityksen sekä sähköverkon ja mobiiliverkon turvaamisen toimenpiteitä ja lainsäädäntöä. Kokemukset viime vuosina lisääntyneistä myrskyistä hyödynnetään.

Edistetään saaristokylien turvallisuussuunnitelmien laatimista kuntien johdolla pelastus- ja muiden osallisten viranomaisten avustuksella osana paikallista turvallisuussuunnittelua. Edistetään vakinaisten asukkaiden, vapaa-ajan asukkaiden ja myös matkailijoiden omaan aktiivisuuteen perustuvaa naapuriapua alan järjestöjen organisoimana silloin, kun se on mahdollista.

- SM, TEM, LVM

3.6 Toimenpiteiden rahoitus ja toteutus

Toimenpideohjelmaa toteutetaan kansallisiin ja EU:n kehittämissohjelmiin sisältyvillä varoilla sekä muilla valtion talousarviomäärärahoilla. Maakunnan kehittämistä rahasta saariston kehittämistoimiin osoitetaan vuosittain kehittämismääräraha. Toimenpideohjelman linjaukset huomioidaan ja sovitetaan yhteen maakuntaohjelmissa. Saaristoa koskevat keskeisimmät hankkeet kirjataan vuosittain valmisteltaviin maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmiin.

Toimenpideohjelmaan sisältyvät toimenpiteet toteutetaan vahvistettujen valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa.

Saaristoasiain neuvottelukunta antaa hallinnon kehittämisen ministerityöryhmälle määräajoin selvityksen toimenpideohjelman toteutumisesta.

- TEM, VM, muut ministeriöt

4 Toimenpideohjelman ympäristövaikutusten arviointi

Toimenpideohjelman valmisteluprosessiin on sen kaikissa vaiheissa sisältynyt vaikutusten arviointi, eikä se näin ole ollut oma erillinen osionsa. Tässä luvussa esitetään kooste toimenpiteiden keskeisistä vaikutuksista.

Saaristo-ohjelman ympäristövaikutusten arviointi on tehty soveltaen lakia viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005). Tämä niin sanottu SOVA-laki ja sitä täydentävä valtioneuvoston asetus (347/2005) sisältävät säännöksen yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa sekä säännökset tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristö-arvioinnista. Asetuksen 4 §:n 6 kohdan mukaan ympäristövaikutuksia ovat muun muassa:

- väestöön, ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen,
- luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvillisuuteen, maaperään, veteen, ilmaan, ilmastotekijöihin,
- yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan, aineelliseen omaisuuteen, kulttuuriperintöön mukaan lukien rakennusperintö ja muinaisjäännökset,
- luonnonvarojen hyödyntämiseen
- sekä edellä mainittujen tekijöiden välisiin suhteisiin liittyvät asiat.

4.1 Ekologiset vaikutukset

Toimenpideohjelmalla pyritään säilyttämään kunnan lähipalvelut tai tuomaan palvelut käyttäjille eri keinoin. Näin peruspalveluiden hakemiseen liittyvä liikkuminen ja liikennepäästöt vähenevät ja saaristo- ja rannikkoalueiden asuttuna pitäminen edistää kulttuurisidonnaisen kasvillisuuden säilymistä.

Toimiva elinkeinoelämä turvaa saaristo- ja rannikkoalueiden työpaikat. Sekä työpaikkaomavaraiset alueet että mahdollisuus tehdä etä paikasta riippumatonta työtä vähentävät työmatkaliikennettä.

Matkailun ekologiset vaikutukset voivat olla kielteisiä, jos sitä harjoitetaan hallitsemattomasti ekologisesti herkällä alueilla muun muassa lintujen pesimäaikoihin. Matkailun kasvu vaikuttaa muun muassa vesiensuojelutoimenpiteiden tarpeeseen ja maaston kulumiseen. Kielteisten vaikutusten syntymistä voidaan kuitenkin estää ja hallita yksityiskohtaisella rakentamisen suunnittelulla sekä kehittämällä saaristoon sopivia pienimuotoisia matkailukeskuksia ja verkostoituneita teematuotteita ja ohjelmapalveluja.

Meriklusterin toiminnan ekologiset vaikutukset ovat pääosin paikallisia ja niitä, kuten telakkojen sijoittumista ja uusien laivaväylien ja satamien avaamista ja

laajentamista, voidaan hallita asianomaisilla lupamenettelyillä. Veneilyn jätevesien keräyspisteiden verkon parantaminen edistää vesistöjen puhdistumista. Laivojen jätevesien päästökielto parantaa Itämeren tilaa.

Maatalouden päästöihin vaikutetaan kohdentamalla maatalouden ympäristötukea erityisesti kriittisille vesialueille. Kalanviljelyn päästöjä pienennetään kasvatustekniikoiden, rehujen ja sijoituspaikkojen valinnan kehittelyllä. Hylkeiden ja merimetsojen metsästys on luvanvaraista toimintaa, joka huomioi näiden lajien suojeluarvot ja -alueet. Tieyhteyksien kehittämisen ekologiset vaikutukset ovat paikallisia ja vaikuttavat merkittävimmin paikalliseen luontoon rakennustöiden aikana. Toimivat tietoliikenneyhteydet edistävät paikasta riippumattoman työn mahdollisuuksia saaristoalueilla, mikä puolestaan vähentää työmatkaliikennettä.

Vakituisen ja vapaa-ajan asumisen lisääminen haja-asutusalueille saaristoon ja rannoille tuo mukanaan useita ympäristöllisiä haasteita. Nämä liittyvät kunnallisen yhdyskuntatekniikan rakentamisen ja ylläpidon suhteelliseen kalleuteen, kiinteistökohtaisiin järjestelmiin liittyviin toiminnallisiin ja ympäristöllisiin ongelmiin, liikenteen suhteellisen korkeaan määrään ja tästä aiheutuviin päästöihin, palvelujen saatavuuden vaikeuteen ja kustannuksiin sekä haittaan luonnolle. Haasteisiin voidaan vastata toimenpideohjelman esitysten mukaisesti

- huomioimalla valtakunnalliset alueiden käytön tavoitteet ja niiden tarkistuspäätös kaavoituksessa
- kehittämällä kaavoitusta ja poikkeamismenettelyjä niin, että luodaan mahdollisuudet vapaa-ajan asuntojen muuttamiselle vakituiseksi asumiseksi ympäristönäkökohdat huomioiden
- kannustamalla kuntia soveltamaan ympäristöministeriön rantasuunnitteluoppaan ohjeita ja ohjeistamalla kuntia arvioimaan uudesta vakituisesta ranta-asutuksesta aiheutuvat vaikutukset ympäristöön
- tuottamalla rakennusvalvonnan ja rakentajien käyttöön tietoa ympärivuotiseen käyttöön soveltuvista, ekotehokkaista ja helppokäyttöisistä vapaa-ajan asuntojen energia-, jäte- ja vesihuoltojärjestelmistä
- edistämällä tuuli-, aurinko-, maalämpö- ja bioenergian käyttöä
- huomioimalla saariston erityisolosuhteet vesihuoltoavustusten tarvetta lisäävänä tekijänä

Kahdessa asunnossa asumisen järjestelmä lisää materiaalien ja energian kulutusta sekä liikennettä. Negatiivisia vaikutuksia lieventää se, että vapaa-ajan asunnolla käytetään pääasiassa rakennusmateriaalina ja lämmitykseen uusiutuvaa materiaalia, puuta. Energiaa säästävät ja pakkasta kestävät vesijohtojärjestelmät ovat kehitteillä. Mökkeily sinänsä edustaa yleensä yksinkertaista luonnonmukaista elämäntapaa, joka voi osaltaan hillitä kulutuksen kasvua.

Mökin muuttuessa vakinaiseksi asunnoksi henkilöautoliikenteen luonne muuttuu. Loma-asunnon ja kaupunkiasunnon välinen liikenne poistuu, mutta päivittäinen työ- ja asiointiliikenne kasvaa. Mökkejä käytetään intensiivisesti juuri kesällä, joka on herkintä aikaa kasviston kasvun ja linnuston ja muun eläimistön lisääntymisen

kannalta. Toisaalta mökkeily ja ympärivuotinen asutus saattavat myös monipuolistaa alueen kasvi- ja eläinlajistoa.

Rikkaan saaristo- ja rannikkokulttuurin vaaliminen ja markkinointi lisäävät ymmärrystä myös saaristo- ja rannikkoluontoa kohtaan.

Virkistyskäyttöön ja luonnonsuojeluun ehdotetut toimenpiteet ovat ekologisilta vaikutuksiltaan myönteisiä ja tukevat kestävän kehityksen periaatteita. Itämeren suojelun parantamiseksi esitetyillä toimilla parannetaan Itämeren tilaa.

Kansallispuistojen ja muiden luonnonsuojelualueiden lisääntyvässä matkailukäytössä noudatetaan Metsähallituksen laatimia suojelualueiden kestävän luontomat- kailun periaatteita.

4.2 Kulttuurivaikutukset

Kulttuuri, maisema ja luonto ovat koko saaristo- ja vesistö-kulttuurin perusta, jota tulee vaalia. Saariston ja rannikon asuttuna pitäminen sekä työpaikkojen säilyttäminen edistää saaristo- ja vesistö-kulttuuria ja tukee ruotsinkielisen saaristo- ja rannikkokulttuurin säilymistä.

Elinkeinojen turvaaminen saaristo- ja rannikkoalueella mahdollistaa nykyisen ja tulevan asutuksen elinvoimaisuuden ja uusien elinkeinojen luomisen muun muassa saaristo- ja vesistömatkailun alalla. Elinkeinojen lisääntyminen edistää paikallista toimeliaisuutta sekä oman identiteetin ja kulttuurin eteenpäinviemistä. Lisääntyvän matkailun vaikutukset voivat muuttaa perinteistä kulttuuriympäristöä ja paikalliskulttuuria sekä johtaa osin intressiristiriitoihin vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden sekä matkailutoimijoiden kesken.

Saaristossa sijaitsevat vakinaisesta käytöstä vapautuneet tai vapautuvat puolustusvoimien linnakkeet, rajavartiolaitoksen merivartioasemat ja merenkulkulaitoksen majakat ja muut mahdolliset toimitilat ovat osa saariston kulttuuriperintöä. Ne pyritään samaan matkailulliseen käyttöön kulttuuriperintö- ja ympäristöarvot huomioiden.

Vakituisen ja vapaa-ajan asumisen lisääminen saaristoon ja rannoille vilkastuttaa kulttuuritoimintaa, mutta tuo haasteen myös eri kulttuuritaustaisten ihmisten kohtaamiselle. Lisääntyvä rantarakentaminen ja muun muassa tuulivoimaloiden rakentaminen rannikolle muuttavat perinteistä saaristomaisemaa.

4.3 Sosiaaliset vaikutukset

Toimivat palvelut sekä monipuoliset ja vetovoimaiset ympärivuotisen asumisen mallit mahdollistavat myös lapsiperheiden sijoittumisen saaristo- ja rannikkoalueelle, joka on perusedellytys sosiaalisen toimeliaisuuden jatkumiselle.

Taajamien, kylien ja kylämaisten mökkialueiden kehittäminen sekä vakituisen asutuksen lomassa olevien vapaa-ajan asumiston ttien riittävä tarjonta ja mökkiläisten osallistumisen parantaminen edistävät sosiaalista kanssakäymistä.

Elinkeinojen turvaaminen saaristo- ja rannikkoalueilla edistää sosiaalista toime-
liaisuutta niin paikallisten kuin ulkopaikkakuntalaistenkin keskuudessa. Samalla se
vireyttää järjestö- ja yhdistystoimintaa sekä auttaa yrityksiä, työntekijöitä ja asuk-
kaita verkottumaan toistensa kanssa. Palveluelinkeinot ja niissä erityisesti matkailu
ovat naisvaltaisia aloja. Näiden alojen kehittäminen luo kaivattuja ansiomahdelli-
suuksia erityisesti naisille. Vakituisen ja vapaa-ajan asumisen lisääminen saaristoon
ja rannoille vilkastuttaa sosiaalista toimintaa, mutta voi aiheuttaa myös ristiriitoja
paikallisten asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden välillä. Sähköisen informoinnin ja
vuorovaikutuksen muodot, mökkiläistoimikunnat ja mökkiläistapaamiset auttavat
osaltaan yhteisymmärryksen luomista. Mökkeily on tärkeä kaupunkien ja maaseu-
dun vuorovaikutuksen muoto.

Kulttuuri, maisema ja luontoarvot luovat puitteet ja toimivat voimavarana sosi-
aalille toimeliaisuudelle. Saaristokulttuuritapahtumat vilkastuttavat sosiaalista
kanssakäymistä.

4.4 Taloudelliset vaikutukset

Toimenpideohjelman esitykset mahdollistavat työpaikkojen muodostumisen muun
muassa kaupan, matkailun, rakentamisen ja kuljetuksen aloille sekä koulu-, sosiaali-
ja terveyspalveluihin. Asukkaiden, yritysten ja työpaikkojen määrän lisääntymisen
myötä kunnan verotulot kasvavat ja oman kunnan kaupallisten palveluiden käyttö
tuu kerrannaisvaikutuksia koko kunnan talouteen ja elinkeinoelämään.

Uudet vakituiset ja vapaa-ajan asukkaat tuovat kunnille tulojen ohella myös
kustannuksia. Uusi vakituinen haja-asutus aiheuttaa kunnille velvollisuuden huol-
lehtia muun muassa koululaiskuljetuksista ja keskimääräistä korkeammista van-
husten avohoidon kustannuksista. Keskimääräistä korkeampia kustannuksia saat-
taa aiheutua myös jätehuollon järjestämisestä, jonka käyttäjät tosin maksavat pää-
asiassa itse. Asukkaat maksavat yleensä itse myös tie- ja vesihuoltoverkon raken-
tamisesta ja kunnossapidosta aiheutuvat kustannukset. Kunnalle aiheutuu kus-
tannuksia lähinnä silloin, kun se tukee kyläkohtaisia vesihuolto-osuuskuntia ja
yksityistiekuntia. Pelastustoimen valmiuden ylläpidolle haja-asutus aiheuttaa
lisäkustannuksia.

Toimenpideohjelmassa esitetään parannettavaksi sekä vapaa-ajan asukkaiden
mahdollisuuksia saada kunnallisia peruspalveluja vapaa-ajanasunnon sijaintikun-
nasta että kuntien taloudellisia mahdollisuuksia tuottaa näitä palveluja. Näin kas-
vava vapaa-ajan asukkaiden määrä ei rasita kohtuuttomasti kuntataloutta.

Muita suoraan kuntien talouteen myönteisesti vaikuttavia esityksiä ovat

- arviointi saaristolaisien riittävydestä
- selvitys vapaa-ajan asukkaiden tarvitsemien terveyskeskuspalvelujen laajen-
tamisen ja rahoituksen mahdollisuuksista
- selvitys kuntien valtionosuusuudistuksessa tarpeesta ja mahdollisuudesta
huomioida vapaa-ajan asuminen kunnan tehtäviä lisäävänä asiana ja siirtää

pitkällä tähtäimellä osa vapaa-ajan asukkaiden maksamista kunnallisveroista mökkikuntiin.

Vapaa-ajan asuminen hyödyntää maaseudulle tehtyjä investointeja teihin, vesiväyliin, satamiin, energia- ja televerkkoihin sekä palvelurakenteisiin. Mökkien rakentamiseen, korjaukseen, kiinteistökaappoihin, päivittäistavaraostoihin, kestokulutustavaroiden ja palveluiden ostoihin, eräisiin maksuihin ja mökkiliikenteeseen käytetään vuodessa noin 7,4 miljardia euroa, mikä tekee mökkeilystä yhden maaseudun merkittävimmistä taloudellisista tekijöistä. Vapaa-ajan asuminen turvaa sekä synnyttää uusia palveluja ja työpaikkoja saaristo- ja vesistöalueilla. Suurimmat kustannukset kertyvät pelastustoimesta ja elinkeinoelämän edistämisestä, liikenneväylästä, yhdyskuntasuunnittelusta ja kirjastotoimesta. Mökkiläisten tuomat suorat ja välilliset verotulot ja maksut kunnille olivat 40 miljoonaa euroa vuonna 2004.

5 Toimenpideohjelman valmistelu

Valtakunnallisen saaristopoliittisen toimenpideohjelman valmistelu on tehty ministeriöiden, kuntien, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden yhteishankkeena. Kaikilla osapuolilla on ollut mahdollisuus tehdä esityksiä ja lausua mielipiteensä prosessin kuluessa. Ohjelman toimenpide-esitykset noudattavat muiden ministeriöiden laatimia ohjelmia.

Tausta-aineistona käytettiin valtioneuvoston periaatepäätöstä saariston kehittämisestä 2010–2011, saaristoasiain neuvottelukunnan syksyn 2011 aivoriihi-tilaisuuden aineistoa ja päivitettyjä tilastoja sekä ajankohtaisia muita ohjelmia, asiakirjoja ja aineistoja.

Kunnilta, maakuntien liitoilta, ministeriöiltä sekä ELY-keskuksilta ja järjestöiltä pyydettiin esityksiä toimenpiteistä helmi-maaliskuun 2012 aikana. Suuri saaristopoliittinen toimenpideohjelmaseminaari järjestettiin 25.4.2012 Säätytalossa, jossa osallistujilla oli mahdollisuus kommentoida toimenpideohjelman luonnosta.

Ohjausryhmänä toiminut saaristoasiain neuvottelukunta kokoontui säännöllisesti valmistelun aikana (14.3.18.4. ja 23.5) käsittelemään toimenpideohjelmaluonnosta.

Saaristopoliittinen toimenpideohjelmaluonnos kävi lausuntokierroksella toukuun aikana, jolloin käytiin myös neuvotteluja eri ministeriöiden kanssa.

Saaristopoliittinen toimenpideohjelma käsiteltiin työ- ja elinkeinoministeriön johdoryhmässä kesäkuussa 2012.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä puolsi saaristopoliittisen toimenpideohjelman hyväksymistä kokouksessaan 20.6.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö teki päätöksen ohjelman toimeenpanosta kesäkuussa 2012.

6 Käytetyt tausta-aineistot

6.1 EU:n politiikat saaristossa

6.1.1 EU:n alue- ja rakennepolitiikka

Suomen rakennerahastostrategian 2007–2013 keskeinen sisältö on vahvistaa kansallista ja alueellista kilpailukykyä, työllisyyttä ja hyvinvointia. Strategiassa alueelliset erityispiirteet otetaan huomioon. Toimenpiteitä suunnataan erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomeen, harvaan asutuille alueille sekä Etelä- ja Länsi-Suomen erityisesti kehityshaasteissa oleville alueille. Tällaisiksi haasteellisiksi alueiksi on nimetty mm. saaristoalueet.

Euroopan komissio julkaisi 14.3.2012 työasiakirjan yhteisestä strategiakehyksestä (Common Strategic Framework, CSF) pohjaksi parlamentissa ja neuvostossa käytäville jatkokeskusteluille.

Yhteiseen strategiakehykseen sisältyvän kumppanuussopimuksen valmistelu käynnistyy Suomessa kevään 2012 aikana. Kumppanuussopimukseen sisältyvät kaikki ao. jäsenmaan käytössä olevat yhteisen strategiakehyksen rahastot (EAKR, ESR, maaseudun kehittäminen, meri- ja kalatalous). Sopimuksessa myös mm. kuvataan, miten eri rahastojen integroitu toiminta kaupunki-, maaseutu-, rannikko- ja kalastukseen keskittyneillä alueilla sekä syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla varmistetaan. Kumppanuussopimus korvaa nykyisen ohjelmakauden kansallisen rakennerahastostrategian.

Saaristoalueet tarvitsevat korostettua aluepoliittista huomiota ja tukea myös EU:n uudella ohjelmakaudella 2014–2020, jotta kansallisen saaristolain tavoitteet voidaan saavuttaa.

6.1.2 Alueellinen kilpailukyky ja työllisyystavoiteohjelma

Alueellinen kilpailukyky ja työllisyystavoite -ohjelma koskee koko maata. Nykyisellä ohjelmakaudella 2007–2013 on neljä alueellista Euroopan aluekehitysrahaston ohjelmaa (EAKR) ja yksi valtakunnallinen Euroopan sosiaalirahaston ohjelma (ESR), jossa on alueelliset osiot. Lisäksi Ahvenanmaalla on omat ohjelmansa molemmissa rahastoissa. Ohjelmien erilainen rakenne ja osin erilainen toimeenpanomalli ovat aiheuttaneet toimien yhteensovituksen haasteita sekä lisänneet hallinnon kustannuksia. (Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä 23.3.2012)

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää, että EU:n rakennerahastojen ohjelmakaudelle 2014–2020 laaditaan yksi ohjelma-asiakirja, joka sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) että Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimet. Itä- ja Pohjois-Suomi saa tulevallakin ohjelmakaudella perusrahoituksen lisäksi erityisrahoitusta,

joka perustuu pohjoiseen sijaintiin ja harvaan asutukseen. (Hallinnon ja aluekehityksen ministeriyöryhmä 23.3.2012)

6.1.3 Ahvenanmaa

Ahvenanmaan itsehallinnollisen aseman ja Suomen jäsenyys sopimuksen protokollan 2 perusteella Ahvenanmaa on laatinut itselleen kansalliseen rakennerahastostrategiaan liittyvän, Ahvenanmaata koskevan rakennerahastostrategian ja sen toteuttamiseen liittyvät EAKR- ja ESR-toimenpide-ohjelmat. Ahvenanmaalla on omat ohjelmansa molemmissa rahastoissa.

6.1.4 Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoite ja Euroopan naapuruus- ja kumppanuusinstrumentti

Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen ja ENPI CBC -ohjelmilla tuetaan raja-alueiden ja laajempien, rajat ylittävien yhteistyöalueiden integroitumista sekä alueiden ja kaupunkien välisten verkostojen syntymistä ja vahvistumista. Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoite jakaantuu kolmeen yhteistyöohjelmaan.

a) rajat ylittävä yhteistyö

Ohjelmakaudella 2007–2013 Suomi osallistuu kolmen rajat ylittävän yhteistyön ohjelman toteuttamiseen EU:n sisärajoilla: Pohjoinen, Botnia-Atlantica ja Keskisen Itämeri. Keskisen Itämeren ohjelma sisältää saariston alaohjelman, jonka varsinaiseen ohjelma-alueeseen kuuluvat Suomesta Ahvenanmaa, Varsinais-Suomi, Uusimaa, Itä-Uusimaa ja Kymenlaakso, Viron rannikko saarineen sekä Ruotsista Tukholman lääni, sen naapuriläänit ja Gotlanti. Koko CB-ohjelman EU-rahoitus on 97 M€, josta Saariston alaohjelman osuus on 17 M€.

Suomi osallistuu myös rajat ylittävän yhteistyön ohjelman toteuttamiseen EU:n ulkorajoilla (ENPI CBC -ohjelmat): Kolarctic, Euregio Karelia ja Kaakkois-Suomi-Venäjä.

b) valtioiden välinen yhteistyö

Suomi osallistuu kahden valtioiden välisen yhteistyön ohjelman toteuttamiseen: Itämeri (9 maata Itämeren alueelta sekä Norja ja Valko-Venäjä) ja Pohjoinen Periferia.

c) alueiden välinen yhteistyö

Suomi osallistuu myös alueiden välisen yhteistyön ohjelman toteuttamiseen.

Kaikki Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen alaiset ohjelmat voivat periaatteessa koskea saaristo- ja vesistöalueiden kehittämistä.

Uudella ohjelmakaudella 2014–2020 Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat auttavat EU:n alueita löytämään ratkaisuja yhteisiin haasteisiin, joita ovat

esimerkiksi Itämeren saastuminen, sairaalahoito toisen maan puolella ja innovoinnin edistämistä koskeva kokemusten vaihto.

Uudella ohjelmakaudella 2014-2020 ENPI CBC-ohjelma tullaan korvaamaan Euroopan naapuruusvälineellä (European Neighbourhood Instrument, ENI). ENI vahvistaa taloudellista integraatiota, edellytyksiä ihmisten välisille yhteyksille, lisää luottamusta, demokratiaa ja ihmisoikeuksia, alueellista ja rajat ylittävää yhteistyötä sekä kestävää kehitystä. ENI-ohjelmat jaetaan kahdenvälisiin, monta valtiota käsitäviin alueellisiin sekä rajat ylittäviin ohjelmiin. Suomen kannalta tärkeimmät kysymykset liittyvät alueellisen yhteistyön, erityisesti pohjoisen ulottuvuuden rahoituksen turvaamiseen ENI-välineestä sekä puitteiden luomiseen rajat ylittävän yhteistyön joustavalle toimeenpanolle.

6.1.5 Maaseudun kehittämisstrategia ja -ohjelma 2007–2013

Suomeen on laadittu vuosille 2007-2013 yksi kansallinen maaseudun kehittämisstrategia ja kaksi maaseudun kehittämisohjelmaa: Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmat.

Maaseudun kehittämisstrategian ja maaseutuohjelman neljänteen toimintalinjaan, Leader-toimintaryhmien paikallinen toiminta, kuuluu paikallisten toimintaryhmien toiminta sekä ryhmien alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö. Saaristo- ja vesistöalueilla toimii useita Leader-ryhmiä.

Uudella ohjelmakaudella 2014-2020 maaseuturahaston ja meri- ja kalatalousrahaston rahoittamassa toiminnassa tullaan paikallisen kehittämisen toimintatapaa soveltamaan edelleen. Päätöksen EAKR:n ja ESR:n käyttämisestä paikalliseen kehittämiseen tekee hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä (HALKE) kesäkuussa 2012.

Maatalouden ympäristötuilla on tärkeä merkitys saariston perinnemaiseman säilyttämisessä ja sitä kautta se tukee myös saaristomatkailua. Viljelijöillä on sopimuksia ELY:n kanssa perinnebiotoopeista ja sopimuksia luonnon ja maiseman monimuotoisuuden säilyttämisessä.

Uudella ohjelmakaudella 2014-2020 ilmastonmuutos, uudet teknologiat ja yhteiskunnalliset muutokset luovat uusia tarpeita ja mahdollisuuksia maaseudun kehittämiselle. Maaseudun kehittämisen kolme tavoitetta ovat: 1) maatalouden kilpailukyky 2) luonnonvarojen kestävä käyttö ja 3) maaseutualueiden tasapainoinen alueellinen kehitys.

6.1.6 Kalatalouden strategia ja toimintaohjelma 2007–2013

Kalatalouden kehittämiseksi on laadittu Suomen elinkeinokalatalouden kansallinen strategia ja kalatalouden toimintaohjelma 2007-2013. Suomessa kaikilla alueilla on

elinkeinokalastuksen kannalta merkittäviä vesialueita. Myös kalanjalostusta ja vesiviljelyä harjoitetaan kaikkialla Suomessa.

EU:n yhteinen kalastuspolitiikka (YKP) ja sen määräykset ohjaavat elinkeinokalatalouden kehittämistä koko Euroopan unionin alueella. Suomen elinkeinokalatalouden kansallisessa strategiasuunnitelmassa on kuvattu Suomen strategiset linjaukset Euroopan unionin yhteisen kalastuspolitiikan periaatteiden ja tavoitteiden toteuttamiseksi vuosille 2007–2013.

Euroopan kalatalousrahaston (EKTR:n) rahoitusta voidaan myöntää myös kalastusmatkailun tukemiseen. Suomen kansallisen yritystukilain (KTM) mukaisista varoista kalastusmatkailua voidaan tukea vain siinä tapauksessa, että yritys on luokiteltu matkailuyritykseksi ja sen toiminnalla on riittävä volyyymi.

Uudella ohjelmakaudella 2014–2020 EKTR muuttuu Euroopan meri- ja kalatalousrahastoksi, jonka tavoitteesta edistää kestävä ja kilpailukykyistä kalastusta ja vesiviljelyä, unionin meripolitiikkaa sekä kalatalousalueiden kehittämistä EU:n meri- ja maatalousneuvosto keskusteli maaliskuussa 2012. Suomi esittää, että rahaston tulisi konkreettisemmin edistää kalantuotantoa niin, että elinkeinonharjoittajilla olisi edellytykset jatkaa toimintaansa ja uusia toimijoita hakeutuisi alalle. Investointeja pienimuotoiseen rannikko- ja sisävesikalastukseen sekä kestäväan vesiviljelyyn pitäisi jatkossakin voida tukea.

6.1.7 EU:n rannikkopolitiikka

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat vuonna 2002 rannikkoalueiden yhdenmättyä käyttöä ja hoitoa (Integrated Coastal Zone Management, ICZM) koskevan yhteisen suosituksen, jolla linjataan rannikkoalueiden käytön ohjausta ja sen kehittämistarpeita yhtenäisesti koko unionia koskien. Suosituksissa jäsenvaltioita kannustetaan rannikon käyttö- ja hoitotoimenpiteiden parantamiseen ja yhtenäistämiseen, omaksumaan kestävä hoito ja käyttöä tukevat periaatteet ja lähestymistavat sekä laatimaan näiden pohjalta rannikkoaluetta koskeva strategia.

6.1.8 EU:n meripolitiikka

Euroopan parlamentille antamassa selonteossa komissio on määritellyt EU:n yhdenmätyn meripolitiikan ensisijaiseksi tavoitteeksi merten ja valtamerien kestäväan käytön maksimoinnin siten, että meritalouden ja rannikkoalueiden talouskasvu on mahdollista. Toinen tärkeä tavoite on meripolitiikan osaamis- ja innovaatiokannan perustaminen. Meritieteen, -teknologian ja -tutkimuksen avulla on mahdollista analysoida, miten ihmisen toiminta vaikuttaa merten järjestelmiin, ja löytää ratkaisuja ympäristön pilaantumisen ja ilmastonmuutosvaikutusten lieventämiseksi. Yhdenmätyn politiikan tavoitteena on niin ikään mahdollisimman hyvän elämänlaadun turvaaminen rannikkoalueilla ja syrjäisimmillä alueilla taloudellisen kehityksen ja ympäristönsuojelun hengessä. Tämän lisäksi EU aikoo vahvistaa johtavaa

asemaansa kansainvälisissä meriasioissa. Yhdennetyn politiikan avulla on mahdollista tehostaa kansainvälistä meriasioiden hallintoa ja EU:n ensisijaisten tavoitteiden saavuttamista tällä alalla. Tämä on erityisen tärkeää, koska merialaan liittyvät ongelmat ovat maailmanlaajuisia. Yhdennetyn meripolitiikan tavoitteena on myös lisätä EU:n merialan näkyvyyttä ja parantaa mielikuvaa merellä tapahtuvasta toiminnasta ja merenkulkuammateista.

Meripolitiikan merkityksen kasvu Unionin toiminnassa näkyy myös komission ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta vuosille 2014–2020, jonka mukaisesti rahastolle varattaisiin kaikkiaan 6,567 miljardia euroa ohjelmakaudelle 2014–2020. Tästä rahoituksesta 432 miljoonaa euroa varattaisiin puhtaasti meripolitiikkaan. Vastaava rahoitus on vuosina 2011–2013 ollut 40 miljoonaa euroa, joten korotusta voidaan pitää huomattavana.

6.2 Kansalliset ohjelmat saaristossa

6.2.1 Kansallinen kestävän kehityksen strategia

Kansallisen kestävän kehityksen strategian (2006) visiona on hyvinvoinnin turvaaminen luonnon kantokyvyn rajoissa kansallisesti ja globaalisti. Saariston herkkä luonto edellyttää kestävän kehityksen näkökulman huomioimisen kaikessa saariston kehittämistyössä. Erityisesti saaristoa koskevia tavoitteita strategiassa ovat mm. vaatimus luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämisestä, Itämeren kehityksen kääntäminen myönteiseen suuntaan sekä siihen liittyvä kansainvälinen yhteistyö. Strategiassa esitetään kehitykseltään heikompien alueiden tukemista aluepoliittisin keinoin ja maaseudun elinvoiman lisäämistä mm. matkailun avulla. Lisäksi halutaan taata julkisten palvelujen saatavuus koko maassa sekä huomioida alueellinen tasa-arvo liikenne- ja tietoyhteiskuntapalveluja järjestettäessä.

6.2.2 Kansallinen rannikkostrategia

EU:n suositusten mukainen (ICZM) ja ympäristöministeriön johdolla tehty Kestävästi rannikolla, Suomen rannikkostrategia valmistui kesällä 2006. Strategialla pyritään turvaamaan rannikkoalueiden elinvoimaisuus ja luonnon monimuotoisuus. Lähtökohtana ovat Suomen rannikkoalueiden omat erityisolosuhteet ja haasteet. Suomen kansallisessa rannikkostrategiassa asetetaan tavoitteita ja suositusluontoisia toimenpiteitä rannikkoalueiden käytön ja hoidon kehittämiseksi seuraavilla painopistealueilla: rannikonäkökulman vahvistaminen, elinvoimaisuuden vahvistaminen, ympäristön tilan parantaminen, virkistysmahdollisuuksien kehittäminen, tiedon saatavuuden parantaminen ja Itämeren alueen yhteistyön vahvistaminen. Työ on jatkunut muun muassa maakunnanliitoissa alueellisten strategioiden ja toimenpideohjelmien laadinnalla.

6.2.3 Vesienhoitosuunnitelmat

Valtioneuvoston hyväksymien vesienhoitosuunnitelmien tavoitteena on saavuttaa vesipuitedirektiiviin edellyttämä vesien hyvä ekologinen ja kemiallinen tila pääosin vuoteen 2016 mennessä mutta kuitenkin viimeistään vuonna 2027. Vesienhoitosuunnitelmissa kohdistetaan huomiota rehevöitymistä aiheuttavien päästöjen vähentämisen ohella vesien ekologista tilaa heikentävien toimien haittavaikutusten ehkäisyyn mukaan lukien ympäristölle haitallisten aineiden päästöjen vähentäminen. Keskeiset toimenpiteet kohdistuvat maatalouden ja jätevesien rehevöittävän ravintekuormituksen vähentämiseen sekä haitallisten aineiden päästölähteiden selvittämiseen ja niiden kuormituksen vähentämistoimien toteutukseen.

6.2.4 Osaamiskeskusohjelma

Osaamiskeskusohjelma on alueiden kehittämislain mukainen määräaikainen erityisohjelma (2007–2013), joka perustuu kansainvälisesti korkeatasoisen osaamisen hyödyntämiseen. Ohjelmaa toteuttaa 13 osaamisklusteria, joihin kuuluu 4–7 alueellista osaamiskeskusta. Ohjelman tavoitteena on

- synnyttää huippuosaamiseen perustuvia uusia innovaatioita, tuotteita, palveluja ja yrityksiä,
- tukea alueiden välistä erikoistumista ja työnjakoa osaamiskeskusten synnyttämiseksi ja
- lisätä alueellisten innovaatioympäristöjen vetovoimaa kansainvälisesti toimivien yritysten, investointien ja huippuosaajien saamiseksi alueella.

Osaamiskeskusohjelma tulee päättymään nykyisessä muodossaan vuoden 2013 lopulla. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan uutta innovaatiopoliittista ohjelmaa vuosille 2014–2020.

6.2.5 Maakuntaohjelma

Maakuntaohjelmien laadinnasta ja sisällöstä on säädetty alueiden kehittämislaisissa (1651/2009) ja lain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1837/2009).

Maakuntaohjelmat ovat maakuntien keskipitkän aikavälin kehittämisohjelmia, jotka laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Maakunnan liitot organisoivat ohjelman laatimisen, johon osallistuu alueen kunnat ja muut keskeiset toimijat.

Maakuntaohjelmassa määritellään kehittämisen tavoitteet sekä arvioidaan niiden toteuttamiseen tarvittava julkinen ja yksityinen rahoitus. Ohjelmassa otetaan huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet sekä muut kansalliset linjaukset ja se sovittaa yhteen maakunnassa toteutettavat kansalliset ja EU:n rahoittamat ohjelmat. Maakuntavaltuusto hyväksyy maakuntaohjelman. Ohjelmaa toteuttavat toimenpiteet esitetään maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa.

Valtioneuvoston asetuksen alueiden kehittämisestä (1837/2009) 7 §:n mukaan maakuntaohjelmassa tulee olla muun muassa saaristoalueiden erityispiirteet omaava osio.

6.3 Valtioneuvoston periaatepäätöksen saariston kehittämisestä 2010–2011 toteutuminen

Valtioneuvosto hyväksyi 13.5.2009 periaatepäätöksen saariston kehittämisestä vuosille 2010–2011. Periaatepäätökseen sisältyvillä toimenpiteillä pyrittiin edistämään saaristo- ja vesistö- ja rannikkoalueiden elinkeinojen, infrastruktuurin ja palvelujen kehitystä sekä turvaamaan luonto-, kulttuuri- ja virkistysarvoja.

Jäljempänä kuvataan periaatepäätökseen sisältyvien keskeisten esitysten toteutumista.

Kunta- ja aluepolitiikka

Kuntien valtionosuuksiin sisältyvät saaristolisät ovat viime vuosina kasvaneet. Niiden yhteismäärä kuntien valtionosuuksissa on vuonna 2012 n. 17 miljoonaa euroa. Pääosin lisäys on tapahtunut suuntaamalla harvaan asuttujen kuntien ja saaristokuntien lisävaltionosuus saaristolisien kuntien osalta varsinaisille saaristokunnille (8 kuntaa). Saaristo-osakuntien (38 kuntaa) saaristolisiin ei tehty korotusta, mikä on kasvattanut saaristokuntien ja saaristo-osakuntien saaristolisien erot suuriksi.

Saaristossa on toteutettu vuoden 2009 alusta lähtien varsin laajoja kuntarakennuudistuksia (Paraisten, Kemiönsaaren, Raaseporin, Naantalın, Maskun, Kaarinan, Vöyrin, Jyväskylän ja Loviisan kuntaliitokset), joissa saaristokuntien ja saaristo-osakuntien määrä pieneni. Liitoksissa kuten seuduittaisilla yhteistoiminta-alueilla on lujitettu kuntien mahdollisuuksia huolehtia peruspalveluista mm. saaristossa.

Yhteistoiminta-alueet on luotu niiden saaristojärjestelmän kuntien alueille, joilla ei ole muodostunut riittävän suuria peruskuntia hoitamaan sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja yksin.

Aluekehityslain (1651/2009) 31 §:ssä säädettiin, että saaristokunnat, saaristo-osakuntien saaristo-osat ja asutut ilman kiinteää tieyhteyttä olevat saaret myös muissa kunnissa voidaan nimetä ympäristöään korkeampaan aluetukiasemaan, I tai II tukialueeseen.

Valtioneuvoston asetuksen alueiden kehittämisestä (1837/2009) 7 §:n mukaan maakuntaohjelmassa tulee olla muun muassa saaristoalueiden erityispiirteet omaava osio.

Elinkeinot ja työllisyys

Ulkoministeriön asettama niin sanottu Suomi-brändi -työryhmä sisällytti 2010 antamassaan selvityksessä veden tärkeimpien kansallisten vahvuuksien listaan.

Turun saariston rengastien matkailun taloudelliset vaikutukset ovat kasvussa ja olivat kymmenvuotiskautena jo noin 20 miljoonaa euroa kerrannaisvaikutuksineen.

Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen käytössä olleiden saarten avaamista matkailu- ja muuhun siviilikäyttöön on selvitetty Puolustusvoimien, kuntien ja muun muassa Uudenmaan maakuntaliiton toimesta.

Kuntaliitoskunnissa on sosiaali-, terveys- ja opetustoimen sekä myös muita kunnallisia työpaikkoja säilytetty osittain saaristoalueilla. Kunnallisia palvelupisteitä ja työpaikkoja on sijoitettu saaristoon esimerkiksi Länsi-Turunmaan, Kemi-önsaaren ja Maalahden saaristokunnissa ja Naantalın, Mustasaaren ja Porvoon saaristo-osakunnissa.

Saaristoalueilla toimivat ELY-keskukset ovat käyttäneet EU:n maaseuturahaston varoja merkittävästi sekä palvelualan yritysten, että työpaikkojen lisäämiseen. Yli 30 % tuesta on kuluvalla kaudella kohdentunut erilaisten palvelualan yritysten aloitus-, investointi- ja kehittämishankkeisiin. Erityisesti hoiva-alan yritykset ovat hakenneet tukea ensimmäisten työntekijöiden palkkaukseen. Saaristoalueiden matkailuhankkeille on myönnetty myös tukea erilaisiin verkottumis- ja markkinointitoimiin, sekä tuettu yrittäjien koulutusta.

Valtio ei ole onnistunut korvaamaan puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, verohallinnon, työhallinnon ja valtion paikallishallinnon tapahtuneita ja osittain jatkuvia työpaikkavähennyksiä saaristossa alueellistamalla keskuksista valtion muita työpaikkoja saaristoon.

Liikenneyhteyksien ylläpidolla ja kehittämisellä sekä työmatkakulujen verovähennys-oikeuden varsin korkealla enimmäismäärällä, 7000 eurolla, on mahdollistettu osaltaan saaristolaisten työssäkäynti mantereella. Etätyötä on edistetty työmarkkinoilla työmarkkinajärjestöjen v. 2005 tekemän sopimuksen pohjalta. Valtiovarainministeriö antoi 12.10.2010 ohjeen etätyön periaatteista ja palvelussuhteen ehdoista valtion hallinnossa.

Valtion talousarvioon 2012 sisältyy noin 80 miljoonan euron määräraha meriliikenteeseen käytettävien alusten kilpailukyvyyn parantamiseen. Valtion vuoden 2010 lisätalousarvioon sisältyi 30 miljoonan euron valtuus varustamoille myönnettävään ympäristötukeen. Tuesta vuoden 2012 talousarvion sisältyy 2 miljoonaa euroa ja vuodelle 2013 on tarkoitus osoittaa 28 miljoonaa euroa. Merenkurkun liikennettä tuetaan valtion talousarviomäärärahalla.

Saimaan kanavan uusi vuokrasopimus tuli voimaan 17.2.2012. Venäjän kanssa tehty uusi sopimus on voimassa 50 vuotta. Sopimus laajenee kattamaan tavaraliikenteen lisäksi matkustajaliikenteen, jäänmurron, luotsauksen ja huvialusten yöpymisen. Liikennöintioikeus laajenee ja myös kolmansien maiden alukset voivat käyttää kanavaa.

MMM:n asetuksessa (27/2002) maa- ja puutarhatalouden väliaikaisista kansallisista tuista saaristoksi luettavista kuntien osa-alueista on määritelty ne alueet, jotka katsotaan maatalouden viljelijätuissa saaristoalueiksi ja jotka saavat korotettua tukea.

Hallituksen 2010 hyväksymään energiapakettiin sisältyy laaja bioenergian hyödyntämisosuus.

Kalataloutta on kehitetty monipuolisesti hyväksytyin, EU:n osittain rahoittaman, noin 164 miljoonaa euron suuruisen elinkeinokalatalouden toimintaohjelman 2007-2013 mukaisesti. Ammattikalastus- ja vesiviljelyohjelmien pohjalta ELY-keskukset ovat laatimassa alueelliset sijainninohjaussuunnitelmat osoittamaan elinkeinotoiminnalle hyvin soveltuvia alueita.

Hyljeongelmaan on pyritty löytämään ratkaisua kehittämällä pyydyksiä ja pyyntitekniikoita ja ohjelmakaudella 2007-2013 voidaan myöntää ns. hyljesietopalkkiota, jonka tarkoituksena on kalastustoiminnan sopeuttaminen ja jatkuvuuden turvaaminen.

Liikenne ja tietoliikenneyhteydet

Valtioneuvoston ja eduskunnan päätöksen mukaan nykyisiä ikääntyneitä yhteysaluksia ja lauttoja on alettu uusia tilaamalla kaksi uutta maantielauttaa ja antamalla valtuudet hankkia kilpailutuksella kaksi uutta yhteysalus-öljyntorjunta-alusta.

LVM:n ”palvelutaso ja liikenteen kilpailuttaminen” -työryhmän esityksiä saaristoliikenteen palvelutasosta pyritään toteuttamaan uusien kilpailutuskierrosten myötä, jolloin on ollut tarkoitus osin uusia kalustoa nykyisen vanhentuneen kaluston tilalle.

Rengastie välillä Iniö-Houtskari on päätetty muuttaa maantiekseksi ja hanke on meneillään. Asiasta on tehty valitus, joka on käsittelyssä. Suomenlahden saaristoliikenteen palvelutasoa on nostettu muuttamalla Porvoon ja Kotka-Pyhtään sopimukset avustettavista sopimuksista kokonaispalvelusopimuksiksi, joiden myötä myös kuljetusmaksut poistuivat.

Saaristossa vakituisesti asuville yhteysalusliikennematkat ovat olleet ilmaisia 80-luvulta asti. Maksuvapautus laajennettiin syyskuussa 2010 koskemaan myös saariston matkailijoita, vapaa-ajan asukaita ja muita liikkuja. Avustettu liikenne jäi tämän päätöksen ulkopuolelle.

Liikenneviraston tulossuunnitteluohjeissa ei ole osoitettu rahoitusta maantielauttoja korvaavalle siltaohjelmalle.

Hallituksen 2008 hyväksymän laajakaistastrategian mukaisesti hallitus on hyväksynyt vuonna 2010 tuki- ja kehittämisjärjestelmän, jolla huippunopean 100 Mbit/s laajakaistayhteyden rakentamista tuetaan 91 miljoonalla eurolla (kansallinen rahoitus ja EU:n maaseuturahasto) harvaan asutuilla alueilla, joilla markkinat eivät asiaa muutoin hoida. Saaristoisuutta ei ole erikseen mainittu kuntien tukiprosenttiosuuksia (8 %, 22 %, 33 %) määrääväksi (korottavaksi) tekijäksi. Saaristoalueet pääsevät kuitenkin muiden tukikelpoisten haja-asutusalueiden rinnalla osalliseksi tuesta vaihtelevin tukiosuuksin. Saaristoalueilla ei ole laajakaistahankkeita syntynyt toivotussa määrin toivotulla nopeudella.

Vakituinen ja vapaa-ajan asuminen

Vapaa-ajan asuntojen rakentaminen on jatkunut noin 4000 mökin vuosivauhdilla. Rakentamisesta 40 prosenttia tapahtuu poikkeamisluvilla.

Ympäristöministeriö on maakuntakaavoituksen ohjauksessa sekä elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten tulosohjauksessa painottanut tarkistettujen (2009) valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamista ja edistämistä. Kuntien ja ELY-keskusten välillä on ollut jossain määrin erimielisyyttä siitä, voidaanko ja missä määrin vakituista asumista sisällyttää saaristoalueiden kaavoihin.

Asuin- ja mökkilotonttien ja sekä omistus- että vuokra-asuntojen tarjonnan puute on edelleen saariston kehityksen suuria esteitä.

Vesihuolto-osuuskuntia on perustettu saaristoalueille osaksi MMM:n ja kuntien avustuksella.

Mökkiläisten maksamien kunnallisverojen siirtämiseen osittain mökkikuntiin liittyy valtiovarainministeriön mukaan perustuslaillinen ongelma. Perustuslain 121 §:n mukaan kunnilla on verotusoikeus. Verotusoikeuden on katsottu kuuluvan verovelvollisen asuinkunnalle. Kysymys on siis kuntien toimivaltaan kuuluvasta asiasta, johon valtiolla ei ole määräysvaltaa. Ehdotus monimutkaistaisi myös valtiovarainministeriön lausunnon mukaan verojärjestelmää sekä johtaisi ongelmiin verotuksen toimittamisen ja valvonnan kannalta.

Ympäristö, luonto ja kulttuuri

Itämeren tilan parantamiseen on hallituksen työssä osoitettu suurta huomiota.

Itämeren ja sisävesien suojelua on toteutettu laajalla rintamalla. HELCOM yhteistyössä on Suomen aloitteesta ja johdolla valmisteltu yhteinen ehdotus kansainväliselle Merenkulkujärjestölle (IMO) matkustaja- ja risteilyalusten käymäläjätevesipäästöjen rajoittamisesta Itämerellä.

Vesienhoidon toteutusohjelmasta 2010–2015 tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös helmikuussa 2011. Lisäksi valmisteltiin vesienhoidon alueelliset toteutussuunnitelmat, vesienhoidon seurantajärjestelmä ja vesien kunnostusstrategiaehdotus. Vesienhoitosuunnitelmien laatiminen vuosille 2016–2021 on aloitettu.

Maatalouden vesiensuojelua on edistetty maatalouden ympäristötuen ja ei-tuotannollisten investointien tuen avulla. Kalankasvatuksen päästöjen vähentämiseksi ympäristöministeriö on uusimassa kalankasvatuksen ympäristönsuojeluohjetta.

Hallitus on päättänyt tehostaa haja-asutusalueiden jätevesiasetuksen toimeenpanoa koskevaa neuvontaa ja osoittanut sille lisäresursseja. Asetuksen toteutuksen määräaikoja on jatkettu. Eduskunta hyväksyi lisätalousarviossa miljoonan euron määrärahan kiinteistökohtaisen neuvonnan käynnistämiseen tukemalla avustusta hakevia neuvontajärjestöjen toimintaa valituilla pilottialueilla. Saaristoalueiden jätteenkeräyspisteiden verkostoa on parannettu erityisesti kuntien toimesta.

Ympäristöministeriö on avustanut käymäläjätevesien tyhjennysverkoston rakentamista satamiin noin 400 000 eurolla ja verkosto on tällä hetkellä melko kattava.

YM:n strategisena hankkeena on valmisteltu merenhoitosuunnitelmaa ja tehty alustavaa arviota meren nykytilasta sekä määritetty meren hyvää tilaa ja asetettu indikaattoreita ja ympäristötavoitteita.

Merivoimat on myös parantanut Itämeren ympäristövahinkojen torjuntakykyä ottamalla käyttöönsä 2011 monitoimialus Louhen. Puolustusvoimat ja Puolustushallinnon rakennuslaitos ovat vähentäneet Itämeren ravinnekuormitusta kunnostamalla rannikolla ja saaristossa sijaitsevia jätevedenpuhdistuslaitoksia ja verkostoja noin 390 000 €:lla sekä jatkamalla niiden liittämistä kunnallisiin jätevesiverkostoihin.

Tuulivoimakaavoitusta koskeva maankäyttö- ja rakennuslain muutos tuli voimaan 1.4.2011. Muutoksen myötä yleiskaavaa on mahdollista käyttää aikaisempaa useammin suunnitteluvälineenä tuulivoimarakentamisessa. Ympäristöministeriö myönsi noin 1,4 miljoonaa euroa valtionavustuksia kunnille ja maakunnan liitoille tuulivoimarakentamista ohjaavien kaavojen laatimiseen.

Vuonna 2010 perustettiin Suomen viides kansallinen kaupunkipuisto Porvooseen ja jatkettiin Kotkan kaupunkipuiston valmistelua. Vuonna 2011 perustettiin Satakunnan ja Vakkasuomen rannikolle ja sen edustan merialueelle Suomen ensimmäinen merikasallispuisto. Selkämeren kansallispuiston perustettiin vuonna 2011. On laadittu Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen hallinto- ja kehityssuunnitelma sekä siihen perustuva Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen luontomatkailusuunnitelma vuodelle 2011.

Ympäristöministeriön rahoitus Metsähallituksen luontopalveluille on viimeisen kymmenen vuoden aikana jonkin verran noussut ja muun muassa VILMAT-ohjelmaan sisältyviä hankkeita on voitu toteuttaa. Ympäristöministeriö on tukenut virkistysalueyhdistyksiä virkistysalueiden hankinnassa.

Saimaannorpan suojelustrategia valmistui ympäristöministeriön johdolla vuonna 2011.

Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelman (VELMU) toteutusta on jatkettu laajassa yhteistyössä muiden tahojen kanssa.

Ympäristöministeriö on käynnistänyt vuonna 2010 valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointihankkeen; inventointiohjeissa huomioidaan saariston kulttuurimaisemien erityispiirteet.

Maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten perusteeksi hyväksyttäviä kustannuksia tarkistettiin alkuvuonna 2010 niin, että laiduntamisesta ja aitaamisesta sekä eläinten valvonnasta ja juotosta aiheutuvia kustannuksia voidaan aiempaa paremmin korvata erityistuella esimerkiksi saarissa sijaitsevilla kohteilla.

Maakuntakaavojen laadinnan ohjauksessa pidetään huolta siitä, että saaristoalueiden kulttuuriympäristö on osoitettu kaavassa asianmukaisin merkinnöin ja määräyksin.

Suomen matkailustrategian 2020 ja ministeriöiden välisen kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen toimintaohjelman 2009–2013 mukaisesti on edistetty kulttuurin ja matkailualan yhteistyötä. Tavoitteena on nostaa esille myös saaristolaiskulttuuria ja -perintöä näkyväksi osaksi matkailutarjontaa.

Saaristokunnissa ja saaristo-osakunnissa sekä muissa vesistöisissä ja saaristoisissa kunnissa rannikolla ja järviolueilla on toteutettu kuntien, yksityisen sektorin, valtion ja EU:n rahoituksella suuri määrä hankkeita saaristo- ja vesistöalueiden elinkeinojen, infrastruktuurin ja palvelujen kehittämiseksi sekä ympäristö- ja kulttuuriarvojen säilyttämiseksi.

Liitteet

Tilastotietoja

A) KOKO MAAN VESISTÖISYYTTÄ KOSKEVAT TIEDOT

- 1 RANTAVIIVA MAAKUNNITTAIN
- 2 SAARET MAAKUNNITTAIN
- 3 SISÄVESIEN VESIALAT MAAKUNNITTAIN
- 4 MERIALAT MAAKUNNITTAIN
- 5 VAPAA-AJAN ASUMINEN MAAKUNNITTAIN
- 6 HAJA-ASUTUS MAAKUNNITTAIN
- 7 VAPAA-AJAN KALASTAJAT ELY-ALUEITTAIN
- 8 AMMATTIKALASTAJAT ELY-ALUEITTAIN
- 9 REKISTERÖIDYT VENEET MAAKUNNITTAIN
- 10 HENKILÖLIIKENTEEN ALUKSET VESISTÖALUEITTAIN
- 11 VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUKSEN TILAAMA YHTEYSALUSLIIKENNE
- 12 YKSITYISTIELOSSIT
- 13 LOSSIT JA LAUTTA-ALUKSET MAANTEILLÄ
- 14 SUOMEN SATAMALIITON JÄSENSATAMAT
- 15 VENEILYN KÄYNTISATAMAT
- 16 KANSALLISPUISTOT JA VALTION RETKEILYALUEET
- 21 PYSYVÄSTI ASUTUT, ILMAN KIINTEÄÄ TIEYHTEYTTÄ OLEVAT SAARET
- 22 ILMAN KIINTEÄÄ TIEYHTEYTTÄ OLEVAT VAPAA-AJAN ASUMISSAARET

B) SAARISTOKUNNAT JA SAARISTO-OSAKUNTIEN SAARISTO-OSAT

- 17 VNA (1296/2011) SAARISTOKUNNISTA JA KUNTIEN SAARISTO-OSISTA
- 18 SAARISTOKUNTIEN JA SAARISTO-OSAKUNTIEN ASUKKAAT
- 19 SAARISTOLISÄT VALTIONOSUUKSISSA

C) MAATALOUSTUISSA SAARISTOLISÄÄ SAAVAT SAARET

- 20 MAA JA METSÄTALOUSHUOLTO-ALUEIDEN SAARISTOLISÄÄ SAAVAT SAARET (27/2002)

Liite 1

Rantaviiva maakunnittain (km)

Maakunta	Merenrantaa	Järvenrantaa	Joenrantaa	Yhteensä
Ahvenanmaa	9 917	575	2	10 494
Varsinais-Suomi	14 535	2 301	1 550	18 386
Uusimaa	7 453	3 579	1 485	12 517
Kymenlaakso	1 711	3 051	1 040	5 802
Etelä-Karjala	0	8 000	2 301	10 301
Etelä-Savo	0	29 641	735	30 376
Häme	0	3 223	635	3 858
Satakunta	2 387	2 661	1 858	6 906
Etelä-Pohjanmaa	0	3 235	2 301	5 536
Pohjanmaa	7 281	2 164	1 536	10 961
Pirkanmaa	0	12 400	1 037	13 437
Päijät-Häme	0	5 507	437	5 944
Keski-Suomi	0	16 828	1 390	18 216
Keski-Pohjanmaa	622	1 390	1 232	3 244
Pohjois-Savo	0	20 742	2 124	22 866
Pohjois-Karjala	0	17 424	3 529	20 953
Pohjois-Pohjanmaa	1 484	13 185	8 468	23 097
Kainuu	0	15 239	3 525	18 764
Lappi	751	56 643	17 745	75 139
Yhteensä	46 101	217 766	52 930	316 797

Karttapohja on ollut peruskartta 1:20.000. Laskelma sisältää saarten rantaviivan sekä jokien rantaviivan siten, että mukaan on laskettu yli 20 metriä leveiden jokien molemmat rantaviivat ja 5–20 metriä leveiden jokien toinen ranta. Alle 5 metriä leveät joet eivät ole mukana.

Lähde: Suomen Ympäristökeskus 2002.

Liite 2

Saaret maakunnittain

Maakunta	0,5 ha – 1 km ²	1 km ² – 10 km ²	10 km ² –	Yhteensä
Varsinais-Suomi	9 687	145	21	9 853
Etelä-Savo	8 918	101	5	9 024
Lappi	8 594	60	3	8 657
Ahvenanmaa	8 014	77	14	8 104
Pohjois-Savo	5 229	46	1	5 276
Pohjois-Karjala	4 386	42	5	4 433
Pohjanmaa	4 187	51	11	4 010
Keski-Suomi	3 971	37	2	4 010
Uusimaa	5 448	43	6	5 497
Pirkanmaa	2 897	9	0	2 906
Pohjois-Pohjanmaa	2 570	12	1	2 583
Satakunta	2 493	12	1	2 506
Etelä-Karjala	2 151	29	4	2 184
Kainuu	1 933	14	1	1 948
Kymenlaakso	1 618	16	0	1 634
Päijät-Häme	1 318	14	1	1 333
Keski-Pohjanmaa	623	3	0	626
Häme	512	1	0	513
Etelä-Pohjanmaa	480	1	0	481
Yhteensä	75 029	713	76	75 818

Lähde: VTT; automaatio, avaruustekniikka 1994.

Liite 3

Sisävesien vesialat maakunnittain

Maakunta	km ²	% maakunnan kokonaispinta-alasta
Varsinais-Suomi	262	1
Etelä-Savo	4 768	25
Lappi	6 131	6
Ahvenanmaa	29	0,2
Pohjois-Savo	3 594	18
Pohjois-Karjala	3 821	18
Pohjanmaa	183	1
Keski-Suomi	3 220	16
Uusimaa	463	5
Pirkanmaa	2 045	14
Pohjois-Pohjanmaa	1 911	4
Satakunta	456	4
Etelä-Karjala	1 623	22
Kainuu	2 946	12
Kymenlaakso	483	7
Päijät-Häme	1 130	18
Keski-Pohjanmaa	197	3
Kanta-Häme	508	9
Etelä-Pohjanmaa	555	4
Koko maa	34 325	9

Lähde: Maanmittauslaitos 2011.

Liite 4

Merialat maakunnittain

Maakunta	km ²	% maakunnan maapinta-alasta
Uusimaa	6 520	72
Kymenlaakso	1 820	36
Varsinais-Suomi	9 610	90
Satakunta	3 230	41
Pohjanmaa	10 260	132
Keski-Pohjanmaa	1 640	31
Pohjois-Pohjanmaa	6 300	18
Lappi	1 380	1
Ahvenanmaa	11 740	755
Yhteensä	52 500	29

Maan meriala on 17 % kokonaismaapinta-alasta.

Lähde: Maanmittauslaitos 2011.

Liite 5

Vapaa-ajan asuminen maakunnittain

Maakunta	Vapaa-ajan asuntoja							Omistajien asunto- kuntiin kuuluvia ¹⁾	Mökkien sään- nöllisiä käyttäjiä ²⁾
	1980	1990	1995	2001	2004	2007	2010	2010	2010
Uusimaa	22 454	27 032	28 890	29 563	29 854	30 017	41 241	61 756	164 964
Varsinais-Suomi	26 879	37 427	41 339	45 608	46 790	47 725	48 276	73 397	193 104
Satakunta	11 301	15 908	17 356	18 930	18 855	19 122	19 607	32 250	78 428
Kanta-Häme	11 020	15 984	17 686	20 101	20 456	20 447	20 633	33 280	82 532
Pirkanmaa	25 749	35 378	40 001	42 921	44 331	44 099	45 355	73 758	181 420
Päijät-Häme	12 038	16 493	18 551	20 355	20 840	21 343	21 678	34 453	86 712
Kymenlaakso	9 779	13 698	15 679	17 143	17 408	17 709	18 175	29 749	72 700
Etelä-Karjala	11 514	16 851	19 116	20 572	20 755	21 294	21 147	35 597	84 588
Etelä-Savo	22 087	34 917	39 207	43 106	43 452	44 817	45 944	78 175	183 776
Pohjois-Savo	14 010	23 668	26 362	28 315	29 927	30 174	30 952	52 314	123 808
Pohjois-Karjala	10 306	17 693	21 043	22 719	23 212	23 059	23 740	41 734	94 960
Keski-Suomi	16 284	23 637	27 575	32 056	33 165	34 442	35 183	59 275	140 732
Etelä-Pohjanmaa	5 280	9 460	10 955	12 347	12 557	12 787	13 208	24 830	52 832
Pohjanmaa	14 218	14 680	16 426	18 128	19 379	20 427	21 079	34 160	84 316
Keski-Pohjanmaa	2 858	2 738	3 236	3 644	3 880	4 149	3 818	5 627	15 272
Pohjois- Pohjanmaa	11 510	20 887	24 277	26 881	27 772	28 361	29 466	44 935	117 864
Kainuu	5 105	9 408	11 654	12 809	13 290	13 626	13 875	24 740	55 500
Lappi	8 578	18 413	22 171	25 809	27 307	28 639	29 876	46 526	119 504
Ahvenanmaa	3 909	4 382	4 911	5 469	5 623	5 644	5 979	5 936	23 916
Koko maa	251744	367686	416236	456706	469364	478306	489232	792 492	1 956 928

1) Ei sisällä perikuntien osakkaita

2) Saaristoasiain neuvottelukunnan ja tilastokeskuksen kesämökkibarometri 2009: mökkien säännöllisiä käyttäjiä on 4 henkilöä/vapaa-ajan asunto.

Lähde: Tilastokeskus, Kesämökkit 2010.

Liite 6

Haja-asutus maakunnittain

Maakunta	Vuosi 2010		
	Kokonaisväestö	Haja-asutusväki	Osuus %
Ahvenanmaa	27 761	10 777	38,8
Etelä-Savo	153 639	46 005	29,9
Pohjois-Karjala	164 305	48 831	29,7
Etelä-Pohjanmaa	192 818	55 001	28,5
Kainuu	81 560	22 666	27,8
Pohjois-Savo	245 846	63 501	25,8
Lappi	182 228	43 513	23,9
Keski-Pohjanmaa	68 001	15 676	23,1
Keski-Suomi	271 726	62 117	22,9
Kanta-Häme	173 101	33 649	19,4
Pohjois-Pohjanmaa	393 720	71 323	18,1
Etelä-Karjala	132 549	23 799	18,0
Satakunta	225 288	37 127	16,5
Varsinais-Suomi	459 400	74 662	16,3
Pohjanmaa	177 146	28 037	15,8
Päijät-Häme	199 899	27 429	13,7
Pirkanmaa	483 408	61 773	12,8
Kymenlaakso	181 126	22 628	12,5
Uusimaa	1 503 238	83 532	5,6
Koko maa	5 316 759	832 046	15,6

Lähde: Tilastokeskus 2010.

Liite 7

Vapaa-ajankalastajat ELY-keskus-alueittain asuin- ja kalastusalueiden mukaan vuonna 2010

ASUINALUEIDEN MUKAAN

Tilasto kuvaa, kuinka paljon ELY-keskusalueen asukkaista harrastaa vapaa-ajan kalastusta omalla tai muilla ELY-keskusalueilla.

ELY-keskusalue	Kalastajia	Osuus väestöstä %
Uusimaa	456 000	30
Varsinais-Suomi	173 000	25
Häme	268 000	31
Kaakkois-Suomi	122 000	39
Etelä-Savo	63 000	41
Pohjois-Karjala	75 000	46
Pohjois-Savo	119 000	49
Keski-Suomi	69 000	25
Pohjanmaa	109 000	25
Kainuu	141 000	30
Lappi	71 000	39
Ahvenanmaa	9 000	33
Yhteensä	1 675 000	32

KALASTUSALUEIDEN MUKAAN

Tilasto kuvaa, mikä on vapaa-ajan kalastajien kokonaismäärä ELY-keskuksen alueella. Kalastajat voivat asua oman ELY-keskuksen alueella tai tulla muualta.

ELY-keskusalue	Kalastaja	Osuus kaikista kalastajista %
Sisävesialue	1 417 000	85
Uusimaa	155 000	9
Varsinais-Suomi	96 000	6
Häme	300 000	18
Kaakkois-Suomi	108 000	6
Etelä-Savo	197 000	12
Pohjois-Karjala	101 000	6
Pohjois-Savo	170 000	10
Keski-Suomi	148 000	9
Pohjanmaa	85 000	5
Kainuu	181 000	11
Lappi	118 000	7
Merialue	340 000	20
Suomenlahti	149 000	9
Saaristomeri ja Ahvenanmaa	108 000	6
Selkämeri ja Merenkurkku	64 000	4
Perämeri	38 000	2

Lähde: RKTL, Vapaa-ajankalastus 2010.

Liite 8

Ammattikalastajat merialueilla ELY-keskusalueittain vuonna 2010

ELY-keskusalue	lkm
Varsinais-Suomi	220
Pohjanmaa	145
Uusimaa	93
Kainuu	48
Ahvenanmaa	45
Kaakkois-Suomi	30
Lappi	23
Yhteensä	604

Lähde: RKTL, Ammattikalastus merellä 2010.

Ammattikalastajat sisävesillä ELY-keskusalueittain vuonna 2008

ELY-keskusalue	lkm
Etelä-Savo	60
Lappi	48
Pohjois-Karjala	38
Pohjois-Savo	37
Keski-Suomi	28
Kainuu	28
Häme	27
Varsinais-Suomi	23
Pohjanmaa	17
Kaakkois-Suomi	14
Uusimaa	1
Yhteensä	321

Lähde: RKTL, Ammattikalastus sisävesillä 2008.

Ammattikalastajat Yhteensä	925
---------------------------------------	------------

Liite 9

Rekisteröidyt veneet maakunnittain vuonna 2012 veneiden sijaintipaikan mukaan

Maakunta	Veneiden lkm
Uusimaa	40 645
Varsinais-Suomi	26 492
Pohjanmaa	12 298
Etelä-Savo	10 405
Pirkanmaa	10 207
Kymenlaakso	8 386
Satakunta	8 196
Pohjois-Savo	7 851
Keski-Suomi	7 752
Lappi	6 518
Etelä-Karjala	6 149
Päijät-Häme	6 031
Pohjois-Karjala	5 962
Pohjois-Pohjanmaa	5 161
Kanta-Häme	2 493
Kainuu	2 059
Keski-Pohjanmaa	1 710
Etelä-Pohjanmaa	1 290
Ei tiedossa	93
Ulkomaat	65
Ahvenanmaa x)	41
Yhteensä	169 804

x) Ahvenanmaan luku tarkoittaa manner-Suomessa kotipaikan omaavien henkilöiden tai yritysten omistamia veneitä, joiden sijaintipaikka on Ahvenanmaa.

Kriteerit: Vesikulkuneuvorekisteriin on rekisteröitävä moottorilla varustetut vesikulkuneuvot, joiden moottoriteho on vähintään 15 kilowattia (20,4 hv), sekä moottorilla tai purjeella varustetut vesikulkuneuvot, joiden rungon pituus on vähintään 5,5 metriä. (laki 976/2006 4 §)

Lähde: Maistraattien vesikulkuneuvorekisteri Vesku 4.4.2012.

Liite 10

Henkilöliikenteen alukset vuonna 2010

Vesistöalue	Alusten lukumäärä		
	Pituus ≥15 m	Pituus <15 m	Yhteensä
Suomenlahti - Finska viken	48	41	89
Saaristomeri - Skärgårdshavet	20	10	30
Ahvenanmaa - Åland	10	2	12
Selkämeri - Bottenhavet	2	3	5
Perämeri - Bottenviken	4	1	5
Rannikolla yhteensä - Vid kusten totalt	84	57	141
Vuoksen vesistö - Vuoksens vattendrag	21	17	38
Kymijoen alue - Kymmene älvs område	12	1	13
Kokemäenjoen alue - Kumo älvs område	10	4	14
Pohjanmaa - Österbotten	-	2	2
Pohjois-Suomi - Norra Finland	2	4	6
Sisävesillä yhteensä - På insjöarna totalt	45	28	73
Kaikkiaan - Inalles	129	85	214

Lähde: Liikennevirasto, Kotimaan vesiliikennetilasto 2010.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen tilaama yhteysalusliikenne vuonna 2012

Saaristomeren alueella liikennöivät 2012 seuraavat alukset:

ms Antonia	Dalen - Mossala reitillä Paraisissa (liikennöi kesäkuukausina)
ms Jurmo	Iniön lisäreitillä Paraisissa
ms Kivimo	Velkuan reitillä Naantalissa
ms Kaita	Rymättylän reittialueella Naantalissa
ms Rosala II	Hiittisten reittialueella Kemiönsaaressa
ms Taxen	Hiittisten reittialueella Kemiönsaaressa
ms Viken	Paraisten reittialueella
ms Nordep	Nauvon eteläisellä reittialueella Paraisissa
ms Falkö	Nauvon pohjoisella reittialueella Paraisissa
ms Eivor	Utön reittialueella Paraisissa
ms Finnö	Korppoon reittialueella Paraisissa
ms Karolina	Houtskararin reittialueella Paraisissa
ms Cheri	Nauvon eteläisellä reittialueella Paraisissa
ms Östern	Nauvo - Seili - Rymättylä (Hanka) reitillä Paraisissa (liikennöi kesäkuukausina)
ms Pontus	raskaskuljetukset Saaristomerellä avovesiaikana

Suomenlahden alueella liikennöivät 2012 seuraavat alukset:

ms Tekla	Kotkan - Pyhtään saaristo
ms Pörtö/ms Ludde/ms Matilda	Porvoon saaristo
ms Sandnäsudd (raskaskuljetukset)	Raaseporin saaristo
Johanna/Silvia/Johan/ilmatyynyalus Blixten	Raasepori saaristo (henkilökuljetukset)
ms Sibbe/ms Gundel	Sipoon saaristo

Valtion ja Helsingin kaupungin puoleksi omistama Suomenlinnan Liikenne Oy hoitaa Suomenlinnan linjaliikennettä kahdella säännöllisesti liikennöivällä lautalla, M/S Suomenlinna II:lla ja M/S Ehrensärdillä. Lisäksi yhtiö käyttää alihankkijoita. Henkilöliikenne on osa pääkaupunkiseudun paikallisliikennettä.

Liite 12

Yksityistielossit vuonna 2012

ELY-keskus	Lautan nimi	Kunta
Pohjois-Savo	Pängätsalon kuljetuslautta	Vesanto
Pohjois-Pohjanmaa	Pikkaralan lossi	Oulu
Pohjois-Pohjanmaa	Kellolammin kapulalossi	Pudasjärvi
Keski-Suomi	Paanalansalmi	Hankasalmi
Keski-Suomi	Haukkasalo	Kuhmoinen
Keski-Suomi	Kevätsalmi	Saarijärvi
Varsinais-Suomi	Käldön lossi	Parainen
Varsinais-Suomi	Sorpon lautta	Parainen
Varsinais-Suomi	Haverön lautta	Parainen
Varsinais-Suomi	Petun lossi	Salo
Varsinais-Suomi	Sandön lossi	Parainen
Kaakkois-Suomi	Karhusalmen lossi	Lappeenranta
Kaakkois-Suomi	Jussilansalmen lossi	Taipalsaari
Etelä-Savo	Ritosaaren lossi	Savonlinna
Etelä-Savo	Tuohisaaren lossi	Savonlinna
Etelä-Savo	Pietolansaaren lossi	Savonlinna
Etelä-Savo	Laukansaaren lossi	Savonlinna
Etelä-Savo	Kongonsaaren lossi	Savonlinna
Etelä-Savo	Ahvionsalmen lossi	Savonlinna
Etelä-Savo	Kokonsaaren lossi	Savonlinna

Yhteensä 20 lossia.

Lähde: Varsinais-Suomen elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus 2012.

Liite 13

Lossit ja lautta-alukset maanteillä maakunnittain vuonna 2012

Uusimaa (3) Skåldö, Raasepori Barösund, Inkoo Pellinki, Porvoo	Etelä-Karjala (2) Lamposaari, Lappeenranta Kyläniemi, Taipalsaari
Varsinais-Suomi (19) Hämmärönsalmi, Naantali Högsar, Parainen Högsåra, Kemiönsaari Kasnäs-Hiittinen, Kemiönsaari Keistiö, Parainen Kivimo, Parainen Kokkila, Salo Korppoo-Houtskari, Parainen Korppoo-Norrskata, Parainen Kustavi-Iniö, Parainen Mossala, Parainen Nauvo-Korppoo, Parainen Palva, Naantali Parainen-Nauvo, Parainen Saverkeit, Parainen Skagen, Parainen Vartsala, Kustavi Velkuanmaa, Naantali Våno, Parainen	Pohjois-Savo (2) Kortesalmi, Kuopio Puutossalmi, Kuopio Pohjois-Karjala (2) Arvinsalmi, Rääkkylä-Liperi Hirvisalmi, Juuka Pohjanmaa (2) Eskilsö, Närpiö Bergö, Maalahti Kainuu (1) Alassalmi, Vaala Lappi (1) Räisälä, Kemijärvi
Etelä-Savo (8) Vekaransalmi, Sulkava Hanhivirta, Enonkoski Koivukanta, Savonlinna Hätinvirta, Puumala Tappuvirta, Savonlinna Kietävälä, Puumala Rongonsalmi, Puumala Kuparonvirta, Mikkeli	Pohjois-Pohjanmaa (1) Hailuoto Koko maa yhteensä 41

Lähde: Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2012.

Liite 14

Suomen satamaliiton jäsensatamat ja niiden liikenne vuonna 2011

Satama	Kokonaisliikenne (tonnia)	Matkustajaliikenne (hlöä)	Alusliikenne (kpl)
Eurajoki	-	-	-
Hamina	4 510 970	0	1 007
Hamina-Kotka	-	-	-
Hanko	3 579 206	0	1 319
Helsinki	10 939 870	10 246 795	8 402
Inkoo Fortum	0	0	0
Inkoo Shipping	1 338 602	0	345
Joensuu	219 286	0	104
Kalajoki	410 535	0	106
Kantvik	-	-	-
Kaskinen	1 073 883	0	310
Kemi	2 195 693	0	427
Kokkola	6 339 443	0	584
Kotka	11 299 324	0	2 340
Koverhar	-	-	-
Kristiinankaupunki	380 927	0	26
Kuopio	84 539	0	48
Lappeenranta	528 706	17 122	424
Loviisa	1 147 860	0	319
Merikarvia	2 510	0	4
Naantali	8 107 982	50 225	1 956
Oulu	3 601 060	0	517
Pietarsaari	1 657 695	0	377
Pori	4 984 850	0	824
Raahe	6 202 764	0	726
Rauma	5 696 144	0	1 283
Savonlinna	21 405	0	16
Sköldvik	20 544 871	0	1 152
Tolkkinen	88 546	0	42
Tornio	1 964 058	0	433
Turku	2 955 980	2 915 406	2 318
Uusikaupunki	1 204 265	0	368
Vaasa	1 395 851	47 359	518
Varkaus	146 866	0	81
Kaikki satamat	102 623 691	13 276 907	26 376

Lähde: Suomen Satamaliitto 2011.

Liite 15

Veneilyn käyntisatamat vuonna 2012

Käyntisatamat 2012	
Rannikko	517
Kokemäenjoen vesistö	95
Kymijoen vesistö	193
Vuoksen vesistö	398
Muut järvet	111
Yhteensä	1 314

Lähde: Suomen Purjehdus ja Veneily ry:n käyntisatamarekisteri 16.4.2012.

Kansallispuistot ja niissä käynnit 2010

Kansallispuisto	Käyntikerrat
Helvetinjärven kansallispuisto, Pirkanmaa	23 000
Hiidenportin kansallispuisto, Kainuu	11 000
Isojärven kansallispuisto, Keski-Suomi	10 500
Itäisen Suomenlahden kansallispuisto, Kymenlaakso	19 000
Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuisto, Etelä-Pohjanmaa, Satakunta	5 500
Kolin kansallispuisto, Pohjois-Karjala	138 500
Koloveden kansallispuisto, Etelä-Savo	7 500
Kurjenrahkan kansallispuisto, Varsinais-Suomi	26 500
Lauhanvuoren kansallispuisto, Etelä-Pohjanmaa, Satakunta	9 500
Leivonmäen kansallispuisto, Keski-Suomi	12 500
Lemmenjoen kansallispuisto, Pohjois-Lappi	10 000
Liesjärven kansallispuisto, Kanta-Häme	31 000
Linnansaaren kansallispuisto, Etelä-Savo	31 000
Nuuksion kansallispuisto, Uusimaa	178 000
Oulangan kansallispuisto, Pohjois-Pohjanmaa	169 000
Pallas-Yllästunturin kansallispuisto, Länsi-Lappi	436 000
Patvinsuon kansallispuisto, Pohjois-Karjala	12 000
Perämeren kansallispuisto, Etelä-Lappi	9 500
Petkeljärven kansallispuisto, Pohjois-Karjala	20 500
Puurijärven ja Isosuon kansallispuisto, Satakunta, Pirkanmaa	7 000
Pyhän-Häkin kansallispuisto, Keski-Suomi	16 500
Pyhä-Luoston kansallispuisto, Itä-Lappi	119 000
Päijänteen kansallispuisto, Päijät-Häme	13 500
Repoveden kansallispuisto, Kymenlaakso, Etelä-Savo	76 500
Riisitunturin kansallispuisto, Etelä-Lappi	23 500
Rokuan kansallispuisto, Kainuu	23 500
Saaristomeren kansallispuisto, Varsinais-Suomi	59 000
Salamajärven kansallispuisto, Keski-Suomi, Keski-Pohjanmaa	12 500
Seitsemisen kansallispuisto, Pirkanmaa	40 500
Syötteen kansallispuisto, Pohjois-Pohjanmaa, Lappi	31 000
Tammisaaren saariston kansallispuisto, Uusimaa	54 000
Tiilikajärven kansallispuisto, Pohjois-Savo	8 500
Torrnsuon kansallispuisto, Kanta-Häme	17 000
Urho Kekkosen kansallispuisto, Lappi	287 500
Valkmusan kansallispuisto, Kymenlaakso	8 500
Yhteensä	1 958 500

Liite 16b

Valtion retkeilyalueet ja niissä käynnit 2010

	Käyntikerrat
Evon retkeilyalue, Kanta-Häme	84 500
Hossan retkeilyalue, Kainuu	48 000
Iso-Syötteen retkeilyalue, Pohjois-Pohjanmaa	22 000
Kylmäluoman retkeilyalue, Pohjois-Pohjanmaa	25 500
Oulujärven retkeilyalue, Kainuu	24 000
Ruunaan retkeilyalue, Pohjois-Karjala	88 000
Teijon retkeilyalue, Varsinais-Suomi	72 000
Yhteensä	364 000

Lähde: 16a ja 16b: Metsähallituksen luontopalvelut, Vuosikertomus 2010. Tiedot perustuvat arvioon.

Annettu Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 2011

Valtioneuvoston asetus
saaristokunnista ja muiden kuntien saaristo-osista 2012–2015

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä, säädetään saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) 9 §:n nojalla:

1 §

Saariston kehityksen edistämisestä annetussa laissa (494/1981) tarkoitettuja saaristokuntia ovat:

Varsinais-Suomi:

Kemiönsaari, Kustavi ja Länsi-Turunmaa.

Etelä-Savo:

Enonkoski, Puumala ja Sulkava.

Pohjanmaa:

Maalahti.

Pohjois-Pohjanmaa:

Hailuoto.

2 §

Saaristokuntaa koskevia säännöksiä sovelletaan lisäksi seuraavissa kunnissa oleviin saariin, joihin ei ole kiinteää tieyhteyttä, sekä näissä kunnissa oleviin suluissa mainittuihin saariin ja muihin alueisiin, vaikka niihin on kiinteä tieyhteys:

1) Uusimaa:

Espoo (myös Suvisaaristo), Helsinki, Inkoo (myös Storramsjö-Hirdal, Barö, Räfsö, Degerö ja Stävö), Loviisa (myös Sarvsalö, Kabböle, Isnäs, Tjuvö, Strömsland, Vahterpää ja Gäddbergsö), Porvoo (myös Emäsalo, Vässölandet, ja Tirmo, Fagersta)) ja Raasepori (myös Bromarv, Trollshovda, Lindö, Svedja, Öby ja Odensö, Norrby, Båsa) sekä Sipoo (myös Kitö ja Löparö).

2) Varsinais-Suomi:

Kaarina (myös Harvaluoto), Naantali (myös Airismaa, Lempisaari, Livonsaari, Otavan saari ja Teersaari), Salo (myös Angelniemi, Angelansaari, Isoluoto ja Kaukassalo), Taivassalo (myös Aasamaa, Leikluoto, Kahiluoto, Kaitainen, Kuusisto, Kuustenmaa, Lehtinen, Mussalo ja Naurisluoto) sekä Uusikaupunki (myös Pyhämaa, Lepäinen ja Kittamaa).

3) Päijät-Häme

- Asikkala (myös Vedentausta, Salonsaari, Rutalahti ja Vähä-Pulkkila).
- 4) Kymenlaakso
Kotka (myös Tiutinen) ja Pyhtää (myös Munapirtti).
 - 5) Etelä-Karjala
Parikkala (myös Korpijärvi-Värtsi, Koukkuniemi, Loikansaari, Tarvassaari, Lahdenkylä ja Harmaitsaari), Ruokolahti (myös Äitsaari, Härskiänsaari, Utula-Kietävälä ja Kekäleenniemi), Taipalsaari (myös Kirkkosaari, Rehula, Vehkataipale, Kattelussaari, Nieminen ja Merenlahti).
 - 6) Etelä-Savo
Hirvensalmi (myös Puulasalo, Vahvaselkä, Kilkinkylä, Väisälänsaari), Mikkeli (myös Hirvensalo, Keljunniemi, Piekälänsaari, Pihlajasalo, Piskola, Pitkälähti, Saukonsalo ja Ylivesi), Savonlinna (myös Pellossalo, Pitkälä, Loikansaari, Hirvasranta, Ranta-Kaartila, Tervassaari, Liistonsaari, Mikkolanniemi, Kommerniemi, Kiviapaja, Oravi-Ahvensalmi ja Sorsasalo).
 - 7) Pohjois-Savo
Kuopio (myös Soisalo, Talvisalo ja Varvisaari) ja Tervo (myös Linnonsaari, Käpysaari, Lieteniemi, Hyvölä ja Vekaroniemi).
 - 8) Pohjois-Karjala
Juuka (myös Larinsaari, Koveronsaari, Ritoniemi ja Ruottilansaari), Kesälahti (myös Sarvisalo, Pellavasniemi, Kiurusaari, Pöllänniemi, Lentteenniemi Mustolanperä ja Varmonniemi), Lieksa (myös Koli), Liperi (myös Tutjunniemi-Roukalahti, Niinikkosaari ja Siikasaari) ja Rääkkylä (myös Oravinsalo, Varpasalo ja Nieminen).
 - 9) Pohjanmaa
Luoto (myös Eugmo), Mustasaari (myös Köklot, Raippaluoto ja Värlox), Närpiö (myös Storön) sekä Vöyri (myös Oxkangar, Österö ja Kvimo).
 - 10) Keski-Suomi
Joutsa (myös Kälä-Ollinsalmi), Jyväskylä (myös Oittila ja Putkilahti), Kivijärvi (myös Lokakylä ja Talviaislahti), Kuhmoinen (myös Pihlajakoski-Närvä-Roulahti-Tehi) ja Luhanka (myös Judinsalo-Klemetilä ja Onkisalo).
 - 11) Kainuu
Vaala (myös Manamansalo).

3 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2015.

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 2011

Ministeri

Jyri Häkämies

Neuvotteleva virkamies

Jorma Leppänen

Liite 18

Saaristokuntien ja saaristo-osakuntien asukkaat vuonna 2010

Tilasto kuvaa vuosiksi 2011-2015 esitettävien saaristokuntien ja saaristo-osakuntien saaristo-osien väkimäärän (31.12.2010) 1.1.2012 toteutuneen kuntajaotuksen pohjalta.

Saaristokuntien väkimäärä 31.12.2010		
Kunta	Koko väki	Saaristo-osien väki ¹⁾
Enonkoski	1 615	1 615
Hailuoto - Karlö	1 004	1 004
Kustavi - Gustavs	874	874
Kemiönsaari - Kimitoön	7 191	7 191
Parainen - Pargas	15 501	15 501
Maalahti - Malax	5 605	5 605
Puumala	2 477	2 477
Sulkava	2 938	2 938
Yhteensä	37 205	37 205

¹⁾ Kun kunta nimetään saaristokunnaksi katsotaan sen koko väestö saaristoväestöksi.

Saaristo-osakuntien väkimäärä 31.12.2010		
Kunta	Koko väki	Saaristo-osien väki ¹⁾
Asikkala	8 552	529
Espoo	247 970	676
Helsinki - Helsingfors	588 549	842
Hirvensalmi	2 439	1 981
Inkoo - Ingå	5 546	255
Joutsa	5 053	356
Juuka	5 589	250
Jyväskylä	130 816	533
Kaarina - S:t Karins	30 911	239
Kesälahti	2 403	192
Kivijärvi	1 364	113
Kotka	54 824	439
Kuhmoinen	2 554	219
Kuopio	96 793	686
Lieksa	12 687	273
Liperi	12 271	500
Loviisa - Lovisa	15 595	736
Luhanka	831	379
Luoto - Larsmo	4 816	1 925
Mikkeli - S:t Michel	48 751	226
Mustasaari - Korsholm	18 637	2 207
Naantali - Nådendal	18 807	4 217
Närpiö - Närpes	9 435	103
Parikkala	5 787	282
Pyhtää - Pyttis	5 355	198
Porvoo - Borgå	48 768	1 873
Ruokolahti	5 668	428
Rääkkylä	2 554	457
Raasepori - Raseborg	29 065	2 053
Salo	55 235	694
Savonlinna - Nyslott	27 685	1 218
Sipoo - Sibbo	18 253	237
Vaala	3 370	115
Taipalsaari	4 911	2 148
Taivassalo - Tövsala	1 700	175
Tervo	1 706	194
Uusikaupunki - Nystad	15 833	720
Vöyri - Vörå	6 689	602
Yhteensä	1 557 772	29 270
Kaikki saaristo- ja saaristo-osakunnat yhteensä	1 594 977	66 475

¹⁾ Kun kunta nimetään saaristokunnaksi katsotaan sen koko väestö saaristoväestöksi.

Lähde: Tilastokeskus 2010.

Saaristokuntien ja saaristo-osakuntien saaristoliset valtionosuuksissa vuonna 2012

Kunta	Yleinen valtionosuus	Yleisen valtionosuuden erityisissä			
			OPM	STM	Yhteensä
	Euroa	Euroa	Euroa	Euroa	Euroa
Ns. A-saaristokunnat	225 458	161 042	150 335	415 386	952 221
Hailuoto	225 458	161 042	150 335	415 386	952 221
Ns. B-saaristokunnat	4 645 312	4 645 312	1 680 491		10 971 116
Enonkoski	207 237	207 237	66 427		480 901
Kustavi	112 152	112 152	31 740		256 043
Kemiönsaari	922 749	922 749	321 422		2 166 920
Parainen	1 989 088	1 989 088	816 666		4 794 843
Maalahti	719 234	719 234	244 039		1 682 507
Puumala	317 849	317 849	75 586		711 284
Sulkava	377 004	377 004	124 611		878 619
Saaristo-osakunnat	5 537 008				5 537 008
Asikkala	25 455				25 455
Espoo	32 529				32 529
Helsinki	40 517				40 517
Hirvensalmi	78 243				78 243
Inkoo	12 271				12 271
Joutsa	17 131				17 131
Juuka	12 030				12 030
Jyväskylä	25 648				25 648
Kaarina	11 501				11 501
Kesälahti	9 239				9 239
Kivijärvi	5 438				5 438
Kotka	21 125				21 125
Kuhmoinen	10 538				10 538
Kuopio	33 010				33 010
Liekksa	13 137				13 137
Liperi	24 060				24 060
Loviisa	35 416				35 416
Luhanka	18 237				35 416
Luoto	154 497				154 497
Mikkeli	10 875				10 875
Mustasaari	597 875				597 875
Naantali	603 329				603 329
Närpiö	4 956				4 956
Parikkala	13 570				13 570

Porvoo	1 564 477				1 564 477
Pyhtää	9 528				9 528
Raasepori	932 405				932 405
Ruokolahti	20 595				20 595
Rääkkylä	21 991				21 991
Salo	33 395				33 395
Savonlinna	888 135				888 135
Sipoo	11 404				11 404
Taipalsaari	157 545				157 545
Taivassalo	8 421				8 421
Tervo	9 335				9 335
Uusikaupunki	34 646				34 646
Vaala	5 534				5 534
Vöyri	28 968				28 968
Saaristokunnat ja saaristo-osakunnat, yhteensä	10 407 779	4 806 354	1 830 826	415 386	17 460 345

Lähde: SM, OPH, STM, Saaristoasiain neuvottelukunta 2012.

OKM:n lukuihin eivät sisälly kirjastojen ja kansalaisopistojen saaristolisät.

Annettu Helsingissä 17. päivänä tammikuuta 2002

**Maa- ja metsätalousministeriön asetus
maa- ja puutarhatalouden kansallisissa tuissa saaristoksi luettavista
kuntien osa-alueista**

Maa- ja metsätalousministeriön päätöksen mukaisesti säädetään maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista 28 päivänä joulukuuta 2001 annetun lain (1559/2001) 7 §:n 3 momentin nojalla:

**1 §
Soveltamisala**

Maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuina saaristoalueina pidetään maa- ja puutarhatalouden kansallisia tukia maksettaessa kunnan osa-alueita siten kuin tässä asetuksessa säädetään.

**2 §
Saaristoksi luettavat kunnan osa-alueet**

Saaristoksi luettavat kunnan osa-alueet eri tukialueilla on lueteltu tämän asetuksen liitteessä 1.

**3 §
Voimaantulo**

Tämä asetus tulee voimaan 23 päivänä tammikuuta 2002.
Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 17 päivänä tammikuuta 2002

Maa- ja metsätalousministeri
Kalevi Hemilä

Ylitarkastaja
Esa Hiiva

Alueiden A ja B saaristoalueet

Ulkosaaristo

Alla mainituista kunnista seuraavat alueet:

Hammarland	Appelö ja Torsholm
Inkoo	Lövö, Orslandet, Storramsjö ja Älgsjölandet
Kaarina	Jauhosaari
Kemiönsaari	Kagsjåla, Kasnås ja Lövö sekä entinen Hiittisten kunnan alue
Kustavi	Lypyrtti ja Vartsala
Lemland	Askö, Björkö, Gloskär, Gåsö, Kuggholmen, Stackskär ja Stora Stegskär
Loviisa	Byön, Killingö, Kåldö, Sondarö ja Våtskär
Parainen	Attu, Björkholm, Heisala, Jermo, Kuggö, Mielisholm, Sorpo ja Tammo sekä entisten Houtskarın, Iniön, Korppoon ja Nauvon kuntien alueet
Masku	Matalluoto
Naantali	Aasla, Ampuminmaa, Auva, Häviluoto, Iso-Kuusinen, Iso-Maisaari, Kaarnitta, Kaita, Koivusaari, Korvenmaa, Kramppi, Kruunumaa, Kuivanen, Lapilan saari, Liettinen, Pakinainen, Pyytti, Pähkinäistenmaa, Ruotsalainen, Sakoluoto, Samsaari, Taipalus, Tammiluoto, Tammiluoto, Vähä-Kaita ja Vähä-Maisaari sekä entinen Velkuan kunta
Porvoo	Pikku-Pellinki, Suur-Pellinki ja Sundö
Raasepori	Björkholm, Brändö, Danskog, Elgö, Halstö, Koö, Långö, Prästön, Skärlandet ja Ängholm
Salo	Angelansaari, Luotsisaari, Pettu, Ulkoluoto ja Vartsalansaari sekä Kemiönsaari-nimisestä saaresta Salon kuntaan kuuluva osa
Sauvo	Österö
Taivassalo	Aasamaa, Kahiluoto ja Keräsaari
Turku	Kulho
Uusikaupunki	Niittyluoto, Vasikkamaa ja Ytterin saaret

Sisäsaaristo

Alla mainituista kunnista seuraavat alueet:

Hartola	Kotisalo, Nautsalo sekä Urrionsaari
Hämeenlinna	Salpasalon saari
Jämijärvi	Palo-, Maja- ja Lehtisaari sekä Uimaluoto
Jämsä	Taivas-, Kukkaro-, Kaijan- ja Karhusalon saaret sekä Mustasaari
Kangasala	Ihonsaari ja Vänninsalo
Kouvola	Kinansaari ja Salonsaari
Kuhmoinen	Musta- ja Haukkasalon saaret
Lappeenranta	Mietin- ja Kilpiänsaari
Orivesi	Rekisaari
Padasjoki	Hinttolan saari
Pälkäne	Haussalon saari
Sysmä	Salonsaari

Manner-Ahvenanmaa

Hammarlandin ja Lemlandin kunnista ne osat kuntaa, jotka eivät kuulu ulkosaaristoalueeseen.

Alueiden C1 ja C2 saaristoalueet

Alue C1

Alla mainituista kunnista seuraavat alueet:

Enonkoski	Ihamaniemi
Hankasalmi	Paanalan ja Tuomarin saaret
Heinävesi	Hentulan- ja Viitasaari sekä Luutsalon saari
Joroinen	Kostonsaari
Jyväskylä	Jänissaari, Kilvensalo ja Rutaniemi
Kerimäki	Kokkosaari, Välisaari, Hevos- ja Vehkasalon saaret
Kesälahti	Suitsansaari ja Suursaari
Kuopio	Kortelan saari, Papin-, Säyneen-, Viita- ja Vaajasalon saaret
Leppävirta	Hietasaari, Tervassalon saari, Timonsalo ja Vilponsaari
Liperi	Karjalan-, Karhun-, Kuus-, Lapin-, Matin-, Pesolan-, Rauan- ja Suursaari
Maalahti	entisen Bergön kunnan alue
Mikkeli	Paajalansaari ja Papinsaari
Mustasaari	Björköby ja Raippaluoto
Mänttä-Vilppula	Teerisaari
Punkaharju	Pöllänsaari

Puumala	Heinäsenosaari, Kurjensalo, Konninsalo, Lieviskä, Liimattala, Lintusalo, Niinisaari, Partalansaari, Rokansaari ja Viitasaari
Rantasalmi	Hevossalo, Kuokansaari ja Pikontaipaleen tila
Ristiina	Harapansalo, Kaijatsaari ja Kaita
Ruovesi	Jaakonsaari
Savonlinna	Ahvion-, Kesamon-, Kokon-, Kongon-, Laukan-, Liiston-, Muhan-, Pesolan-, Pietolan-, Rito- ja Tuohisaari, Kiviapaja sekä Mikkolanniemi
Sulkava	Vekaransalmen takainen alue
Suomenniemi	Salosaari
Suonenjoki	Ärjänsaari
Taipalsaari	Kyläniemi, Iso- ja Pieni Jänkäsalo
Varkaus	Ruotimo
Vöyri	mantereen ulkopuoliset alueet lukuun ottamatta entisen Oravaisten kunnan aluetta

Alue C2

Alla mainituista kunnista seuraavat alueet:

Hirvensalmi	Mielevän-, Puukon- ja Pääskynsaari, Saari-Kuitusen ja Säkkiälön saaret
Joutsa	Jout-, Konna-, Lampo- ja Pantilansaari
Juankoski	Kallinsalo
Kangasniemi	Iso Mökärän ja Rämäläisen saaret
Kannonkoski	Selkäsaari
Keuruu	Hulpio-, Korpisen- ja Palosaari
Kiuruvesi	Lapin- ja Tuusansaari
Kivijärvi	Vietsaari
Kontiolahti	Teerisaari
Lapinlahti	Musta- ja Viitasaari
Luhanka	Onkisalo
Nilsia	Hietasalonsaari, Keinolan, Keressin ja Pieni-Vinkin saaret sekä Vinkinsaari
Pertunmaa	Pujon saari
Pielavesi	Kaitamo ja Peltosaari
Polvijärvi	Ruopansaari
Rautalampi	Hämeen- ja Joutsenniemi sekä Vilosensaari
Saarijärvi	Elosaari ja Iisalonsaari
Tervo	Pulkkilansaari
Vesanto	Pängätsalo
Vieremä	Vitikasaari
Virrat	Haapo-, Oikon- ja Sinisaari
Äänekoski	Kytän- ja Hautsalonsaari

Asutut, ilman kiinteää tieyhteyttä olevat saaret ja niiden asukasluvut maakunnittain 2009 (kuntajaon 2012 mukaan)

ETELÄ-KARJALA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita**
Lappeenranta	Lamposaari	76	81	15	60
Lappeenranta	Mietinsaari	1 778	14	120	480
Parikkala	Iso Kontiosaari	45	1	2	8
Parikkala	Peltosaari	44	1	5	20
Ruokolahti	Aittasaari	2	1	0	0
Suomenniemi	Kuninkaansaaret	4	1	1	4
Suomenniemi	Salonsaari	99	1	12	48
Taipalsaari	Hevossaari	17	1	8	32
Taipalsaari	Hirvisaari	184	4	18	72
Taipalsaari	Kyläniemi	2 283	25	93	372
Taipalsaari	Lokmusluoto	1	2	0	0
Taipalsaari	Selkäluoto	0	1	0	0
Taipalsaari	Suuri Jänkäsalo	1 083	12	111	444
	13	5 617	145	385	1 540

ETELÄ-SAVO					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita**
Enonkoski	Jänissalo	202	2	3	12
Enonkoski	Mäntysalo	748	2	3	12
Heinävesi	Lehtosaari	3	2	0	0
Hirvensalmi	Aumansaari	1	1	0	0
Hirvensalmi	Halmesaari	54	2	5	20
Hirvensalmi	Iso Säkkiäsalu	435	5	4	16
Hirvensalmi	Kenkunsaaari	74	1	11	44
Hirvensalmi	Kuivasaari	12	1	3	12
Hirvensalmi	Mielevänsaari	86	2	6	24
Hirvensalmi	Puukonsaari	805	19	41	164
Hirvensalmi	Puulasalo	1 156	12	82	328
Hirvensalmi	Pääskynsaari	554	2	28	112
Hirvensalmi	Savisalo	63	1	5	20
Hirvensalmi	Soisalo		2		0
Joroinen	Kostonsaari	182	6	22	88
Juva	Lamposaaret	1	1	1	4
Juva	Ritosaari	1	1	0	0
Kangasniemi	Iso Kärmesaari	15	2	2	8

Kangasniemi	Rämiäinen	206	2	15	60
Kerimäki	Hevossalo	711	3	42	168
Kerimäki	Vehkasalo	415	2	14	56
Mikkeli	Paajalansaari	272	2	26	104
Mikkeli	Petäjäsaari	111	2	2	8
Mikkeli	Porosaari	56	1	5	20
Mikkeli	Pulmussaari	2	1	0	0
Pieksämäki	Kosulansaari	48	2	4	16
Punkaharju	Pölläsaari	117	5	16	64
Puumala	Inkosaari	15	1	2	8
Puumala	Kurensalo	530	3	22	88
Puumala	Laihasaari	54	2	13	52
Puumala	Liimattalansaari	795	19	42	168
Puumala	Lintusalo	2 477	49	86	344
Puumala	Niinisaari	1 035	39	81	324
Puumala	Viitasaari	232	2	3	12
Puumala	Vuohisaari	18	1	6	24
Puumala	Ylössaari	95	3	13	52
Rantasalmi	Kuokansalo	135	2	20	80
Rantasalmi	Lehtoluodot	1	2	0	0
Rantasalmi	Pitkäsaari	158	2	34	136
Ristiina	Haapasaari	12	1	3	12
Ristiina	Hinkansaari	6	1	2	8
Ristiina	Kaijatsaari	184	3	18	72
Savonlinna	Ahvionsaari	1 263	22	38	152
Savonlinna	Houssaari	1	3	0	0
Savonlinna	Huuhitsaari	43	6	0	0
Savonlinna	Härkinsalo	166	1	14	56
Savonlinna	Karistaansaari	199	1	14	56
Savonlinna	Kesamonsaari - Muhasaari	931	20	58	232
Savonlinna	Keskisaari	2	1	2	8
Savonlinna	Koirsalo	302	2	9	36
Savonlinna	Kokonsaari	750	24	36	144
Savonlinna	Kongonsaari	1 433	10	26	104
Savonlinna	Laukansaari	921	12	57	228
Savonlinna	Pietolansaari	413	11	21	84
Savonlinna	Ritosaari	741	33	31	124
Savonlinna	Tuohisaari	1 133	9	44	176
Savonlinna	Valksaari	109	1	0	0
	57	20 486	370	1 035	4 140

KAINUU					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita**
Kajaani	Pukkisaari	13	8	26	104
Paltamo	Koljolansaari	110	6	8	32
Paltamo	Riuttasaaret	6	3	21	84
Sotkamo	Heposaari	1	1	1	4
	4	130	18	56	224

KESKI-SUOMI					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Hankasalmi	Likosaari	2	1	0	0
Joutsa	Konnassaari	114	1	4	16
Joutsa	Käyräsaari	135	1	10	40
Joutsa	Säkkisaari	2	1	0	0
Jyväskylä	Iso Mäntysaari	1	4	0	0
Jyväskylä	Kilvensalo	139	3	27	108
Jämsä	Karhusalo	171	2	12	48
Jämsä	Taivassalo	506	1	14	56
Kannonkoski	Selkäsaari	29	2	6	24
Kuhmoinen	Haukkasalo	1 203	12	80	320
Kuhmoinen	Rekisalo	404	2	32	128
Saarijärvi	Elosaari	91	1	19	76
Saarijärvi	Salonsaari	247	3	12	48
Äänekoski	Jänissaari		2		0
	14	3 044	36	216	864

KYMENLAAKSO					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Hamina	Inklouri	1	1	0	0
Hamina	Ketholma	3	1	5	20
Hamina	Kuorsalo	435	3	107	428
Hamina	Suuri-Musta	168	1	67	268
Hamina	Tammio	152	2	52	208
Kotka	Haapasaari	38	23	76	304
Kotka	Kirkonmaa	795	21	63	252
Kotka	Kuutsalo	771	44	235	940
Kotka	Pitkäsaari	45	1	46	184
Kotka	Tynnyrkari	3	1	1	4
Kotka	Vassaari	58	4	32	128
Kotka	Pikkuhalssi	2		0	0
Kouvola	Honkasaari	8	1	8	32
Kouvola	Kinansaari	514	2	48	192
Pyhtää	Heinäsaari	114	3	0	0

Pyhtää	Hevossaari	116	15	82	328
Pyhtää	Kaunissaari	407	8	96	384
Pyhtää	Koivusaari	0	2	0	0
Pyhtää	Koukkusaari	221	3	38	152
Pyhtää	Lilla Krokö	46	3	32	128
Pyhtää	Sikosaari	1	3	0	0
	21	3 897	142	988	3 952

LAPPI					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Kemijärvi	Vuostimosaaari	21	5	4	16
Muonio	Isosaari	402	7	2	8
Ranua	Oulunsaari	2	1	0	0
Tornio	Hulvastinsaari	2	1	5	20
Tornio	Musta	4	1	5	20
Tornio	Tanskinsaari		2	1	4
Ylitornio	Karjosaari	135	2	12	48
	7	567	19	29	116

PIRKANMAA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Hämeenkyrö	Isosaari	75	1	8	32
Ikaalinen	Kaurasaari	13	1	0	0
Kangasala	Vänninsalo	174	3	23	92
Mänttä	Lehtosaari	25	1	2	8
Nokia	Vapalo	61	1	29	116
Orivesi	Haudansaari	21	2	16	64
Orivesi	Rekisaari	26	2	7	28
Ruovesi	Ahvensaari	3	2	0	0
Ruovesi	Isosaari	20	4	6	24
Ruovesi	Jaakonsaari	17	2	0	0
Ruovesi	Siperia	214	1	22	88
Ruovesi	Ulonsaari	16	2	0	0
Tampere	Tiirasaari	0	1	0	0
Valkeakoski	Niittysaari	5	1	10	40
Virrat	Oikansaari	29	2	1	4
	15	699	26	124	496

POHJANMAA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Maalahti	Bergö	2 176	497	265	1 060
Maalahti	Olsön - Kalvskäret	443	2	109	436
Maalahti	Rankelören	23	1	38	152
Maalahti	Skinnarslandet	245	2	44	176
Maalahti	Storgadden	336	2	4	16
Maalahti	Svartören	144	2	59	236
Maalahti	Trutören	721	4	108	432
Mustasaari	Domarskär	5	2	4	16
Mustasaari	Finngrund	13	1	1	4
Mustasaari	Grönlundsgrund	2	1	0	0
Mustasaari	Teilot	143	2	27	108
Närpiö	Eskö - Järvön - Ängsön	764	36	133	532
Pietarsaari	Bertlot	39	1	52	208
Vaasa	Boskär	135	3	39	156
Vaasa	Gloskäret - Granskär	83	1	64	256
Vaasa	Rönnskäret	210	1	63	252
Vaasa	Tuomarinkari	61	1	30	120
Vöyri	Hermelins grund	3	1	3	12
	18	5 544	560	1 043	4 172

POHJOIS-KARJALA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Juuka	Kolmassaari	275	1	37	148
Juuka	Paalasmaa	2 720	95	86	344
Juuka	Porla - Hirvisaari	143	6	19	76
Juuka	Toinensaari	823	17	35	140
Juuka	Vaikonsaari	45	1	2	8
Kesälahti	Ketolansaari	128	1	7	28
Kesälahti	Sorsasaari	195	2	12	48
Kitee	Suuri Pehessaari	49	1	6	24
Kontiolahti	Teyrisaari	622	9	31	124
Lieksa	Kelvänsaari	449	4	20	80
Liperi	Karjalansaari	72	4	0	0
Liperi	Kuusisaari	31	1	4	16
Liperi	Lapinsaari	108	2	9	36
Liperi	Matinsaari	147	1	13	52
Liperi	Pesolansaari	293	2	29	116
Liperi	Rauvansaari	29	3	0	0
Liperi	Suursaari	328	3	29	116
Liperi	Telmo	402	1	13	52
Nurmes	Lautiaissaari	132	8	22	88

Nurmes	Porosaari	1 033	1	6	24
Nurmes	Retusaari	561	1	15	60
Nurmes	Varissaaret	1	1	0	0
Polvijärvi	Kukkossaari	2	1	0	0
Polvijärvi	Ruopansaari	248	4	33	132
Polvijärvi	Vääräsaari	1	1	1	4
Rääkkylä	Heposaari	0	2	1	4
Rääkkylä	Kultasaari	3	2	4	16
	27	8 840	175	434	1 736

POHJOIS-POHJANMAA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Hailuoto	Hailuoto	19 540	983	568	2 272
Kuusamo	Kumpusaari	49	2	1	4
Kuusamo	Nimetön saari Pikku Koramosaaren vieressä	0	2	0	0
Pudasjärvi	Partasensaari	59	6	18	72
	4	19 648	993	587	2 348

POHJOIS-SAVO					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Iisalmi	Koivusaari	13	2	0	0
Juankoski	Kallinsalo	138	3	1	4
Kiuruvesi	Lapinsaari	45	3	1	4
Kiuruvesi	Tursansaaret	6	1	1	4
Kuopio	Mammonen	48	2	6	24
Kuopio	Matosaari	5	1	0	0
Kuopio	Uittosaari	1	2	0	0
Kuopio	Hirvonsaari				
Kuopio	Honkasaari	10	4	0	0
Kuopio	Iso-Telkko		1		0
Kuopio	Korkeasaari	1	1	1	4
Kuopio	Kortelansaari	32	1	0	0
Kuopio	Kumpusaari	38	1	0	0
Kuopio	Laivonsaari	634	10	0	0
Kuopio	Pajusaari	22	2	0	0
Kuopio	Ruissaari	42	1	0	0
Kuopio	Sammionsaari	2	1	0	0
Kuopio	Säyneensalo	502	5	0	0
Kuopio	Vaajasalo	973	84	0	0
Kuopio	Viitasalo	351	4	6	24
Lapinlahti	Harjasaari	47	1	0	0
Lapinlahti	Harkonsaari	75	2	0	0
Lapinlahti	Viitasaari	124	1	0	0

Leppävirta	Hautasaari	2	1	0	0
Leppävirta	Hevossaari	72	1	11	44
Leppävirta	Hietasaari	45	1	3	12
Leppävirta	Pouhansaari	452	1	28	112
Leppävirta	Tanskansaari	126	1	39	156
Leppävirta	Tervassalo	169	2	11	44
Leppävirta	Timonsalo	395	2	20	80
Leppävirta	Varposaari	43	1	0	0
Leppävirta	Vasikkasaari	4	1	2	8
Leppävirta	Vilponsaari	33	7	23	92
Nilsjä	Hietasalo	85	1	2	8
Nilsjä	Kerssinsaari	79	1	0	0
Nilsjä	Pieni-Vinkki	25	3	1	4
Nilsjä	Suuri-Vinkki	50	3	3	12
Pielavesi	Iso-Kaitamo	59	3	3	12
Pielavesi	Kusiaisaari	5	2	1	4
Pielavesi	Peltosaari	6	2	0	0
Rautalampi	Vasikkasaari	1	1	0	0
Suonenjoki	Ärjänsaari	34	1	5	20
Tervo	Honkasaari	96	3	1	4
Tervo	Pulkkilansaari	666	12	23	92
Tervo	Sotkansaari	1	2	0	0
Varkaus	Ruotimonsaari	150	6	12	48
Vesanto	Kotisaari	2	2	0	0
Vesanto	Pängätsalo	2 117	7	47	188
Vieremä	Vitikkasaari	26	8	2	8
	49	7 849	208	253	1 012

PÄIJÄT-HÄME					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Hartola	Kotisalo	233	1	20	80
Hartola	Nautsalo	131	2	11	44
Hartola	Urrionsaari	147	1	4	16
Heinola	Kokkosaari	2	2	3	12
Heinola	Nimetön saari Punasaaren koillispuolella	0	2	1	4
Heinola	Saari	16	1	15	60
Sysmä	Hirvisalo	46	1	0	0
Sysmä	Salonsaari	46	3	21	84
	8	622	13	75	300

SATAKUNTA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Eurajoki	Keskivedenkarit	1	1	2	8
Eurajoki	Uskalinmaa	108	1	35	140
Jämijärvi	Palosaari	68	8	6	24
Jämijärvi	Uimaluoto	45	4	6	24
Kokemäki	Jonkka	1	2	0	0
Luvia	Huhtmaa	12	2	16	64
Luvia	Ryöväskeri	23	1	3	12
Merikarvia	Kraatarinkari	2	2	0	0
Merikarvia	Maliininkari	0	1	0	0
Merikarvia	Souskeri	95	1	37	148
Merikarvia	Tiilikarit	2	1	2	8
Merikarvia	Tyykoura	100	3	9	36
Merikarvia	Vehkakari	2	1	0	0
Merikarvia	Viita-Höyskeri	35	1	19	76
Pori	Eteläsaari	2	1	2	8
Pori	Katavakari	1	1	2	8
Pori	Vähä-Furuskeri	5	2	9	36
Rauma	Heinänen	34	1	10	40
Rauma	Katavisto	64	1	25	100
Rauma	Kivi-Reksaari	162	1	63	252
Rauma	Taipalinenmaa	70	1	12	48
Rauma	Voitka	78	2	17	68
Rauma	Ympyräinenmaa	34	2	0	0
	23	945	41	275	1 100

UUSIMAA					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Espoo	Brändholm	2	2	1	4
Espoo	Granholmen	5	4	2	8
Espoo	Lilla Blindsund	1	2	2	8
Espoo	Lilla Pentala	13	1	6	24
Espoo	Lillaisarn	3	2	1	4
Espoo	Majholmen	1	3	1	4
Espoo	Miessaari	63	1	0	0
Espoo	Svartholmen	7	7	2	8
Espoo	Träskholm	2	1	0	0
Espoo	Tvijälp	2	1	3	12
Hanko	Bengtsår	340	1	26	104
Hanko	Byön	119	3	73	292
Hanko	Ekö	79	2	87	348
Hanko	Kadermo	89	2	31	124
Helsinki	Harakka	9	3	0	0
Helsinki	Katajanokanluoto	1	1	0	0

Helsinki	Paloluoto	10	1	7	28
Helsinki	Sirpalesaari	3	1	0	0
Helsinki	Suomenlinna	77	799	0	0
Helsinki	Uunisaaret	2	1	0	0
Helsinki	Vartiosaari	83	23	37	148
Helsinki	Villinki	137	9	86	344
Inkoo	Arvskär	12	3	5	20
Inkoo	Bejarholmen	14	3	10	40
Inkoo	Gammelbylandet	31	3	2	8
Inkoo	Grundsö	95	2	19	76
Inkoo	Gåsö	19	1	0	0
Inkoo	Hamnholmen	8	2	0	0
Inkoo	Kälkö	120	4	19	76
Inkoo	Laverörarna	8	3	0	0
Inkoo	Långholmen	4	1	3	12
Inkoo	Orslandet	1 163	57	91	364
Inkoo	Själholm	10	1	1	4
Inkoo	Skeppö	26	3	4	16
Inkoo	Skämmö	195	1	40	160
Inkoo	Stora Fagerö	80	1	2	8
Inkoo	Stora Knappsholm	15	6	1	4
Inkoo	Stora Lövä	27	2	1	4
Inkoo	Svartö	134	4	7	28
Inkoo	Timmerö	15	1	0	0
Inkoo	Vargskär	7	3	2	8
Inkoo	Välö	111	3	25	100
Inkoo	Älgsjölandet	656	9	76	304
Kirkkonummi	Hästö		2	6	24
Kirkkonummi	Kyrkogårdsön	55	6	29	116
Kirkkonummi	Räfsö	87	3	24	96
Kirkkonummi	Salmen	19	1	2	8
Kirkkonummi	Stora Lövhölm	2	1	1	4
Loviisa	Byön	185	8	32	128
Loviisa	Ekholmen				0
Loviisa	Fallholmen	11	1	5	20
Loviisa	Kampuslandet	155	1	19	76
Loviisa	Killingö	133	2	26	104
Loviisa	Käldö	164	6	26	104
Loviisa	Rågskär	8	1	0	0
Loviisa	Sandö	28	1	5	20
Loviisa	Stora Altarskär	16	3	1	4
Loviisa	Våtskär	408	3	46	184
Loviisa	Södra Altarskär	16	3	0	0
Loviisa	Våtskär	408	3	0	0
Porvoo	Bastö	51	1	16	64
Porvoo	Bodö	175	3	62	248
Porvoo	Herrskär	30	3	3	12
Porvoo	Husholmen	3	10	0	0

Porvoo	Kalvön	225	3	121	484
Porvoo	Korsö	99	1	35	140
Porvoo	Lindholmen	4	2	1	4
Porvoo	Pirttisaari	155	12	52	208
Porvoo	Ramsholmen	28	7	4	16
Porvoo	Skracklet	1	1	0	0
Porvoo	Stora Nätiholmen	4	2	0	0
Porvoo	Sundön	126	9	10	40
Porvoo	Suur-Pellinki - Ölandet	1 286	178	172	688
Porvoo	Tullandet	15	18	18	72
Porvoo	Vähä-Pellinki	279	55	74	296
Raasepori	Busö	57	2	1	4
Raasepori	Bylandet	56	2	0	0
Raasepori	Danskog	329	3	100	400
Raasepori	Espingskär	18	2	1	4
Raasepori	Fåfängön	83	4	10	40
Raasepori	Gloholmen	9	1	0	0
Raasepori	Halstö	25	3	0	0
Raasepori	Heimosholmen	19	2	0	0
Raasepori	Hermansö	266	1	56	224
Raasepori	Horsholmen	9	1	3	12
Raasepori	Hummelskär	13	3	1	4
Raasepori	Hästö	41	3	3	12
Raasepori	Julö	12	1	0	0
Raasepori	Järnö	58	1	27	108
Raasepori	Jönsar	17	1	1	4
Raasepori	Kalvön	20	2	2	8
Raasepori	Koö	98	2	4	16
Raasepori	Kungsholmarna	4	1	6	24
Raasepori	Kurö	43	1	1	4
Raasepori	Långön	121	1	17	68
Raasepori	Långören	2	1	0	0
Raasepori	Notholmen	9	1	2	8
Raasepori	Pattskär	14	1	2	8
Raasepori	Prästön	74	5	13	52
Raasepori	Skärlandet	1 359	190	141	564
Raasepori	Småholmen	5	1	0	0
Raasepori	Stoltsö	59	2	21	84
Raasepori	Stor Vårholmen	27	1	23	92
Raasepori	Stora Gloholmen	24	2	4	16
Raasepori	Storkrokan	17	1	9	36
Raasepori	Storö - Växär	337	6	114	456
Raasepori	Svartholmen	25	1	9	36
Raasepori	Torsö	919	18	170	680
Raasepori	Älgö	698	4	98	392
Raasepori	Ängholmen	84	1	3	12
Sipoo	Björkholmen	15	2	19	76

Sipoo	Bockholmen - Ekholmen	19	2	12	48
Sipoo	Granö	233	7	25	100
Sipoo	Kamsholmen	22	7	7	28
Sipoo	Komsalö	20	7	24	96
Sipoo	Majholmen	18	3	26	104
Sipoo	Opanholmen	33	7	31	124
Sipoo	Röysö	87	5	52	208
Sipoo	Sandholmen (Kalkstrand)		3		0
Sipoo	Sandholmen (Röysö)	22	3	17	68
Sipoo	Simsalö	104	32	37	148
Sipoo	Skyttenskar	18	1	2	8
Sipoo	Sota Svedjeholmen	7	6	8	32
Sipoo	Söderkullalandet - Norrkullalandet	377	14	133	532
Sipoo	Norrkullalandet	377	14	0	0
Sipoo	Stora Svedjeholmen	7	6	0	0
		125	1 284	1 724	2 698
				2 698	10 792

VARSINAIS-SUOMI					
Kunta	Saari	Pinta-ala (ha)	Vakinainen väestö	Vapaa-ajan asuntoja *	Vapaa-ajan asukkaita*
Kemiönsaari	Bengtskär	2	1	0	0
Kemiönsaari	Biskopsö	718	8	51	204
Kemiönsaari	Bolax	57	1	25	100
Kemiönsaari	Bötesön	77	5	16	64
Kemiönsaari	Djupön - Träskön	285	2	29	116
Kemiönsaari	Finsjölandet	568	1	71	284
Kemiönsaari	Flakholmen	7	2	0	0
Kemiönsaari	Halsholmen	23	2	2	8
Kemiönsaari	Helsingholmen	42	3	0	0
Kemiönsaari	Hitislandet	405	65	70	280
Kemiönsaari	Holma	203	9	14	56
Kemiönsaari	Hälholmen	11	1	0	0
Kemiönsaari	Högsåra	526	47	43	172
Kemiönsaari	Kannskäret	9	2	0	0
Kemiönsaari	Kasnäs - Kaxskåla	804	64	91	364
Kemiönsaari	Lövö - Falkön	313	9	46	184
Kemiönsaari	Mågsholmen	167	2	26	104
Kemiönsaari	Rosalalandet	824	142	104	416
Kemiönsaari	Sommarön	205	5	45	180
Kemiönsaari	Stora Bergön	42	1	44	176
Kemiönsaari	Stora Ängesön - Lilla Ängesön	276	1	41	164
Kemiönsaari	Storlandet	136	4	29	116
Kemiönsaari	Söderön	189	2	3	12

Kemiönsaari	Träskholmen	45	1	13	52
Kemiönsaari	Träskö	138	2	10	40
Kemiönsaari	Tunnhamn	52	7	2	8
Kemiönsaari	Vänoxa	493	3	30	120
Kemiönsaari	Vänä	190	20	5	20
Kemiönsaari	Ängesön - Bergön	531	9	55	220
Kustavi	Lypyrtti	512	1	27	108
Kustavi	Tuuskeri	38	1	1	4
Kustavi	Vartsala	3 098	96	451	1 804
Parainen	Ahvensaari	519	15	65	260
Parainen	Anisor	111	2	21	84
Parainen	Aspholm	25	3	5	20
Parainen	Aspö	90	10	8	32
Parainen	Attu	1 988	49	173	692
Parainen	Berghamn	261	5	17	68
Parainen	Berghamn	64	6	5	20
Parainen	Biskopsö	258	19	44	176
Parainen	Björkholm	34	2	6	24
Parainen	Bockholm	24	4	4	16
Parainen	Borstö	48	2	8	32
Parainen	Brunskär	67	1	9	36
Parainen	Brännskär	50	1	0	0
Parainen	Byskär	19	2	2	8
Parainen	Elfsjö	202	3	50	200
Parainen	Fiskarholmen	5	2	0	0
Parainen	Granhholm - Brändholm	24	9	3	12
Parainen	Granholmen	31	1	13	52
Parainen	Gullkrona	45	3	7	28
Parainen	Gyltö	287	16	0	0
Parainen	Haverö	418	15	71	284
Parainen	Heimarmo		1		0
Parainen	Heisala	492	15	22	88
Parainen	Hepmo	145	3	14	56
Parainen	Houtskari	3 467	350	224	896
Parainen	Hummelholm	99	2	9	36
Parainen	Hällesö - Åselholm	345	17	26	104
Parainen	Härklot		1		0
Parainen	Hästö		1		0
Parainen	Högsar	726	20	85	340
Parainen	Iniö	741	108	43	172
Parainen	Innamo	281	5	110	440
Parainen	Jumo	361	54	42	168
Parainen	Jurmo	279	11	9	36
Parainen	Järvsor/ Jerfsar	149	8	16	64
Parainen	Jöutmo - Björkö	530	72	62	248
Parainen	Keistiö - Helgö	1 004	41	32	128
Parainen	Killingholm	41	1	22	88

Parainen	Kirjais	1 022	31	62	248
Parainen	Knivskär		1		0
Parainen	Kolko	353	15	35	140
Parainen	Korpo Kyrklandet	6 390	656	538	2 152
Parainen	Kuggö	124	10	12	48
Parainen	Kvarnholm	82	7	6	24
Parainen	Käldersö - Finnö	313	3	24	96
Parainen	Lammholm	78	1	6	24
Parainen	Leklot		1		0
Parainen	Lillandet	3 842	296	331	1 324
Parainen	Lillpensor	172	3	22	88
Parainen	Lom	353	2	40	160
Parainen	Luk		3		0
Parainen	Långholm	47	1	3	12
Parainen	Långholm	142	1	9	36
Parainen	Lökholm	62	4	16	64
Parainen	Lömsö-Kivimo	585	33	52	208
Parainen	Maskinnamo	386	5	53	212
Parainen	Mielisholm	585	70	120	480
Parainen	Misskär	32	1	0	0
Parainen	Mossala	719	68	19	76
Parainen	Norrskata	1 435	76	210	840
Parainen	Nåtö	136	5	2	8
Parainen	Nötö	392	12	51	204
Parainen	Peno	82	3	11	44
Parainen	Pensar	312	24	40	160
Parainen	Perkala	228	4	22	88
Parainen	Ramsholm	26	1	4	16
Parainen	Ramsö - Kaldö	216	18	38	152
Parainen	Rockenholm		1		0
Parainen	Rävsjär	24	1	0	0
Parainen	Röst	21	3	0	0
Parainen	Sandö	383	6	40	160
Parainen	Saverkeit	859	43	53	212
Parainen	Själö		7		0
Parainen	Själö	162	2	15	60
Parainen	Skinnarsjär	7	3	0	0
Parainen	Sommarö	325	11	35	140
Parainen	Sorpo	458	16	29	116
Parainen	Stenholm	2	1	2	8
Parainen	Stensjär	39	8	2	8
Parainen	Storkvivas	149	1	12	48
Parainen	Storlandet	7 293	924	574	2 296
Parainen	Storpensor	238	3	27	108
Parainen	Storö	122	2	14	56
Parainen	Sördö	132	1	12	48
Parainen	Trunsö	63	4	4	16
Parainen	Tveskiftsholm	3	2	0	0

Parainen	Utö	81	33	28	112
Parainen	Vallmo	234	5	64	256
Parainen	Vattkast - Ön	472	24	57	228
Parainen	Ytterstholm	94	5	3	12
Parainen	Ytterstö	56	3	8	32
Parainen	Ängholm	40	1	2	8
Parainen	Ängholm	75	4	23	92
Parainen	Ängsö	262	3	15	60
Parainen	Äpplö	135	2	13	52
Parainen	Ön	189	3	27	108
Parainen	Österskär	40	2	11	44
Parainen	Åselholm- Hällesö				0
Masku	Kärnääläinen	8	1	3	12
Masku	Mataluoto	7	3	2	8
Naantali	Aasla	1 616	85	201	804
Naantali	Ampuminmaa	96	5	59	236
Naantali	Auva	7	2	9	36
Naantali	Haapaluoto	15	2	5	20
Naantali	Isopaasi	16	1	2	8
Naantali	Kairamaa	76	1	18	72
Naantali	Kaita	63	5	32	128
Naantali	Kaltsaari	123	2	22	88
Naantali	Kettumaa	124	1	2	8
Naantali	Koissaari - Kenkä- maa - Pähkinäinen	282	2	3	12
Naantali	Korvenmaa	263	3	34	136
Naantali	Lailuoto	57	8	26	104
Naantali	Lapila	309	1	5	20
Naantali	Munninmaa	42	3	5	20
Naantali	Pakinainen - Harkinmaa	588	13	55	220
Naantali	Palva	290	56	75	300
Naantali	Raissiluoto	86	10	4	16
Naantali	Ruotsalainen	325	20	51	204
Naantali	Sakoluoto	97	1	46	184
Naantali	Salavainen - Vähämaa	476	29	15	60
Naantali	Samsaari	80	5	8	32
Naantali	Talosmeri	53	10	15	60
Naantali	Velkuanmaa	710	33	88	352
Naantali	Vähä Maisaari	40	1	7	28
Naantali	Vähäpaasi	9	2	0	0
Naantali	Yllänpää	36	1	3	12
Salo	Luotsisaari	67	2	35	140
Salo	Pettu	905	11	129	516
Salo	Ulkoluoto	1 549	44	89	356
Salo	Valtsaari	7	1	4	16
Salo	Vartsalansaari	325	4	42	168

Sauvo	Österö	44	1	8	32
Taivassalo	Aasamaa	220	16	77	308
Taivassalo	Kahiluoto	451	6	75	300
Taivassalo	Keräsaari	246	3	44	176
Taivassalo	Villuoto	69	1	31	124
Turku	Hinttinen	22	1	23	92
Turku	Järvistensaari	88	5	106	424
Uusikaupunki	Iso-Hylkimys	56	2	1	4
Uusikaupunki	Kuusisto	52	3	7	28
Uusikaupunki	Nimetön saari Vähä-Vehasen luoteispuolella	1	1	0	0
Uusikaupunki	Vasikkamaa	22	1	4	16
Uusikaupunki	Ytter	25	1	2	8
Uusikaupunki	Rantkari	1	1	0	0
Vehmaa	Vähämaa	120	1	19	76
	177	64 454	4 289	6 858	27 432

* Lukuun eivät sisälly vapaa-ajan asunnot, joissa asutaan pysyvästi

** Mökkibarometrin 2009 mukaan vapaa-ajan asunnolla on keskimäärin 4 säännömukaista käyttäjää

Manner-Suomessa on 110 kuntaa, joissa on asuttuja saaria ilman kiinteää tieyhteyttä.

Ilman kiinteää tieyhteyttä olevien asuttujen saarten lukumäärä on 563.

Näissä saarissa on yhteensä 8 759 vakinaista asukasta, 15 056 vapaa-ajan asuntoa ja 60 224 vapaa-ajan asukasta.

Lähde: Saaristoasiain neuvottelukunnan kuntakysely 2009, päivitetty kuntajaon 2012 mukaiseksi.

**Ilman kiinteää tieyhteyttä olevien vapaa-ajan
asumissaarten määrät sekä yhteenlasketut pinta-alat
ja vapaa-ajan asunnot maakunnittain ja kunnittain 2011**

Maakunta	Saaria yht.	Pinta-ala (ha)	Vapaa-ajan asunnot yht.	Vakituisesti asutut vapaa-ajan asunnot
Ahvenanmaa	616	134 479,7	6 612	252
Brändö	74	6 637,4	282	5
Eckerö	14	1 375,2	86	1
Finström	12	1 300,7	99	5
Föglö	130	10 803,4	609	14
Geta	24	2 005,7	149	3
Hammarland	24	10 384,8	586	32
Jomala	9	98,6	29	0
Kumlinge	57	6 019,7	191	6
Kökar	62	3 582,9	289	4
Lemland	65	10 592,5	928	26
Lumparland	16	3 571,2	344	8
Maarianhamina	8	227,0	48	1
Saltvik	30	1 595,8	88	0
Sottunga	15	1 337,4	115	6
Sund	10	66 711,6	2 296	131
Vårdö	66	8 235,6	473	10
Etelä-Karjala	937	15 867,5	3 271	6
Imatra	2	83,2	11	0
Lappeenranta	172	2 300,4	552	0
Lemi	30	148,7	76	0
Luumäki	80	1 219,8	353	0
Miehikkälä	1	0,8	2	0
Parikkala	70	918,3	201	0
Rautjärvi	19	248,7	49	0
Ruokolahti	155	2 591,6	438	2
Savitaipale	114	1 560,1	382	0
Suomenniemi	58	436,8	144	0
Taipalsaari	236	6 359,0	1 063	4
Etelä-Pohjanmaa	166	650,4	353	0
Alajärvi	18	34,3	37	0
Alavus	20	22,2	33	0
Evijärvi	61	244,0	147	0
Ilmajoki	1	0,6	1	0
Isojoki	1	0,9	1	0
Jalasjärvi	1	0,2	1	0
Kauhajoki	2	4,5	3	0
Kauhava	7	5,3	7	0

Kurikka	2	1,1	2	0
Lappajärvi	15	110,0	46	0
Lapua	2	0,6	2	0
Seinäjoki	12	37,2	20	0
Soini	5	27,2	14	0
Töysä	1	3,1	2	0
Vimpeli	3	0,9	3	0
Ähtäri	15	158,4	34	0
Etelä-Savo	2 499	45 962,0	6 162	18
Enonkoski	46	650,8	72	0
Heinävesi	96	2 534,4	151	0
Hirvensalmi	206	5 699,5	739	2
Joroinen	100	635,4	194	0
Juva	46	122,3	61	0
Kangasniemi	270	2 006,0	584	0
Kerimäki	89	2 063,2	228	0
Mikkeli	314	2 628,2	590	2
Mäntyharju	96	365,4	208	0
Pertunmaa	42	279,9	75	0
Pieksämäki	87	316,1	106	2
Punkaharju	96	995,7	198	0
Puumala	245	8 910,4	880	1
Rantasalmi	155	2 731,2	365	0
Ristiina	130	1 115,1	300	1
Savonlinna	401	13 656,2	1 234	10
Sulkava	79	1 159,9	160	0
Varkaus	1	92,4	17	0
Kainuu	197	4 047,6	405	2
Hyrnsalmi	7	14,6	11	0
Kajaani	25	545,4	95	1
Kuhmo	35	1 515,7	66	0
Paltamo	41	687,4	97	0
Puolanka	11	17,8	11	0
Ristijärvi	7	196,4	14	0
Sotkamo	26	435,1	49	0
Suomussalmi	25	145,2	27	1
Vaala	20	490,1	35	0
Kanta-Häme	171	596,6	491	0
Forssa	1	0,5	2	0
Hattula	29	108,3	84	0
Hausjärvi	1	5,1	13	0
Hämeenlinna	105	324,5	239	0
Janakkala	5	72,6	98	0
Loppi	12	48,5	36	0
Riihimäki	3	2,4	3	0
Tammela	14	25,3	15	0
Valkeakoski	1	9,3	1	0
Keski-Pohjanmaa	182	1 408,1	687	0
Halsua	1	0,6	1	0

Kaustinen	6	2,7	6	0
Kokkola	155	1 070,6	564	0
Lestijärvi	9	63,9	39	0
Perho	3	0,6	3	0
Keski-Suomi	1 306	15 367,4	3 315	7
Hankasalmi	29	171,6	58	1
Hirvensalmi	6	368,7	34	0
Joutsa	97	1 546,7	257	0
Jyväskylä	149	1 852,4	613	2
Jämsä	138	2 387,2	359	1
Kannonkoski	37	140,2	46	1
Karstula	17	86,1	26	0
Keuruu	72	289,0	128	1
Kinnula	21	81,4	36	0
Kivijärvi	37	299,7	63	0
Konnevesi	74	394,8	124	0
Kuhmoinen	158	3 116,7	503	0
Kyyjärvi	2	1,7	5	0
Laukaa	41	224,4	83	0
Luhanka	50	319,4	93	0
Multia	1	1,2	1	0
Muurame	25	122,4	47	0
Petäjävesi	17	59,0	26	0
Pihtipudas	75	452,3	159	0
Saarijärvi	24	513,9	88	0
Toivakka	13	12,0	17	0
Uurainen	2	3,6	5	0
Viitasaari	79	1 079,7	147	0
Äänekoski	139	1 785,4	379	1
Kymenlaakso	550	8 353,7	3 284	17
Hamina	107	1 832,3	721	5
Iitti	32	271,6	98	0
Kotka	137	2 698,8	967	4
Kouvola	118	1 109,9	470	0
Miehikkälä	1	0,4	1	0
Pyhtää	85	1 512,7	655	8
Virolahti	70	927,9	372	0
Lappi	518	23 556,5	1 387	8
Enontekiö	8	226,5	10	0
Inari	109	16 378,3	261	4
Kemi	24	601,3	218	1
Kittilä	13	219,4	16	0
Kolari	2	1,2	2	0
Kemijärvi	93	277,5	124	0
Muonio	6	555,0	12	0
Pelkosenniemi	1	1,7	1	0
Posio	69	519,2	95	0
Ranua	12	492,8	27	0
Rovaniemi	33	260,6	64	1
Salla	5	3,1	5	0

Savukoski	1	0,3	1	0
Simo	24	985,9	105	0
Sodankylä	16	865,4	39	0
Tervola	2	57,6	3	0
Tornio	76	813,3	340	1
Pello	6	886,5	9	0
Utsjoki	3	23,0	4	0
Ylitornio	15	387,8	51	1
Pirkanmaa	1 303	5 209,9	3 210	4
Akaa	11	14,0	28	0
Hämeenkyrö	5	82,1	12	0
Ikaalinen	38	223,3	126	0
Juupajoki	1	0,1	1	0
Kangasala	204	657,1	392	1
Kihniö	10	33,0	18	0
Lempäälä	18	22,5	44	0
Mänttä-Vilppula	93	496,7	223	0
Nokia	27	99,4	72	1
Orivesi	135	615,7	368	0
Parkano	9	16,0	16	0
Pirkkala	8	10,8	26	0
Punkalaidun	1	1,5	7	0
Pälkäne	221	644,2	538	1
Ruovesi	104	635,2	248	1
Sastamala	45	152,4	111	0
Tampere	66	191,8	165	0
Urjala	9	13,4	10	0
Valkeakoski	84	155,3	223	0
Vesilahti	39	80,3	76	0
Virrat	84	547,9	155	0
Ylöjärvi	92	516,9	351	0
Pohjanmaa	1 501	29 797,3	7 811	17
Isokyrö	2	1,1	2	0
Kaskinen	7	186,9	54	0
Korsnäs	68	3 190,7	307	0
Kristiinankaupunki	75	691,1	279	0
Kruunupyö	37	136,5	155	0
Luoto	150	3 341,4	952	2
Maalahti	188	6 337,5	1 190	7
Mustasaari	353	4 483,0	1 020	0
Närpiö	96	2 452,4	569	4
Pietarsaari	16	696,1	207	0
Pedersöre	53	643,4	324	0
Uusikaarlepyy	100	2 267,4	562	0
Vaasa	193	2 429,4	1 706	4
Vöyri	163	2 940,5	484	0
Pohjois-Karjala	1 133	22 119,8	2 771	9
Ilomantsi	51	689,0	78	0
Joensuu	74	166,0	96	2
Juuka	110	5 227,7	437	2

Kesälahti	36	441,8	78	0
Kitee	78	447,3	151	0
Kontiolahti	96	694,9	170	0
Outokumpu	119	344,1	226	0
Lieksa	132	3 809,9	399	0
Liperi	179	3 021,2	483	0
Nurmes	77	3 523,1	200	1
Polvijärvi	86	1 211,6	204	3
Rääkkylä	76	498,1	139	1
Tohmajärvi	11	24,1	22	0
Valtimo	6	27,7	16	0
Pohjois-Pohjanmaa	462	26 955,9	2 043	29
Haapajärvi	1	3,9	3	0
Haapavesi	3	18,6	6	0
Hailuoto	3	19 936,3	534	27
Haukipudas	25	842,7	112	0
Ii	42	1 139,1	264	0
Kalajoki	67	920,7	358	0
Kiiminki	17	82,9	56	0
Kuusamo	150	1 765,3	256	1
Liminka	2	427,1	3	0
Muhos	4	12,6	17	0
Oulu	15	75,1	46	0
Oulunsalo	2	11,3	7	0
Pudasjärvi	39	720,5	91	0
Pyhäjoki	8	70,6	13	0
Pyhäjärvi	23	69,2	38	0
Pyhäntä	1	1,0	1	0
Raahe	24	241,1	173	0
Reisjärvi	6	3,7	9	0
Siikajoki	5	156,6	8	0
Taivalkoski	12	91,2	13	0
Utajärvi	4	313,5	8	1
Yli-Ii	6	43,6	11	0
Ylivieska	1	0,0	1	0
Pohjois-Savo	1 706	20 927,4	4 017	14
Iisalmi	23	162,0	64	0
Juankoski	70	834,8	119	0
Kaavi	50	484,0	66	0
Keitele	13	122,7	21	0
Kiuruvesi	32	202,0	65	0
Kuopio	463	6 539,1	1 582	8
Lapinlahti	53	633,6	114	0
Leppävirta	317	4 681,2	760	3
Maaninka	27	268,2	55	0
Nilsiä	99	1 336,6	186	0
Pielavesi	103	577,5	157	0
Rautalampi	91	885,8	163	0
Rautavaara	16	101,3	30	0
Siilinjärvi	39	368,3	80	0
Sonkajärvi	13	77,7	22	0

Suonenjoki	21	176,5	34	0
Tervo	56	1 403,1	97	1
Tuusniemi	54	462,6	74	0
Varkaus	127	1 450,7	278	2
Vesanto	29	126,4	40	0
Vieremä	10	33,4	10	0
Päijät-Häme	553	3 739,0	1 560	4
Asikkala	94	379,1	335	0
Hartola	87	896,8	200	1
Hollola	29	240,5	143	0
Heinola	126	391,9	317	1
Hämeenkoski	2	7,3	2	0
Lahti	2	0,2	2	0
Nastola	13	39,6	54	1
Orimattila	4	1,3	5	0
Padasjoki	61	889,1	202	0
Sysmä	133	887,4	289	1
Satakunta	1 162	6 088,5	2 968	12
Eura	3	6,1	5	0
Eurajoki	52	235,8	127	2
Huittinen	4	5,1	6	1
Jämijärvi	10	171,0	28	2
Kankaanpää	9	29,9	16	0
Kiikoinen	1	0,9	1	0
Kokemäki	57	77,3	127	1
Lavia	4	19,6	19	0
Luvia	169	1 183,1	508	1
Merikarvia	221	877,5	515	1
Pomarkku	63	126,4	114	0
Pori	380	1 043,0	825	3
Rauma	113	2 172,5	513	1
Siikainen	57	102,8	128	0
Säkylä	14	10,1	18	0
Ulvila	5	27,3	18	0
Uusimaa	1 814	16 736,3	10 373	43
Espoo	89	664,8	483	1
Hanko	51	991,4	359	0
Helsinki	59	567,4	650	7
Hyvinkää	1	0,3	1	0
Inkoo	236	4 880,1	1 356	2
Karjalohja	30	91,8	83	0
Karkkila	4	1,8	7	0
Kirkkonummi	110	862,1	381	0
Lohja	64	283,5	439	0
Loviisa	239	4 144,0	971	2
Mäntsälä	3	1,1	3	0
Nummi-Pusula	8	14,1	16	0
Nurmijärvi	3	2,2	10	0
Pornainen	2	7,4	14	0
Porvoo	300	4 630,9	1 820	15

Raasepori	450	8 138,6	2 334	7
Sipoo	146	1 804,7	1 365	9
Siuntio	12	208,3	65	0
Vihti	7	21,7	16	0
Varsinais-Suomi	2 818	92 335,3	14 303	75
Kaarina	7	84,0	30	0
Kustavi	196	5 873,5	1 216	2
Kemiönsaari	581	12 904,3	2 356	11
Laitila	9	6,3	12	0
Lieto	1	0,0	1	0
Parainen	1 120	56 247,6	6 092	48
Masku	34	205,7	155	0
Mynämäki	6	27,4	13	0
Naantali	311	8 505,6	1 483	7
Pyhäranta	61	145,8	165	0
Pöytyä	1	0,4	1	0
Rauma	1	39,3	46	0
Salo	74	1 805,7	402	2
Sauvo	27	260,6	106	0
Somero	4	17,2	4	0
Taivassalo	75	1 172,0	419	0
Turku	40	530,5	501	3
Uusikaupunki	261	4 347,6	1 252	2
Vehmaa	9	161,7	49	0
Kaikki yhteensä	19 605	484 960, 4	75 050	517

Lähde: Ilman kiinteää tieyhteyttä olevat vapaa-ajan asumissaaret 2011, TEM.

Tekijät Författare Authors Skärgårdsdelegationen Ordförande, riksdagsledamot Mikaela Nylander Generalsekreterare, konsultative tjänstemannen Jorma Leppänen	Julkaisu-aika Publiceringstid Date August 2012	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title Det nationella skärgårdspolitiska åtgärdsprogrammet 2012–2015		
Tiivistelmä Referat Abstract Arbets- och näringsministeriet godkände det nationella skärgårdspolitiska åtgärdsprogrammet för åren 2012–2015 den 26 juni 2012. Ministerarbetsgruppen för förvaltning och regionutveckling hade tillstyrkt godkännande av programmet den 20 juni 2012. Åtgärdsprogrammet utarbetades i enlighet med de riksomfattande mål för regionutvecklingen som statsrådet godkände den 15 december 2011 och som åtgärdsprogrammet kompletterar och preciserar. Avsikten med åtgärdsprogrammet är att utnyttja den omfattande skärgården, havet och vattendragen med speciell tyngd på följande områden: kommun- och regionalpolitik, näringar och sysselsättning, fast boende och fritidsboende, trafik och telekommunikation samt miljö, natur och kultur. Programåtgärderna främjar skärgårdens trafik- och teleförbindelser, skärgårdens ställning i regional- och kommunpolitiken, tryggheten av basservicen, tryggheten av verksamhetsförutsättningarna för havsklustret, produktutvecklingen och marknadsföringen av skärgårds- och insjöturismen, yrkesfisket, ökad bosättning genom fler fritidsbostäder, fritidsboendets utveckling till permanent boende och styrningen av byggandet i detta sammanhang, skyddet av Östersjön och vattendragen, beredskapen och säkerheten vid exceptionella naturfenomen samt behoven av rekreation, naturskydd och kultur. Ansvaret för genomförandet av programmet vilar på ministerierna, närings-, trafik- och miljöcentralerna, landskapsförbunden, skärgårdskommunerna och kommunerna med skärgårdsdelen samt organisationer och företag vilka genomför programmet med hjälp av de medel som årligen anvisas till ändamålet av staten, EU, kommunerna och den privata sektorn. Skärgårdsdelegationen lämnar med jämna intervaller ministerarbetsgruppen för förvaltning och regional utveckling en redogörelse för hur programmet har genomförts. Publikationen finns tillgänglig på tre språk: finska (Valtakunnallinen saaristopoliittinen toimenpideohjelman 2012–2015), svenska (Det nationella skärgårdspolitiska programmet) och engelska (National Action Plan for Island Policy 2012–2015). Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Regionavdelningen/Jorma Leppänen, tfn 040 074 4900		
Asiasanat Nyckelord Key words skärgårdspolitiskt åtgärdsprogram, skärgårdspolitiken, skärgård, regionutveckling		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-608-7	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 103	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish	Hinta Pris Price 22 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd

Tekijät Författare Authors The Island Committee Mikaela Nylander, Chairman, Member of Parliament Jorma Leppänen, Secretary General, Ministerial Adviser	Julkaisuaika Publiceringstid Date August 2012	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title National action plan for island policy 2012–2015		
Tiivistelmä Referat Abstract <p>On 26 June 2012, the Ministry of Employment and the Economy approved the action plan for island policy for 2012–2015. Prior to this, the Ministerial Working Group on Administration and Regional Development had favoured the approval of the policy on 20 June 2012. The creation of the action plan is based on the Government decision, of 15 December 2011, on nationwide regional development objectives for 2011–2015, which the action plan complements and further elaborates.</p> <p>The action plan aims to utilise the characteristics of the islands, the sea and watercourses in particular, in the following priority areas: Municipal and regional policy, Businesses and employment, Permanent and recreational dwelling, Transport and data communication connections, and Environment, nature and culture.</p> <p>Measures included in the programme promote transport and data connections for island areas, the status of island areas in regional and municipal policy-making, securing basic services, securing the operational prerequisites of the maritime cluster, marketing and product development in the field of island and water tourism, professional fishing, increasing the time spent living in holiday homes, developing recreational residences into primary residences and the related steering of construction, protecting the Baltic Sea and watercourses, preparing for exceptional natural phenomena and public safety, and meeting the demands of recreation, nature conservation and culture.</p> <p>The ministries, ELY-centres, Regional Councils, island municipalities and part-island municipalities, as well as various organisations and corporations, are responsible for the practical execution of the plan with funds annually allocated for this purpose from the State, the EU, municipalities and the private sector.</p> <p>The Island Committee submits regular reports, on the implementation of the action plan, to the ministerial working group on regional development.</p> <p>The publication is also available in Swedish (Det nationella skärgårdspolitiska programmet) and in English (National Action Plan for Island Policy 2012–2015).</p> <p>Contact person at the Ministry of Employment and the Economy: Regional department/Jorma Leppänen, phone +358 40 074 4900</p>		
Asiasanat Nyckelord Key words action plan for island policy, island policy, island areas, regional development		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-608-7	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 103	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish	Hinta Pris Price 22 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Valtakunnallinen saaristopoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi elinkeinoministeri Jyri Häkämiehen päätöksellä 26.6.2012 kaupunkipolitiikan, maaseutupolitiikan ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat vuosille 2012–2015. Ne määrittelevät kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan keskeiset tehtävät ja toimet kuluvalle hallituskaudelle. Toimenpideohjelmilla toteutetaan valtioneuvoston joulukuussa 2011 päättämiä valtakunnallisia alueiden kehittämistavoitteita vuosille 2011–2015.

Saaristopoliittisen toimenpideohjelman toimenpiteillä edistetään saariston liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä, saariston asemaa alue- ja kuntapolitiikassa, peruspalvelujen turvaamista, meriklusterin toimintaedellytysten turvaamista, saaristo- ja vesistömatkailun tuotekehitystä ja markkinointia, ammattikalastusta, asumisen kasvua vapaa-ajan asunnoilla, vapaa-ajan asumisen kehittymistä yhäosasumiseksi ja tähän liittyvää rakentamisen ohjausta, Itämeren ja vesistöjen suojelua, poikkeuksellisiin luonnonilmiöihin varautumista ja turvallisuutta sekä virkistykseen, luonnonsuojelun ja kulttuurin tarpeisiin vastaamista.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-607-0

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-608-7

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY